శ్రీరస్తు

అనిరుద్ధచరిత్రము.

(అబ్బయామాత్యప్రణీతము).

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1924.

All Rights Reserved.

శ్రీరామచన్ద్రాయ నమః.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పీఠిక.

నిత్యోత్సవమందిరంబు లగులక్ష్మీమోహనాపాంగ వీ
క్షానీలోత్పలమాలికావళులు శృంగారంబుగా నంగపూ
జానైపథ్య మెలర్పఁ దత్తనులతాసంశ్లిష్టకేళిం బ్రియా
నూనుండై తగుమంగళాచలనృసింహుం డిచ్చు మాకోరికల్. 1

చ. సరసతఁ గౌఁగిలింప గిరిజాకుచపాళి నిజాంగలిప్తభా
సురభసితాంత మై కులుకుచున్ వెలిదామర మొగ్గజోడుసుం
దరత వహించుచుండ మమతం బలుమాఱును జూచి సౌఖ్యశం
కరుఁడు ప్రసన్నుఁడై యొసఁగుఁ గావుత మాకు నభీష్టసంపదల్. 2

మ. అకలంకం బగుచిత్తశుద్ధికొఱకై యశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్
సకలస్థావరజంగమాత్మకజగత్సంసారనిర్మాణక
ర్తను నానాదురితాపహర్తను సమస్తామ్నాయసంధర్తనున్
బ్రకటస్మార్తమనోవిహర్తను వాక్పద్మేక్షణాభర్తనున్. 3

చ. కలిమికిఁ బుట్టినిల్లు సురకన్యల కేలికసాని ముజ్జగం
బులకును గన్నతల్లి కృతపుణ్యులకున్ ధనధాన్యరాశి వి
ద్యలచెలి కత్తెగారు కలశాబ్ధికిఁ గూరిమిపట్టి శౌరికిన్
గులసతి యాదిలక్ష్మి దయదొల్కెడు చూపుల మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

శా. శ్రీవిద్యాబగళాముఖీ భగవతీ చింతామణీ శ్యామలా
దేవీ వశ్యముఖీ సమాహ్వయములన్ దీవ్యన్మహామంత్ర యం

త్రా విఖ్యాత నిజాంశ లాశ్రితుల కిష్టైశ్వర్యముల్ చేయఁ జి
ద్భావాకారత నొప్పు శాంభవి ననుఁ బ్రహ్మజ్ఞాన్వితుం జేయుతన్. 5

చ. రవరమణీయకీరసుకరంబు నభీష్టఫలోదయంబు మా
ర్దవసుమగంధయుక్తము సుధాసమవర్ణముగల్గి వర్ణనీ
యవిబుధలోకకల్పతరువై తగుపద్మజురాణి వర్తనో
త్సవము వహించుఁగాత నిరతంబును మద్రసనాంచలంబునన్. 6

ఉ. అంబుజగర్భనిర్జరవరాదులచేత సపర్యలందు హే
రంబుఁ గృపావలంబు మునిరాణ్ణికురుంబమనోంబుజాతరో
లంబు దరస్మితాననకళాజితశారదచంద్రబింబు భూ
షాంబరరుగ్విడంబు విజితారికదంబు భజింతు విద్యకై. 7

మ. దినరాట్తేజులఁ గాళిదాసు భవభూతిన్ దండి బాణున్ మయూ
రుని శ్రీహర్షుని సోముభారవిని జోరున్నన్నపన్ దిక్కశ
ర్మను శ్రీనాథుని సోము భీమకవి నెఱ్ఱాప్రెగ్గడన్ భాస్కరున్
వినుతింతున్ హరిభక్తినిష్ఠుల మహావిద్వత్కవిశ్రేష్ఠులన్. 8

చ. చతురకవిత్వతత్త్వపటుసంపద యొక్కరి సొమ్ముగాదు భా
రతిదయ సౌధవార్ధికవిరాజుల మానసముల్ ఘటంబు లా
యతము కొలంది లబ్ధమగు నయ్యమృతం బటుగాఁ దలంచి య
ద్యతన కవీంద్రులార కృప దప్పక మత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 9

తే. కాళిదాసాదులకునైనఁ గలవుతప్పు
లనిరి పెద్దలు మాదృశులనఁగ నెంత
తప్పు గల్గిన దిద్దుఁడీ యొప్పుగాను
బాలునకు బుద్ధి నేర్పినభంగిఁ గవులు. 10

తే. భగవదర్పితకావ్యంబుపట్ల నెరసు, లున్న దూషింప వలదు మాయన్నలార
ఘనకిరీటంబు ధరియించుకొనిన తలకు, సుల్లు లెక్కలు వెట్టుట చొప్పుగాదు. 11

చ. సుకవుల సూక్తులందు సరసుల్ నెరసుల్ వెదుకంగఁబోరు మ
క్షికవితతుల్ వ్రణంబు పరికించుగతిం గొదవల్ గణించుటల్
కుకవుల నైజబుద్ధి తెరలో కథచొప్పున బొమ్మలాడఁగా
నొకకడ హాస్యపుం బ్రతిమ లుండవె పెక్కులు వెక్కిరించుచున్. 12

వ. అని యిట్లు ప్రధానదేవతానమస్కరణంబును బురాతనాద్యతనసుకవిపురస్కరణం
బును గుకవి తిరస్కరణంబును గావించి యనంతరంబ. 13

సీ. శ్రీమంగళాద్రి లక్ష్మీనృసింహుల కటాక్షాంచలామృతవృష్టి నంకురించి
సంగీతసాహిత్యసరససౌష్ఠవయుక్తి శాఖోపశాఖలఁ జాలఁ బ్రబలి

రసికరాజన్యముఖ్యసమాజబహుమానసతతవసంతాభిరతిఁ జిగిర్చి
దైవనామాంకితస్తవమనోహరభావపదవాక్యసుమములఁ బరిమళించి
యభినవస్థితిఁ బెంపొందు నస్మదీయ, భాగధేయసారస్వతపారిజాత
తరువునకుఁ దగు సత్ఫలోదయము గాఁగ, సముచితంబుగ నొక ప్రబంధము రచింతు.

క. చదువులకు మేర యెయ్యది, చదివినమాత్రంబె చాలు సరసవచస్సం
పదఁ దానేర్చిన కొలఁదిని, యదనఁగవితఁ జెప్పి హరికి నర్పింపఁ దగున్. 15

మ. అతి దాక్షిణ్యుఁ డతండు పూర్వకవికావ్యప్రౌఢవాచారసో
న్నతులం దెలినఁ దెలుఁగాక యెపుడున్ నావంటికించిద్జ్ఞుచేఁ
గృతి విశ్వాస మెఱింగి చేకొనియెడున్ శృంగారవద్వల్లవీ
రతులం జొక్కియుఁ గుబ్జ మేను వగమీఱన్ దీర్చి చేపట్టఁడే. 16

క. భగవంతుని సద్గుణములు, పొగడు వివేకంబె తమ కపూర్వైశ్వర్యం
బగుట నరస్తుతి సేయరు, జగతిన్ సత్కవులు తుచ్ఛ సంపదకొఱకై. 17

మ. హరినామాంకితకావ్య మెట్టిదయిన న్నానందమై సజ్జనా
దరణీయం బగుఁ బుష్పమాలికలలో దారంబు చందంబునన్
నరనామాంకితమైన కావ్యము రసౌన్నత్యస్థమయ్యు న్నిరా
కరణంబై చను హీనజాతిపురుషుం గైకొన్న వేశ్యంబలెన్. 18

చ. కృతులు నిజాంకితంబు లొనరించిన నిష్టధనంబు లిచ్చి స
మ్మతిఁ బ్రభువుల్ కవీశ్వరుల మన్ననసేయుట కీర్తిఁగోరి ని
శ్చితమతి దేవతాస్తుతియె సేయు కవీంద్రుల నాదరించి స
త్కృతి యొనరించు సత్ప్రభుని కీర్తికిఁ గీర్తి ఘటింపకుండునే. 19

వ. అని తలంచి యొక్కనాఁటి రాత్రియందు నాయిష్టదైవం బైన శ్రీమంగళాచలనృసింహ
దేవు దేవాలయంబునకుం జని వివిధమణిగణవిరాజితంబును, ప్రదీప్తహాటకమయం
బును నై నయనారవిందంబులకు నూతనం బైన యానందవికాసంబు సంపాదించుచున్న
గోపురప్రాకారశిఖరగర్భగృహాంతరాళికాముఖమండపప్రభాసౌభాగ్యంబుల వలోకించి
యాశ్చర్యంబు నొందుచుఁ బ్రదక్షిణంబులు చేసి స్వామిదర్శనంబు సేయుచు నుత్సాహం
బున నంతర్గృహంబున కరిగి యందు. 20

సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబమువంటి మోమునఁ జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
నంకపీఠమున సుఖాసీనయై యున్న కమలావిలాసవిభ్రమ మెసంగ
శంఖచక్రగదాబ్జసంశోభితములైన బాహాచతుష్టయప్రభలు నిగుడ
గ్రైవేయమకుటకంకణకుండలాంగదహారావళులు మేన నందగింప
బాలికాహస్తపంకజాలోలచారు, చామరానిలమోదితస్వాంతుఁ డగుచు
దివ్య సింహాసనంబునఁ దేజరిల్లు, మోహనాకారు నరసింహమూర్తిఁ గంటి. 21

క. కని సాష్టాంగముగా వం, దనములు గావించి లేచి తత్సామీప్యం
బున నిలిచి కొలిచి యుండఁగ, ననుఁ జల్లనిచూడ్కిఁ జూచి నయముగఁ బలికెన్. 22

క. బాలత్వమందె నీకు ద, యాళుఁడనై యొసఁగితిన్ మదర్పితకవితా
ఖేలనమును మద్భజనా, శీలంబును దృఢముగాఁగఁ జేసితి వత్సా. 23

క. అనిరుద్ధచరిత్రముఁ జ, క్కని ముచ్చట విస్తరించి కణఁగి ప్రబంధం
బొనరింపుము శ్రేయో వ, ర్ధనమగు మాపేర నంకితము సేయుఁ దగన్. 24

వ. అని పలికినఁ బరమానందభరితహృదయుండనై తద్వచనంబు మహాప్రసాదంబుగా నంగీ
కరించుకొని యిట్లంటి. 25

ఉ. ఓకమలామనోరమణ యో పరమేశ్వర యో జగత్పతీ
యో కరిరాజదైన్యహర యో శరణాగతవజ్రపంజరా
యో కరుణారసామృతపయోధి పునర్జననంబుమాన్పి సౌ
ఖ్యాకరమైనసత్పదము నందఁగఁజేసి కృతార్థుఁ జేయుమీ.

వ. అని పునఃపునః ప్రణామంబులుచేసి తదనుజ్ఞవడసి యందుండి మరలి గృహంబునకు
వచ్చితి నని యాదృశంబైన స్వప్నంబుఁ గాంచి మేల్కని యపరిమితప్రమోదరస
మగ్నాంతరంగుండనై కొంతదడవు తదీయ దివ్యమంగళవిగ్రహంబు భావించుచుండితి
నివ్విధంబునఁ దదనుగ్రహంబువడసినవాఁడనై యేతత్ప్రబంధరచనాక్రమంబునకు
నుపక్రమించి మద్వంశప్రకారంబు వర్ణించెద. 27

సీ. శుభకరాపస్తంభ సూత్రుండు కౌండిన్య గోత్రుఁడు నార్వేల కుల పవిత్రుఁ
డగు బసవన మంత్రి కమరప్పుమ్మన పెద్దన యెల్లప్ప ప్రియతనూజు
లాకుమారచతుష్టయంబులో ముమ్మనామాత్యుండు సత్కీర్తిమంఁడనుండు
తత్తనూజాతుఁ డుత్తమధర్మశీలుండు నిర్మలచరితుండు నిమ్మనాథుఁ
డతని నిజసాధ్వి యగుకొండమాంబ గర్భ, మందు జనియించె వినయవిద్యాచణుండు
హరిహరధ్యానసేవాపరాయణుండు, మహితరుచిహేళి యబ్బయామాత్యమౌళి. 28

ఉ. నిండుమనంబు సత్యమును నీతియు శాంతముగల్గి కీర్తివం
తుండయి భోగభాగ్యములతోఁ జెలువొందుచుఁ గొండవీటి భూ
మండల నాయకుల్ మిగుల మన్ననసేయఁగఁ బెంపుమీఱె స
త్పండితుఁ డబ్బమంత్రి కనుపర్తిపురాన్వయ వార్ధిపూర్ణచం
ద్రుం డని లోకులంకులందఱు నెఱుంగఁటకున్ నుతిసేయ నేటికిన్. 29

తే. అమ్మహాత్ముని గేహిని యైనపుణ్య, వతికి లక్ష్మాంబ కుదయించె సుతయుగంబు
మహితగుణశాలి రాయన మంత్రివరుఁడు, నిరుపమగుణోజ్జ్వలుం డగునిమ్మఘనుఁడు.

క. ధీనిధి రాయనమంత్రికి, మానవతీమణికినరసబాంబకుజననం
బైనారమిరువురమె యో, గానందుఁడు నబ్బనార్యుఁ డనఁదగు నేనున్. 31

క. నరసింహపాదభక్తుఁడ, నరసింహకృపాప్రసాదనయలబ్ధమతిన్
నరసింహార్పితహృదయుఁడ, నరసింహునికరుణఁజాలనమ్మినవాఁడన్. 32

వ. ఇట్టి నాచేత విరచనీయంబగు నేతత్ప్రబంధసామ్రాజ్యంబునకు మూర్ధాభిషిక్తుండగు
మహానుభావుని ప్రభావంబు వర్ణించెద. 33

సీ. శ్రీవైష్ణవాలయశ్రేణులందుఁ జెలంగు ద్రావిడగంధనాదములవలన
వరమహీసురయజ్ఞవాటికాంతరములఁ గొమరారుహోమధూమములవలన
విపణివీథులయందువినిహితంబైనట్టి ధనధాన్యముఖపదార్థములవలన
నేలాలవంగతాంబూలవల్లీచందనముఖశోభితవనాంతములవలనఁ
గమలకైరవకల్హారకలితలలిత, విమలజలసాంద్రకాసారవితతివలన
భాసురంబగులక్ష్మీనివాసమగుచు, దివ్యతిరుపతిమంగళాద్రిస్థలంబు. 34

క. తిరుపతులునూటయెనిమిది, పురుషోత్తమశేషశైలములు మొదలుగ నా
తిరుపతులలోన మంగళ, గిరి విష్ణునిజస్థలంబు కేవల మరయన్. 35

మ. జగదానందకరంబు మోక్షపదవీసోపానమార్గంబు యో
గిగణాకీర్ణగుహాంతరంబు శిఖరక్రీడావిలోలాప్సరో
మృగనేత్రాసుకరాంగుళీచలితతంత్రీవాతవీణారవా
నుగుణాంచత్పికనాదమద్రి చెలువొందున్ మంగళాభిఖ్యతన్. 36

ఉ. ఆనుహానీయశైలశిఖరాగ్రమునందునృసింహమూర్తి తే
జోమయదివ్యవక్త్రమునశోభిలుచున్ నిజభక్తకోటి శ్ర
ద్ధామతిఁ జేయుపానకముఁ దానెలమిన్ సగమారగించి త
త్కామితముల్ ఫలింపఁగ సగంబుఁ దగన్ దయసేయువారికిన్. 37

చ. గిరిదిగువన్ వినూత్నమణికీలితమండపమధ్యభాగభా
సురతరపీఠమందునతిసుందరమూర్తిధరించియిందిరా
తరుణియుఁ దానునుండునిరతంబు నృసింహుఁడు దివ్యహారనూ
పురకటకాంగుళీయకవిభూషణపుంజవిరాజమానుఁడై. 38

తే. ఇట్టిమంగళగిరియందు నెగువదిగువ, తిరుపతులరెంటిమధ్యప్రదేశమందు
శంకరుఁడుసర్వమంగళాసహితుఁడగుచు, నుండునెప్పుడుసహవాసయోగ్యుఁడగుచు.

సీ. కళ్యాణసరసిలోఁ గదిసిమజ్జనమాడి ధౌతవస్త్రంబులందముగఁ దాల్చి
కుధరాగ్రమెక్కి మార్కొండలక్ష్మిభజించి నరసింహునకువందనములుచేసి
మిరియంబులేలకుల్ మెదిపిచక్కెరతోడఁ గలిపితియ్యనిపానకములుచేసి
స్వామికర్పించిశేషంబైనసగము భక్తులకెల్లనుబంచిపెట్టి
నగముదిగివచ్చిశివదర్శనంబుచేసి, దిగువనరసింహునిందిరాదేవిఁగొలిచి
భోగమోక్షంబులనుభవింపుదురుజనులు, సత్యమిదిమంగళాచలస్థలమునందు. 40

సీ. వేంకటాచలమున వేసట నొందక వడలు భుజింపఁగాఁ బొడముదప్పి
శ్రీరంగమున నాసదీఁ అగఁబొంగళ్లు భోజనంబొనరింపఁ బొడముదప్పి
కాంచీపురంబులోఁ గాంతుకొద్దినిఁజేరి యిడ్డెనల్ భక్షింప నెసఁగుదప్పి
యహోబిలస్థలమున నాపోవఁ గాదోసె లారగించినఁ బుట్టినట్టిదప్పి
యర్చకస్తోమహస్తశంఖాగ్రముక్త, లలితగుడజలధారాఘుళంఘుళంఘు
ళాయమానపానీయమహిమ చెనఁటఁ జికొనుచు, జలజనాభుండు మంగళాచలమునందు. 41

ఉ. ముంగిటికల్పభూరుహము మూలధనంబుని వేశనంబులో
బంగరువాన చేతికగపడ్డతలంపులమానికంబు ముం
గొంగుపసిండి భక్తులకుఁ గోర్కులపంట జగంబులందు మా
మంగళశైలవల్లభుసమం బగుదైవము లేదు చూడఁగన్. 42

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృగ్విధకల్యాణగు, ణోదారప్రాభవునకు నుద్యల్లీలా
సాదరకటాక్షవీక్షా, పాదితవిబుధేంద్రకమలభవవిభవునకున్.

క. అతులితమతియుతసుతగుణ, యతికృతసుధ్యానగతనిరాకారునకున్
శ్రితకమలాసితకమలా, యతవిమలాంబకసుఖప్రదాకారునకున్. 44

క. భూపాలంకారునకును, దోపాటభటచ్ఛటామదోత్కటగజహృ
ద్దీపనకంఠీరవగళ, ఘోషితకృతపాంచజన్యఘూంకారునకున్. 45

క. మందారకుందచందన, మందస్మితసుందరైకమందిరనయనా
నందవదనారవిందున, కుందామరసోద్భవాస్యకుముదేందునకున్. 46

క. వరసుగుణభక్తజనకృత, సరసగుణాంభోగ్ధపానసౌఖ్యునకు శుభా
కరమంగళాచలస్థల, నరసింహాఖ్యునకు సద్గుణశ్లాఘ్యునకున్. 47

కథాప్రారంభము.

వ. అంకితంబుగా నేరచియింపంబూనిన యనిరుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాప్రకారం బెట్టిదనిన భగవత్కథాసుధానుభవకుతూహలసాంద్రులగు శౌనకప్రముఖమునీంద్రులు సకలపురాణేతిహాసప్రసంగవచనచాతురీవిఖ్యాతుండగు సూతునింగనుంగొని యిట్లనిరి. 48

చ. జలజభవాభవప్రముఖసంస్తవనీయవిశేషవిష్ణుని
ర్మలగుణకీర్తనామృతము మామకకర్ణరసాయనంబు గాఁ
బలుమఱు నీవు దెల్పుటకుఁ బాత్రులమైతిమి పూర్వపుణ్యముల్
ఫలితము నొందె నీవలన భవ్యగుణాగ్రణి రోమహర్షణీ. 49

క. అనిరుద్ధునిచారిత్రము, వినుటకు మాహృదయములను వేడుకపొడమెన్
వినుపింపు సవిస్తరముగ, వినుతబుధవ్రాతసూతవినయోపేతా. 50

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుల కతం డిట్లనియె. 51

క. మీరడిగినసత్కథ విను, గోరి పరీక్షిన్నృపాలకుంజరుఁ డడుగన్
ధీరుఁడు శుకయోగి సవి, స్తారంబుగఁ దెలుపఁదలఁచి తా నిట్లనియెన్. 52

సీ. ప్రాకారగోపురప్రాసాదపద్మరాగప్రభాచుంబితగగనతలము
సంతతఫలపుష్పసాంద్రనానావిధోర్వీరుహాకలితశృంగారవనము
చంద్రకాంతోపలసోపానకలితశోభితజలపూర్ణవాపీవ్రజంబు
సరససౌందర్యలక్షణలక్షితాకారభామినీపురుషసౌభాగ్యకరము
గంధసింధురసైంధవబంధురంబు, సారసారససరసకాసారవిసర
మలఘుజలనిధిపరిఖాసమావృతంబు, పుణ్యనిలయంబు ద్వారకాపురవరంబు. 53

ఉ. లోకములన్నియుం దనకులోనుగనుండఁగఁదన్ను లోనుగాఁ
బైకొనెఁజక్రవాళమనిపావకసన్నిధిఁదాఁడపంబు ర
త్నాకరమాననగ్గిరితదావరణావృతిఁజేసినిల్పెనో
కాకయజాండుచుట్టుననఁగాఁదగునబ్ధియగడ్తరూపమై. 54

మ. అల్లసుధాపయోధివపురంతరమాలవణాబ్ధియందు హృ
ద్వల్లభురాజధానియగుద్వారకలోసుఖియించుచుండు సం
పల్లలితాంగియెప్పుడును బాయకపుట్టినయిల్లు నత్తవా
రిల్లును నేకదేశమగునింతులవేడ్కలకుంగొఱంతయే. 55

మ. అలకౌన్నత్యపురీవరావరణరేఖాగ్రప్రదేశంబులం
గలయన్ గొమ్మలసందులేర్పఱచిమార్గశ్రేణిఁగల్పించుటన్
నలినీకైరవిణీమనోహరులయానంబుల్ నిరోధంబుతే
కలఘుస్ఫూర్తిఁదదంతరంబులఁబోసంగన్ నిర్గమించుంగదా. 56

క. అగణితతారాగణచణ, గగనాంతము నిశలఁ దనరు ఘనలీలఁబురిన్
దగఁగోటకోనలఁగట్టిన, వగజిగిముత్యములచందువాచందమునన్. 57

సీ. సహచరీశంకాప్రసక్తామరీహూయమానకర్బురపుత్రికానుతములు
ఇనవాహహేషాప్రహేళితప్రతిబింబధారణతోరణదర్పణములు
సామంతభద్రభ్రాంతిసల్లాపకృత్తారకామిళద్వప్రముక్తాఫలములు
దైవతపారావతప్రతిస్వనసంభ్రమపరిదవిటపిటీమణితరవము
లంబుజకదంబశాత్రవబింబమధ్య, హరిణకబళితకుహనాతృణాంకురాయి
తస్ఫురద్గారుడోపలాతతవితర్ది, యూథములసౌధములపురినొప్పుమీఱు. 58

చ. ఉదయనగేంద్రమెక్కియినుఁడున్నతమైగగనంబుఁదాఁకు ద
త్సదమలహార్మ్యముల్గనిరథంబున కడ్డమునిల్చునంచుఁదా

మదిఁదలపోసితిన్న నగుమార్గమునం జనుడంతకంతకున్
జదలను నిక్కియవ్వలదెసందిగిపోవుచునుండునిచ్చలున్. 59

మ. పగలున్ రేయిసమప్రకాశతనుజీవంజీవబంధుండు సాం
పగుముత్తెంబులచేరుచక్కగమియున్ వ్యాజంబునన్ జేరు చు
క్కగుమింగూడియనేకరూపములతోఁగన్పట్టెనా నొప్పగున్
నగరీహేమశిరోగృహాగ్రవిహరన్నారీముఖాంభోజముల్. 60

ఉ. నిర్మలధర్మరత్నమయనిర్మితవిస్ఫుటహర్మ్యసంచయాం
తర్మదనాహవశ్రమగతప్రమదారమణచ్ఛటాతనూ
ఘర్మనివారియైవినుతిఁ గాంచుసుపాంతనిలింపనిమ్నగా
హర్మ్యఖపద్మగంధవిభవానుభవాంచితగంధవాహముల్. 61

తే. మీఁదనున్నట్టికుంభసింహాదికములు, తారకామండలంబునఁ దగిలియుండఁ
జంద్రబింబంబునం బెనా సౌధరుచులు, సురపురముమీఁదఁదనరుగోపురవిభాతి. 62

సీ. అతనిజన్మస్థానమగువిష్ణునాభికి నూర్ధ్వమౌముఖముననుదయమైరి
అతఁడు నల్మొగముల నభ్యసించినయట్టి చదువేకముఖమునఁ జదువుకొనిరి
అతనిరాజసగుణస్థితికంటె నుత్తమంబగు సాత్త్వికమున శుద్ధాత్ములైరి
అతఁడు మున్ జిరతపోగతిఁగన్నహరినిభావితభక్తివరదుఁగావించుకొనిరి
పెద్దపిన్నతనంబురూపించుకొనిన, యధికులనవచ్చుహంసవాహనునికంటె
సకలసౌజన్యగుణసుధాసారనిధులు, భూసురేంద్రులు గలరు తత్పురమునందు. 63

సీ. సముదీర్ణచంద్రహాసకళావినోదముల్ ముఖములందురణోన్ముఖములందు
ధర్మగుణానుసంధానతాచతురతల్ శయములందును హృదాశయములందు
బుధగురుచక్రావనధురీణచిహ్నంబు లాఖ్యలందునిజాన్వయాఖ్యలందుఁ
బ్రకటపంచాననప్రక్రియావిభవముల్ భటులందు విక్రమార్భటులయందు
వెలయవెలయుదురనివార్యవీర్యశౌర్య, ధైర్యగాంభీర్యసమధికౌదార్యతుర్య
ధుర్యులైనట్టిబాహుజవర్యులెపుడు, సిరులఁజెలువొందునప్పురవరమునందు. 64

సీ. తనలోనిరత్నసంతతులధోగతిపాలుపఱచుకోఁజేనిసాగరుఁడుసాటి
తనమూలధనముకుఁదగినలాభముఁగూర్చుకొనెనేనిధననాయకుండుసాటి
తనవున్నబంగారమునువక్కరలకియ్యఁజాలినఁగాంచనాచలముసాటి
తనమహత్త్వమునకునెనయైనభోగానుభవమందెనేనిఁగల్పకముసాటి
గానియితరులుతాదృశుల్ గారనంగ, నర్థసంపదతోడవిఖ్యాతసుకృత
సంపదలనంతములుగాఁగసంగ్రహించు, వైశ్యులుండుదురప్పురవరమునందు. 65

సీ. జన్మస్థలంబునిర్ఝరశిఖాకుసుమగంధావాసితంబైనహరిపదంబు
పైదొడుప్రకటధూర్జటిజటామకుటరంగదభంగనిజభంగగగనగంగ

ప్రారంభమఖిలవర్ణాశ్రమజనతిర్యగాదిజీవనమైనహాలికంబు
స్వాచారమిష్టకామ్యార్థసిద్ధిదమైనయనిరుద్ధమూర్తియభ్యర్చనంబు
బుద్ధిబ్రాహ్మణభక్తియుఁభూతదయయు, శాంతమునుగల్గి చెలువొందుసత్పథంబు
గాఁగ సౌజన్యశీలురై కలిమిబలిమిఁ, గలిగిసుఖియింపుదురుశూద్రకులజులందు. 66

సీ. రంజితాధరసుధారససమేతంబులై ముఖచంద్రబింబముల్ ముద్దుగులుక
నవతంసకుసుమతారావళీయుతములై కచభారతమసముల్ గరిమఁజూపఁ
గమనీయమణిమాలికాఝరాంచితములై కుచకుంభశైలముల్ కొమరుమిగులఁ
గంకణేంద్రోపలాంకమిళిందచణములై పాణిపద్మంబులుపరిఢవిల్లఁ
గలితమోహనరూపరేఖావిలాస, విభ్రమంబులుజగమెల్లవినుతిసేయ
నతులగతివారశృంగారవతులువేన, వేలువిహరింతురెపుడునవ్వీటియందు. 67

సీ. పలువరుసలకుందములఁజూడఁబ్రియమయ్యె వెలయింపుసొంపునఁబలుకఁగదవె
వగఁజూపునల్లగల్వలవినోదముతానె వలపులముంచెనవ్వారిగాఁగ
మేలుచేఁదమిమ్రొమ్మిన్నలుగుల్కెడుకూరిచిదయసేయుపేరుగాఁగఁ
బెంపొందెనాససంపెఁగనిగన్నిగలచే ముద్దియవేఁడెదమొగిసెసంగు
మనుచుననుచుముదంబుననంటెపల్కు, జాణలవచశ్చమత్కృతిసరణిఁదెలిసి
తెలివిఁజెలునవ్వఁగొలయంగనలరియలరు, లమ్మెదురుపుష్పలావికలప్పురమున. 68

మ. పటుదంతప్రచురప్రభాప్రకటశంపాజాలముల్ ఘీంకృతా
ర్భటగర్జారవముల్ సమగ్రమదధారాసారవర్షంబులు
త్కటధాటిన్ నటియింపభూవిహరణోద్యత్ప్రావృషేణ్యాంబుభృ
త్పటిమన్ దత్పుటభేదనద్విరదయూథంబొప్పుసక్రోధమై. 69

మ. పురసీమన్ బురుషోత్తమానువహనస్ఫూర్తిన్ విడంబించుచున్
సిరికిన్ మూలములై సుజీవనకళాస్నిగ్ధంబులై సుందర
స్ఫురితావర్తములై విలాఘువతనొప్పన్ వాహినీసంగతిన్
దిరమై సార్థకనామధేయగుణభాతిన్ సైంధవవ్రాతముల్. 70

చ. అలఘునిజధ్వజాంచితపటాంచలజాతసమీరవారితా
మలగగనస్థలీయుతవిమానవిహారనిలింపదంపతీ
సలలితపంచబాణరససంజలితోరుపరిశ్రమంబులై
యలరుఁబురిన్ శతాంగములుదగ్రవిరోధిచమూవిభంగముల్. 71

ఉ. బాహుబలోద్ధతుల్ సమరభాగనటద్రిపుచాతురంగిక
వ్యూహవిభేదనక్రమసముజ్జ్వలవిక్రమవిస్ఫురన్మహా
సాహసికుల్ ధనుఃప్రముఖసాధనధారణకౌశలుల్ సము
త్సాహరసాకృతుల్ సుభటసంఘములప్పురమందసంఖ్యముల్. 72

వ. మఱియు నన్నగరీలలామంబు వైకుంఠపురంబునుంబోలె నాగనగరంబువిధంబున ననంతకళ్యాణగుణాభిరామంబై, నభోమండలంబు తెఱంగున సుకవికల్పితప్రబంధంబుచాడ్పునఁగలితకవిరాజవిరాజితంబై, చంద్రబింబంబుపోలికఁ గుసుమితద్రుమంబులీల విరాజమానసాగరంబై, యలకాపురంబుభాతి జలజాకరంబురీతిఁబద్మాలంకృతంబై, యధ్యయనవిద్యావిశేషంబుకైవడిసంగీతరత్నాకరంబు చెలువునవర్ణక్రమప్రశస్తంబై, రామాయణకావ్యంబుగతి భార్గవవంశంబుకరణి రామాభిరామంబై, మిత్రభావప్రకాశంబయ్యును గువలయానందంబై, రాజాభ్యుదయంబయ్యును గమలాంచితంబై, హరివిహారంబయ్యును బుణ్యజనరంజనంబై, విబుధవరవిరాజితంబయ్యును సమస్తగోత్రప్రచారంబై, గురుప్రదీప్తంబయ్యును గవిహితంబై, సంపదలకుం గొటారును, సౌభాగ్యంబులకుఁ బుట్టినిల్లును, సౌఖ్యంబులకు నాలవాలంబును, సారస్యంబులకుఁ గాణయాచియు, సంతోషంబునకు నాటపట్టును నై వసుంధరాసుందరీనిటలతటసంఘటితముక్తాలలామంబుపోలికఁ జతుర్ముఖనిర్మితప్రపంచాభరణంబై యొప్పుచుండు. 73

ఉ. ఆపురలక్ష్మికిన్ రమణుఁడై విలసిల్లుచునుండు బ్రహ్మలీ
లాపరిపూర్ణమానుషవిలాసుఁడు భక్తగృహాంతదృశ్యని
క్షేపము రూపమోహనవశీకృతగోపవధూకదంబుఁడు
ద్దీపితకీర్తిశాలి వసుదేవతనూజుఁడు కృష్ణుఁ డున్నతిన్. 74

సీ. వరలీల దేవకీవసుదేవులకుఁ బుట్టి నందయశోదలున్నతిగఁ బెనుపఁ
బెరిగి దైతేయులఁ బెక్కండ్ర వధియించి యమునానదీతీరమందమంద
బృందావనక్రీడఁ బెంపొందగోవులఁ బాలించి మురళీవిలోలుఁడగుచు
వల్లవకాంతలవలపించు చురమించి భక్తజనావనప్రౌఢి మెఱసి
రుక్మిణీసత్యలాది గారూపవతులఁ, జాలఁ బెండ్లాడి సంసారసౌఖ్యనిరతి
నెలమిఁద్రిభువనసామ్రాజ్య మేలుచుండెఁ, గృష్ణుఁ డంచితకీర్తివర్ధిష్ణుఁ డగుచు. 75

మ. హరికిన్ రుక్మిణికిన్ దనూభవుఁడు మీనాంకుండు లోకైకసుం
దరలీలాసుకుమారమూర్తిరతికాంతాపద్మరాగోపమా
ధరసారామృతపానకేళిరతుఁ డుద్యద్విక్రమాటోపశం
బరసంహారుఁడు దాత్తకీర్తి నమరున్ బ్రద్యుమ్న నామాంకుఁడై. 76

ఉ. ఆరతివల్లభుండు నుశుభాంగి యనందగు రుక్మి కూఁతు నం
భోరుహనేత్రఁ గూడి కులభూషణుఁడైన కుమారుఁ గాంచె శృం
గారరసంబు విగ్రహముగా నొనరించినమాడ్కి నొప్పు నె
య్యారము వాని భాగ్యవిభవాదికలక్షణలక్షితాంగునిన్.. 77

క. అనిరుద్ధనామధేయుం, డనిరుద్ధవముఖ్యులతని నరివీరులు డా
యనిరుద్ధతులన్ జేసెడి, యనిరుద్ధస్ఫుటపరాక్రమాఢ్యుం డగుటన్. 78

వ. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞానసూచనాసమర్థుండు గాఁగలవాఁడని బ్రహ్మసూనామకుండును, ఋశ్యమృగచిహ్నితకేతుండు గాఁగలుగుటం జేసి ఋశ్యకేతుండునునని గురుజనంబులు నామనిర్దేశంబు చేసి రక్కుమారుండు శరత్సమయ శుక్లపక్షసుధాకరుచందంబున నహరహఃప్రవర్ధమానుండై క్రమంబున జననీజనకమనోరథసాఫల్యంబైన బాల్యంబును స్వబంధు జననయనానందశరీరసుకుమారంబైన కౌమారంబును నతిక్రమించినయనంతరంబ.

సీ. ముఖచంద్రమండలంబునకునూనూఁగుమీసపుంజాలుసహజలాంఛనము గాఁగ
నమరువక్షఃకవాటమునకు నేవళంబులుకుందనపుఁదీఁగె మోడి గాఁగఁ
జెక్కుటద్దములకుఁ జెలువంబుమీఱినచిఱునవ్వు తేఁటక్రొంజికిలి గాఁగ
సరసమౌకచనీలజలదంబునకునవతంసదీధితితటిద్వల్లి గాఁగ
నలజయంతుని చందంబునలునిసొబగుఁ, జందురుని మేలుఁగందర్పుచక్కఁదనముఁ
దనకుసరి సేయఁదగినసౌందర్యమహిమ, నతఁడు చెలువారెనవయౌవనాగమమున. 80

సీ. కనుమెఱుంగులుతళుక్కున నేమఱించుచూపులకుగుండియలుజల్ జలుమనంగ
నరుదుగానాభిముఖ్యమునొందుమోముకువాలుకన్గవలుదక్కొలుపడఁగ
జెలికాండ్రతో నాడుపలుకులచేవీనులాగివశ్యమంత్రప్రయోగమందఁ
బ్రతిలేనిరూపసంపదఁజిక్కి తలఁపులుసుడివడ్డగతిఁజుట్టిచుట్టితిరుగ
నందుకొనరానిమ్రానిపండైనయతని, బ్రభుతచేనూర్పులూష్మదీర్ఘతవహింపఁ
గొలువునకువచ్చువారకన్యలకయోగ, విరహమొదవించెఁదద్రూపవిభ్రమంబు. 81

తే. వాలుఁజూపులచేతనివాళులొసఁగి, ప్రమదజలములనర్ఘ్యవిదానములొనర్చి
యొలమిభావంబులుపహారములుగఁజేసి, వనితలుభజింతురిష్టదైవముగనతని. 82

మ. తరుణుల్ వానివిలాససంపదకునాంతర్యంబునంజొక్కి త
త్పరిరంభానుభవంబుఁగోరుచువిధాతావీనిమజ్జీవితే
శ్వరుగా నేటికిఁజేయవైతివనుచున్ సంతాపముంజెందును
స్స్మరుగాడ్పుల్ విధికంగ దాహ మొదవించున్ మందువేసంగియై. 83

ఉ. బింబముమోవిసంకుప్రతిబింబముకంఠముతారకాధిరా
డ్బింబముమోముసన్ముకురబింబములాదరహాసపుంగపో
లంబులుయక్షునందనకళానిధిముఖ్యులఁజూతుమేకదా
శంబరవైరినందనునిసామ్యముగావచియింపఁబోలునే. 84

ఉ. సాహసధైర్యబాహుబలసంపదచేఁజెలువొందివాహనా
రోహణహేతిధారణనిరూఢిఁదనర్చినచోవిభూతిశే
షాహ్వగతిన్ జెలంగిజగదాదరణీయగుణాభిరాముఁడై
యాహరిపౌత్రుఁడొప్పెఁదనయభ్యుదయంబుసదాభివృద్ధిగాన్. 85

వ. అంత. 86

చ. అతనికి మేనమామసుతయైతగురుక్మినృపాలపౌత్రియం
చితసుమకోమలాంగిసరసీరుహపత్రవిశాలనేత్రని
ర్జితకలహంసయానమదసింధురకుంభసమానవర్తులో
న్నతకుచరుక్మలోచనయనంగననంగశరోపమానయై. 87

గీ. బంధుజీవమయ్యెబంధుజీవంబని, యధరమునకుబింబమధరమయ్యెఁ
దమ్మలయ్యెననుచుఁదమ్ములఁగనికొమ్మ, యడుగులకునుజిగురులడుగులయ్యె. 88

సీ. కట్టిఁడివగనుజేకట్లకులోనయ్యె విరసభావంబులైవిద్రుమములు
ప్రత్యహంబునుగళాభంగమయ్యెనుదామసప్రకాశతనునక్షత్రగణము
పగలుమించుటవిదేశగతంబులయ్యె రాజావమానమునరథాంగకులము
కాఁకదెచ్చుకతుదిలోఁకువైపలుమాఱుఁబ్రహారణంబులఁజెందెఁబసిఁడికమ్మి
రమణియధరనఖస్తనాంగములతోడి, ప్రాతిపక్షికమునవివిభంగపడియె
వట్టియాశ్వేరమునబలవంతుతోడి, సాటికిఁబెనంగుటెల్లనిష్ఫలముగాదె. 89

సీ. శాతకుంభమునకుఁజాంపేయమునకుఁదానునుగుణంబగుఁగాంచనాంగియనుట
కంజాతమునకునుగైరవంబునకుఁబ్రియంవదంబుమహోత్పలాక్షియనుట
శక్రోపలమునకుజలధరంబునకునువినయోక్తిఘననీలవేణియనుట
కలహంసమునకుశిఖావళంబునకుహితాలయమండజయానయనుట
యుభయభావంబులతివయందునికిసార్థ, కముగనిట్లంటుచతురత్రకల్పనాంశ
లందువలసినయట్లందురనఁగనిమ్ము, వారికేమినిరంకుశుల్ గారె కవులు. 90

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రభూతవయస్సమయయైయున్న రుక్మలోచనను వివాహంబుసేయ నుద్యోగించి తత్ప్రపితామహుండైన భీష్మకనృపాలుండును దక్కినవారలును సుహృజ్జనులతో నాలోచించుచు.

ఉ. ఈయలినీలకుంతలకునీడునుజోడునునైనవల్లభుం
డేయెడఁగల్గునోయనుచునెంతయునక్కఱతోవిచారముల్
సేయుచునుండిబంధువులచేననిరుద్ధునిరూపసద్గుణ
శ్రీయుతుఁగానెఱింగితమచిత్తములంబ్రమదంబునిండఁగన్. 92

క. నెనరంటినచుట్టఱికం, బునుగులమునుగుణమురూపమునువిద్యధనం
బునుబ్రాయముగలిగినవరుఁ, డొనఁగూడుటకన్యభాగ్యయోగమునఁగదా. 93

వ. అని విచారించి ద్వారవతీపురంబునకుఁ దగువారలం బంపుచు. 94

క. శ్రీమత్సమస్తసద్గుణ, ధామాంచితకీర్తినెన్నఁదగువసుదేవ
స్వామికిభీష్మకభూప, గ్రామణితాఁమ్రొక్కిసేయఁగలవిన్నపముల్. 95

క. క్షేమంబిక్కడమీపఱి, ణామముఁవ్రాయంగవలయునాపౌత్రునిపు
త్రీమణినిరుక్మనయనా, కోమలిననిరుద్ధునకునుగూర్పఁగవలయున్. 96

చ. అనిశుభలేఖలంపవినిహర్షముమాధవునవశ్యమంచుఁగ్ర
కృష్ణునఁబ్రతిలేఖలంపియనుకూలపులగ్నము నిశ్చయించిచ
య్యనబలకృష్ణముఖ్యులురయంబసుహృచ్చతురంగయుక్తులై
యనుపమవాద్యఘోషముదిగంతములందుఁ బ్రపూరితంబుగాన్. 97

సీ. కుండినపురికి నేఁగుటయు వైదర్భు లెదుర్కొని వారలఁ దోడి తెచ్చి
విడుదులవిడియించివివిధవస్తువ్రాతసామగ్రినడపించిసంభ్రమమున
లగ్న వేళకుమంగళస్నానయుతులైనపెండ్లికొమార్తకుఁ బెండ్లికొడుకు
కెలమితో బాసికంబులుఁగట్టికంకణబంధముల్ గావించి ప్రాజ్ఞులైన
విప్రముఖ్యులఖండోక్త వేదరవము, చెలఁగనుచితప్రయోగముల్ సేయుచుండి
రపుడు తెరవట్టిచాటునకతివఁదోడి, తెచ్చిరి పదాంగదధ్వనులచ్చుపడఁగ. 98

చ. విచికిలగంధియోన్ విభుఁడు వేడుకతోఁ దెరరెండు వైపులన్
రుచిరకటాక్షపంక్తుల మెఱుంగులునిండఁగనిల్చిరయ్యెడన్
బ్రచురతరానురాగరసబంధురతం దెరచీరదూఁటిపా
ఱుచుహృదయాబ్జముల్ మొగమెఱుంగనిచుట్టటికంబు సేయఁగాన్. 99

క. గ్రక్కునఁ దెరవాపుటయుఁద, ళుక్కున వెలుఁగొందెమృగవిలోచనముఖస
మ్యక్కాంతి మెయిలుదొలఁగినఁ, జక్కఁగ జెలువొందుపూర్ణచంద్రుండనఁగన్. 100

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులను బ్రౌఢిగ నించినముత్తియంబులు
ప్పొంగుచుహస్తయుగ్మములఁ బూర్ణముగాఁ బలుమాఱుముంచుచున్
రంగుగనొక్కరొక్కరిశిరంబుపయిం దలఁబ్రాలువోసిర
య్యంగమరీచినవ్యమణులైదిగుపాఱఁగ నవ్వధూవరుల్.

క. ఈవిధమునసుముహూర్తము, గావించివివాహవేదికాస్థలమునకున్
రావించిరపుడుపంచమ, హావాద్యధ్వనులుబహుళమై మొరయంగన్. 102

క. చెలిపాదము చెలువుఁడుకర, జలజంబునఁబట్టినడపె సప్తపదంబుల్
పొలయలుక దీర్చునాఁటికి, యలవడునని వావియైనయతివలునవ్వన్. 103

వ. తదనంతరంబ ప్రధానహోమాదికంబులైన వైదికలౌకికప్రయోగజనంబులునడపి వివిధ
విధభక్ష్యభోజ్యాదిపదార్థంబులసకలజనసంతోషంబుగాభోజనోత్సవంబుగావించిరందు.

మ. పరమాన్నంబులుఁ బిండివంటలునుసూపంబుల్ గమాయించు పం
డ్లరసంబుల్ మధురామ్లశాకములు బెల్లంబాజ్యమున్ దేనె క
ప్పురపుందోయముమీఁగడల్ పెరుగులుప్పుంగాయలున్ మున్నుగాఁ
బరిపూర్ణంబుగనారగించిరనువొప్పం బెండ్లివారందఱున్. 105

సీ. చెలిపయోధరకుంభములుదాఁచుకొనసేల ఘనమయ్యెఁదృష్ణచేకొనఁగనిమ్మ
లతమానమధురలీలాధరఫలరసంబులుచాల నభిలాషఁబొడమఁజేసె

సలి వేణినీచేతియతిరసరుచిరస జ్ఞానందమయ్యె నేమనఁగవచ్చు
రాకేందుముఖివినుమాకారమంతచక్కని దెన్నఁడేఁ గుముకన్నులాన
యనుచుభోజనసమయంబులందుభావ, గర్భితములాడుసరసులకాంతకొల్ది
ననుభవింపుఁడుకొదవలేదనిసమర్మ, వక్తృలై బోనకత్తెలుభుక్తులిడిరి. 106

శా. తాంబూలంబులునారికేళకదళీద్రాక్షాదినానాఫలౌ
ఘంబుల్ చంపకమల్లికాదిసుమనఃకస్తూరికాగంధసా
రంబుల్ శర్కరలిక్షుఖండములువస్త్రంబుల్ సువర్ణంబునె
య్యంబేపారఁగఁబంచి పెట్టిరిజనంబానందముల్ బొందఁగాన్. 107

వ. ఇవ్విధంబున. 108

భుజంగప్రయాతము.

వివాహప్రయత్నంబువిధ్యుక్తరీతిన్, నివర్తించిప్రౌఢాబ్జనేత్రల్ నిషేకో
త్సవారంభమున్ బ్రేమసంధిల్లఁజేయన్, నవోఢారతుల్ మోహనంబైచెలంగెన్. 109

తే. గంధమాల్యాదివాసనల్ గ్రమ్మకొనఁగఁ, దోఁడుకొనివచ్చిరప్పుడాతోయజాక్షి
సరసుఁడున్నట్టికేళికాసదనమునకు, బలిమిచేనేర్పుచేతనుబద్మముఖులు. 110

ఉ. ఎవ్వరికోసమీవగలకేమియిఁకన్ బదమంచునెచ్చెలుల్
నవ్వుచుఁద్రోచిపోవుటయునాథునిచెంగటనిల్చియుండెఁ దా
నివ్వలనవ్వలన్ దొలఁగనియ్యకమన్మథుఁడానవెట్టి న
ట్లవ్వనజాక్షిసిగ్గుబరువానినరీతిశిరంబువాంచుచున్. 111

ఉ. శయ్యకుఁజేరఁదీసిపతిసారెకువేఁడఁగనించుకైనమో
మియ్యకగుబ్బలంటుకొననియ్యకనిష్టరతిన్ రమింపఁగా
నియ్యకయెంతసేసెనలయించినపిమ్మట సౌఖ్యదాయకం
బయ్యెనునారికేళఫలపాకములౌఁగదకన్యకారతుల్. 112

తే. విభునితమకంబుతో నిట్లువెలఁదిసిగ్గు, పోరుపెల్లనువట్టియాశ్వేగమయ్యెఁ
దుదినిలువలేకగొందులుదూఱియుండెఁ, గాననబలాశ్రయమునభంగముఘటించు. 113

వ. తదనంతరంబ. 114

సీ. అధికప్రయత్నసంశిథిలనీవీబంధమభిముఖకుంచితాస్యాంబుజాత
మాలస్యకరగృహీతాంచితకుచకుంభమనురాగరసనిగూఢాంతరంగ
మాయాసలబ్ధబాహాలతాపరిరంభమాకుంచితభ్రూయుగాభిరామ
మామోదబాష్పధారాపూరితాంబకమలఘుసీత్కారమోహననినాద
మచిరసంభూతమదనతోయప్రవాహ, మవగతోష్ణాంగజాతఘర్మాంబుకళిక
మాత్మపరవశజనితనిద్రాభిలాప, మగుచునయ్యింతిప్రథమసమాగమంబు. 115

క. ఆమోదంబొనరింపఁగ, నామోదమువిరియుఁబోలెనైక్యస్థితితో
దామోదరపౌత్రుఁడును, బ్రేమోదయహృదయుఁడగుచుఁ బెనఁగెన్ రతులన్. 116

వ. తదనంతరంబ యాదవసమూహం బవ్వధూవరులం దోడ్కొని కతిపయప్రయాణంబుల ద్వారవతీపురంబునకుం జని యథోచితసుఖంబు లనుభవించుచుండి రయ్యనిరుద్ధుండును.

చ. విలసితలగ్నవేళఁ గడువేడుకతోడఁ గృహప్రవేశ మిం
పలరఁగఁ జేసి యవ్వనరుహాననఁ గూడి యతండు ప్రేమచే
సలలితకేళికావనులసారససారసరోవరంబులం
జెలువగురత్నగేహములఁ జిత్తము రంజిలఁ గారమించుచున్. 118

సీ. కేలనంటఁగ రానిగిలిగింత చేమాఱు పెనఁగుటలోనఁ గొన్ని దినములందు
నేమిచేసినఁ గానిహితము చేసుక సమ్మతించుటలోనఁ గొన్ని దినములందుఁ
జవుసీతిబంధవిశ్రాంతిమార్గములన్ని దెలిసికూడుటఁ గొన్ని దినములందుఁ
దానపైకొని సురతప్రౌఢిఁ దమిదీర నెనయుటలోనఁ గొన్ని దినములందు
నగుచు నారుక్మనయనాసమాగమంబు, తనమనంబునకంతకంతకుఁ బ్రమోద
రసముకొలుపంగ గాఢానురక్తి నుండె, రసికశేఖరుఁ డారతి రాజసుతుఁడు. 119

క. అని శుకుండు పలికె ననినం బ్రమోదహృదయులై శౌనకాదులు సూతుం గనుంగొని యయ్యనిరుద్ధుని విహారం బెవ్విధంబున నుండె నటమీఁదటి వృత్తాంతంబుఁ దేటపఱుపు మనుటయు. 120

చ. వరవరదానశీలమదవారణవారణకృజ్జలాటభీ
కరకరచక్రజన్మలయకారణకారణనైజలీలసా
దరదరహాసదుష్టరిపుదారుణదారుణకోటితేజభూ
ధరధరదుగ్ధసాగరసుతానవతానవభోగసంగమా. 121

క. నిలయీకృతవైకుంఠా, బలవద్రిపుభయదశౌర్యపటుతాకుంఠా
కలితరుచికంబుకంఠా, సలలితలక్ష్మీప్రసంగజనితోత్కంఠా. 122

మాలిని. మునిహృదయనివేశా మోక్షదానప్రకాశా
వినుతగగనకేశా వీతసంసారపాశా
సనయనిజనిదేశా చారువక్షఃప్రదేశా
మనుజచరవినాశా మంగళాద్రిస్థలేశా. 123

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధచరిత్రం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రమణీహృదయంగమ
చారుతరశ్యామలాంగసమలంకృతమం
జీరకటకాంగుళీయక
హారాంగదవలయమంగళాచలనిలయా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లనియె సూతుఁ
డాపరిక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁ డుపలికె. 2

మ. పరిఖాగాధకబంధసంవృతమహాపాతాళభాగంబు గో
పురకంఠీరవరూపపాటవపరాభూతేంద్రనాగంబు భా
సురవిస్తారమణిప్రకీర్ణకిరణాంశువ్యాప్తదిఙ్మండలం
బరిసంత్రాసకరంబు శోణపుర మొప్పారున్ ధరామండలిన్. 3

శా. బాణుండుద్ధతసత్వనిర్జితజగత్ప్రాణుండు సాతత్యశ
ర్వాణీవల్లభపాదపద్మభజనారంభప్రవీణుండు గీ
ర్వాణవ్రాతమనోభయంకరధనుర్బాణుండు సంగ్రామపా
రీణుండప్పురమేలుచుండు విజయశ్రీవైభవాక్షీణుఁడై. 4

తే. తనసహస్రభుజాబలౌద్ధత్యమహిమ, నేఁచి ముల్లోకములయందు నెదురులేక
బలితనూభవుఁడైనయబ్బాణదైత్యుఁ, డుగ్రశాసనుఁడైయుండి యొక్కనాఁడు. 5

వ. భవానీమనోహరుండగు హరుం డఖండతాండవకేళీరతుండై ముఖరితమృదంగంబును, రణితోపాంగంబును, సంగీతప్రసంగంబును, బరితోషితాశేషభూతాంతరంగంబును నగు నృత్యరంగంబున దశప్రాణాత్మకంబును, మూర్తిత్రయకళారమ్యంబును, లఘుగురుప్లుతసమేతంబును, దకతకధికతకముఖశబ్దబంధురంబునగు ధ్రువమఠ్యరూపక ఝంపాత్రిపుటాటతాళైకతాళ సింహానంద చంచుపుటాదితాళంబుల జతులకడకట్టుకై మురికళాసికల ద్రుతమధ్యవిళంబకాల పరిమాణంబుల దండలాసక కుండలిప్రేరణీప్రముఖమార్గంబుల రంగరక్తులు నహింప నాట్యంబు సలుపు నవసరంబున భరతకళాధురీణుండగు బాణుండావజంబౌరజంబు నం బుచ్చుకొని శ్రుతిప్రమాణంబు నిలిపి తకధిమికిట శబ్దాక్షరసముచ్చారితముఖుండగుచుఁ గరప్రహారంబులం జిత్రవిచిత్రంబులై చెలంగు తాళవ్యాప్తులు ఘుమంఘుమాయమానంబై నాదబ్రహ్మంబు జనియింప హృదయారవిం

దంబున కానందసంపాదకంబై నెఱయమొఱయించిన నప్పరమేశ్వరునాట్యంబు
జగన్మోహనంబై ప్రవర్తిల్లినప్పుడు. 6

ఉ. బాణునివాద్యవిద్యకునపారముదంబునఁ బొందిశాంకరీ
ప్రాణవిభుండు మెచ్చితిదయన్వరమిచ్చెద వేఁడుమన్న గీ
ర్వాణవిరోధినానగిరివాకిటఁబారిషదాళితోడ శ
ర్వాణియునీవుభక్తజనవత్సలకావలియుండవేఁకృపన్. 7

తే. అనుచుమ్రొక్కినఁగరుణించిసాంబశివుఁడు, దానవేంద్రునిపట్టణద్వారమునను
గాపురంబుండెనిదిలఘుకార్యమనక, యెంతసులభుండుపార్వతీకాంతుఁడహహ. 8

తే. ఏమహాత్మునిమహిమబ్రహ్మేంద్రముఖ్యు, లెఱుఁగఁగాఁజాలరట్టిసర్వేశ్వరుండు
నిజపురద్వారపాలుఁడైనిలువమెలఁగె, నౌరబాణునిదిగాకభాగ్యాతిశయము. 9

లఘుస్రగ్ధర. ఆలీలంబూర్వదేవుండతులదశశతోదగ్రదోర్దండహేతి
జ్వాలాదందహ్యమానస్వరధిపశిఖివైవస్వతక్రవ్యభుక్కీ
లాలాధ్యక్షాదిదిక్పాలకగణహృదయశ్లాఘ్యబైక్రమ్యలబ్ధ
త్రైలోక్యప్రాభవుండైతనరెభువనసాధారణస్ఫూర్తితోడన్. 10

క. సురవైరిమతియుఁగొన్నా, ళ్లరుగఁగనొకనాఁడుమదనహరుఁబొడగనిత
చ్చరణమునకునతిభక్తిం, బరిణతులొనరించి వినయభాషాపరుఁడై. 11

మ. గిరిజామానసహంసహంసవరయోగిధ్యేయచిద్రూపరూ
పరుచిశ్రీజితముక్తముక్తిభుజదర్పవ్యాప్తదైత్యేంద్రయిం
ద్రరమావల్లభమిత్రమిత్రరజనీరాట్చక్రచక్రాబ్జసుం
దరరేఖాకరపద్మపద్మశరభానాశంకరాశంకరా. 12

వ. అని బహుప్రకారంబులస్తోత్రంబు గావించియిట్లనియె. 13

క. లోకములెల్లజయించితి, సౌకర్యమునఁగసకలసౌభాగ్యంబుల్
చేకొంటిఁగీర్తి నొందితి, నీకారుణ్యమునఁ జేసినీలగ్రీవా. 14

ఉ. ఆహవభూమిమామకసహస్రభుజాబలతీవ్రధాటికిన్
సాహసలీలతోనెదిరిశౌర్యముఁజూపఁగఁజాలినట్టియ
వ్యాహతవిక్రమాఢ్యుఁడొకఁడైననులేఁడొకనీవుదక్కహా
లాహలలాంఛనాంచితగళాపరిరంభితసర్వమంగళా. 15

ఉ. ఆతతవైరివీరసముదగ్రకరోద్ధృతహేతిభూతసం
ఘాతవిముక్తరక్తజలకాంతులుకంకణపద్మరాగసం
జాతమరీచులంగలయసంగరకేళిఘటింపఁజేసినా
చేతులతీఁటకాపథముసేయఁగదేవజతాద్రిమందిరా. 16

వ. అనిప్రార్థించుచున్నయద్దోషాచరుభాషణంబులకురోషించి శేషభూషణుండిట్లనియె.

క. నాయంతవానితోనని, సేయంగలిగెడునునీదుచేతులబరువున్

క. నాయంతవానితోనని, సేయంగలిగెడునునీదుచేతులబరువున్
బాయుభవదీయకేతన, మే యెడఁ ధరగూలునపుడుహీనవివేకా. 18

వ. నిర్విచారుండవైయుండు పొమ్మనియానతిచ్చిన బలినందనుండు డెందంబున నానందంబు
నొందుచు నందివాహనునకందండ వందనంబులాచరించి మరలి నిజమందిరంబున కేతెంచి
యాత్మీయశ్రేయోహానిహేతు భూతంబైనకేతుపాతంబున కెదురుచూచుచు నీచాః
కలహమిచ్ఛంతి యనువచనంబునకు నగ్రసాక్షియై యుండె, నంత. 19

ఆ. అతనికూర్మికూఁతురందంపుబిత్తరి, ముద్దుగుమ్మభువనమోహనాంగి
కుందనంపుబొమ్మకుసుమకోమలియుషా, కన్యయానఁగనొప్పుకమలనయన. 20

ఉ. ముద్దులమాటలున్ జిఱుతమోముననున్న నిలేఁతచెక్కులున్
గొద్దిగనున్న నెన్నడుముకూఁకటికందకఫాలపట్టికన్
విద్దెముసేయుముంగురులువిప్పగుఱెప్పలగొప్పకన్నులున్
బ్రొద్దొకవింతయైయమరెఁబుష్పసుగంధికి బాల్యవేళలన్. 21

సీ. అరవిందములుమన్మథాస్త్రంబులైనట్లువాలుఁగన్దోనలగ్రొవ్వాఁడివోడమె
హరినీలములుపేరులైనచందముననించుకలైనకురులుపెన్సోగలయ్యె
వీణాశ్రుతులుమేళవింపైనవగముద్దుపలుకులుప్రౌఢసంపదవహించెఁ
గనకంపుఁగణికకుందనమైనరీతిఁజాయలమేననిండుతేపలవహించె
నిమ్మపూపలుముదిరిఫలమ్ములైన, గతిఁజనుకుదుళ్లునిగిడిపొంకమువహించె
బంధుజీవాధరయతీతబాల్యయగుచు, నిండుజవ్వనమునవొప్పుచుండునపుడు. 22

మ. కలవాక్కీరహాయంబుగల్గమకరీకస్తూరికాపత్రస
ల్లలితాంకంబునితంబబింబపటులీలాచక్రమాలోకనాం
చలబాణౌఘముభ్రూలతాయుగమహాచాపంబునైశోభిలన్
జలజాతాననవిగ్రహంబురతిరాజస్యందనప్రక్రియన్. 23

ఉ. తేనియలొల్కుమోవియును దియ్యనిమాటలుఁబువ్వువంటినె
మ్మేనునుముద్దుఁజెక్కులును మెచ్చులుఁగుల్కెడుగుబ్బచన్నులున్
మీనులవంటికన్నులునుమిక్కిలియైనపిఱుందుసన్నపుం
గౌనునొయారపున్నడపుఁగల్గి వెలుంగుమనోహరాంగియై. 24

తే. ఒఱపుగలచందురునిచందమోము మోము, నలరశైవాలలీలఁజెన్నారునారు
పరిమళముగుల్కుకపురంపుఁబలుకుపలుకు, కలికిరాజమరాళసంగతులుగతులు. 25

సీ. ఘనసారమునుసారఘనమునాక్షేపించుఁ గలికిపల్కులయింపుకచముసొంపు
పద్మరాగమురాగపద్మమునదలించు రమణంపుమోవిపాదములఠీవి
మృగమదంబునుమదమృగమునుహసియించుఁగాయంపువలపుకన్దోయిమెలఁపు
వరనాగమునునాగవరముఁజుల్కఁగఁజేయునవకంపునూఁగారునడలతీరు

చక్రసామ్యత వెలయుకుచంబులందు, సామ్యచక్రతఁదగువుక్కసపుఁబిఱుందు
రూఢినారోహిణియునవరోహిణియుఁగ, నెలఁత చెలువంబు సారెవర్ణింపఁదగును. 26

చ. మలయజగంధిబిత్తరపుమాటలువీనులుసోఁకినంతనే
చిలుకలుపల్కినట్లువిలసిల్లువసంతపువేళఁగోవెలల్
చెలఁగినయట్లుకిన్నరలుచిత్రవిధంబునమీటినట్లువీ
ణెలుమొరయించినట్లుమదినిండుఁబ్రమోదరసప్రవాహముల్. 27

ఆ. ఇరులుసిరులుదొరలుకురులుతియ్యఁదనంపుఁ దీవిక్రొవితావికావిమోవి
కులుకులొలుకుపలుకు మెఱుఁగువసుమచాపు, తూపురూపుమాపుచూపుకోపు. 28

చ. కొలుకులకెంపుసొంపురహిగుల్కెడుతారలనీలిమంబుక
న్బెళుకుమెఱుంగులుంగలసి పెంపమరెన్ హరిణాక్షిచూపుల
న్వలదొరముజ్జగంబు గెలువన్ నవచూతదళంబుమేచకో
త్పలమరవిందమొక్కమొగిఁబట్టిప్రయోగముసేయుకైవడిన్. 29

సీ. మునుకారునకుకారుకొనిమీఱుఘనచారుతనుమారుకొనికేసుఁదరుణికురులు
నలకుందములయందములచందములుమందములఁనొందఁగాఁజేయుఁజెలిరదాళి
తెగరానివగమేనితోఁగరేనిజిగిఁబూనితగుదానిసొగసైననగుమొగంబు
వెలపెంపువెలయింపుకళగుంపుఁదులకింపుబలుకెంపుఁదలపింపుఁబణఁతిమోవి
సింగములభంగములనొందఁజేయునడుము, కీరములదూరములదోలఁగించుబలుకు
జక్కవలఁదక్కువలఁజేయుఁజన్నుదోయి, ముదితరూపంబుత్రిభువనమోహనంబు. 30

సీ. ఇంపుసొంపులగ్రుమ్మరింపుమాటలువీణపలుకులకతు రాభ్యాసమొసఁగు
మందంపునడపులుమాయూరగతులకుఁబలుమాఱుతిన్ననిఫణితిఁజూపు
సరసంపునాసికసంపెంగమొగ్గలకెక్కువతక్కువల్ చక్కదిద్దుఁ
జొక్కంపుగుబ్బలుజక్కవకవలకు దిట్టతనం బుపదేశమిచ్చు
హొంతబాడుటవనవిహారోత్సవంబు, సలుపుటయుఁబుష్పవితతివాసనలుగొనుట
నెఱసరసిఁగ్రీడలాడుటనెపములుగను, నతివసౌందర్యమింకనేమనివచింతు. 31

క. ఇటువంటియవయవంబుల, నెటువంటివిలాసతులనెనసేయఁగరా
నటువంటివగనురజనీ, విటునంటిమొగంబుగలిగి వెలఁదుకయొప్పెన్. 32

ఉ. మేరుధనుష్కదేవిస్వరమేళకళానిధిదత్తిలంబుభాం
డీరముకోహళీయ్యకము విగఁగావ్యమునాటకంబలం
కారముశాస్త్రిముల్ మొదలుగామిటియభ్యసనంబొనర్చెశృం
గారపువిద్యలద్దనుజకన్యకకున్ బగమానురక్తయై. 33

ఆ. ఆడఁబాడనేర్చియభినయింపఁగనేర్చి, సరసకవితచెప్పఁజదువనేర్చి
బాణదనుజపుత్రిబాలికయయ్యును, సకలకళలయందుజాణయయ్యె. 34

వ. అంత నితాంతకాంతి కాంతవనాంత లతాంత పరిమళాక్రాంత దిశాంతంబైన వసంతంబు ప్రవేశించె. 35

సీ. శ్రీయుతారామరామాయత్తవనప్రాప్తి సంభోగరతమనస్సౌఖ్యరాశి
యువనవోద్ధాత్రపాప్రవణకుట్టాకంబు సద్విజానీకవాంఛాఫలంబు
ప్రోషితభర్తృకాయోషిద్వ్యథామూల మనుపమయోగిధైర్యచ్ఛిదంబు
భాసురతరశరద్వ్యాసరసారంబు జాతికళాసముచ్చాటనంబు
నగుచువర్ణింపయోగ్యమైయతిశయిల్లె, వివిధసుమబృందనిష్యందనవమరంద
బిందుసందోహపానమిళిందసుంద, రాగమంబైనయవ్వసంతాగమంబు. 36

తే. దండిమీఱంగఁదరువులనుండిమిగులఁ, బండిరాలివనస్థలినిండిదళము
లమరెవనలక్ష్మిమాధవాగమనవేళ, నడుగులకుఁబఱపించినమడుఁగులనఁగ. 37

చ. వలపులవేల్పుకైదువులుపాంథజనంబులపాలియగ్నికీ
లలుచెలువొందుకోకిలకులంబునకాఁకటిపంటకొల్చురా
సులువనలక్ష్మిమేనఁబొడసూపెడురాగరసాంకురంబులిం
పలరెడుకాంతులంగిసలయంబులుతోఁచెననోకహంబులన్. 38

క. సుమనోవిరాజితంబై, యమరనగస్ఫూర్తిఁదనరియారామంబుల్
సుమనోవిరాజితంబగు, నమరనగస్ఫూర్తిఁదనరెనభిరామంబై. 39

తే. సద్విజాళిప్రసంగంబుసరసతరము, ప్రణవవిస్ఫూర్జితముబీజబంధురంబు
పల్లవాలంకృతముఫలప్రదమునైన, యాగమస్థితినొప్పెసర్వాగమములు. 40

సీ. అనిలోపదేశనాట్యక్రీడఁదగులతాబింబోష్ఠులకుసరిపెనలాసంగ
నింపుసొంపులఁబొడునెలతేఁటిబయకాఱులకువన్నెమీఱునీలములొసంగఁ
గైవారములుసేయుకలకంఠపులవందిబలగంబునకునుమావులనొసంగ
ఫలరత్నములనారతులొసంగుభూజపురంధ్రిజనులకంబరములొసంగఁ
దనవదాన్యచమత్కృతిజనులుపొగడఁ, దనవిలాసంబుభువనమోహనముగాఁగ
విభవసంపన్నుఁడైవనవిహృతిసలిపె, మాధవుండువనీరమణీధవుండు. 41

తే. శుకభరద్వాజముఖసద్విజకులరక్షఁ, దనరిసుమనస్సమూహవర్ధనమొనర్చి
ఘనతరాగమవేద్యుఁడైవినుతిఁగాంచె, మహితవనవాసలీలలమాధవుండు. 42

వ. అట్టివసంతకాలంబునందు. 43

క. నాళీకముఖియుషాంగన, యాళీజనసహితయగుచునలికోకిలకీ
రాళీనినాదశోభిత, కేళీవనవాటియందుఁగ్రీడయొనర్చెన్. 44

సీ. చెలువంపుఁజిగురుటాకులుపాదములుగాఁగననకంపురంభలూరువులుగాఁగ
సూనవాసనలునెమ్మనితావులుగాఁగనొఱపైనలతలుబాహువులుగాఁగ
గజనిమ్మపండ్లుచొక్కపుఁగుచంబులుగాఁగఁగలకంఠరుతులువాక్యములుగాఁగ

తులలేనిమల్లెమొగ్గలుదంతములుగాఁగ సుమిళిందమాలికల్ చూపుగాఁగఁ
బల్లవితతమాలపాదపచ్ఛాయలు, సరసమైనవేణిభరముగాఁగ
నెన్నఁదగియెనప్పుడిందుబింబానన, యౌవనంబుఁబోలియవ్వనంబు. 45

సీ. భూరుహావళులశృంగారభావములులోచనపఙ్క్తులకువికాసంబు నెఱపఁ
గలకంఠశుకశారికాకలరావంబురహిమించికర్ణపర్వంబుసేయ
లలితచాంపేయపాటలకుందవాసనల్ నాసికంబునకు నానందమొసఁగఁ
నమృతోపమానంబులగుఫలరసములు వెలయజిహ్వలకును విందుఁగొసఁగ
గమ్మతావులుపయిపయిఁగ్రమ్మవిసరు, చలువతెమ్మెరమేనులఁ జాలఁ దీర్ప
సారిదిపంచేంద్రియములకుసుఖముగాఁగ, వనవిహారంబుసలిపిరవ్వనజముఖులు. 46

సీ. అధరబింబాపేక్షనరుదెంచుచిలుకలద్దపుఁజెక్కులజవాదితావులకును
వదనాంబుజములకై కదియుభృంగంబులుత్తంసచంపకసుగంధంబులకును
భుజమృణాళాసక్తిఁబొదువురథాంగముల్ సరసమందస్మేరచంద్రికలకు
హస్తపల్లవములకై డాయుకోయిలల్ ముద్రికాంకితరామమూర్తులకును
జకితగతిఁజెందిచెదరఁగఁజంద్రముఖులు, చతురతఁజరించిరప్పుడుచారుచరణ
చలితచామీకరాంగదఝుణఝుణంఝు, ణంఝుణధ్వనిచెవులకానందమొసఁగ. 47

వ. మఱియు నమ్మదవతీతిలకంబు కదంబకాంచన కదళీక్రముక కరవీర ఖర్జూర నారికేళ
తమాలతిలక కురంటక మాధవీప్రముఖతరుషండంబులవలనం దిరుగుచు, వనమయూరం
బులవెంబడినరుగుచు, మహీరుహంబుల నామూలాగ్రంబుగాఁ బెనఁచి యల్లికొనియు
నేలాలవంగ ద్రాక్షాదిలతావితానడోలాజాలంబులఁ నుయ్యాలలూఁగుచు, బొదరిండ్లఁ
డాఁగుచు,నసమంబులగుకుసుమరసవిసరంబులు వెసంగ్రోలి ఝుంకారంబు సేయు మధు
కరనికరంబులంజోపుచుఁ, బ్రసూనఫలభరితలైయున్న కొమ్మలకు జేతులంజాఁపుచు,
స్వచ్ఛంబులైన కుసుమగుచ్ఛంబులును మార్దవనిలయంబులైన కిసలయంబులును మనో
రథఫలంబులైన ఫలంబులును గోయుచు, దోహదవిశేషంబులుసేయుచు, శారికాకీరకల
కంఠకపోతకలరవప్రముఖ విహంగనాదంబులకుం బ్రమోదించుచుఁ, గ్రీడావిశేషంబుల
వినోదించుచుఁ,గరకమలకలిత కాంచనకంకణకాంచీకలాప ఘంటికానికరనూపురసం
జనితఝుణఝుణరవంబువనదేవతామనోహరంబై చెలంగం జరియించుచుఁదమలోన. 48

క. చూతముచూతముసుదతీ, వ్రాతము రారమ్మ మధుకరవ్రజగీతో
పేతమ్ముసుమసౌరభవి, ఖ్యాతముపిరహిహృదయాభిఘాతముఁదలఁపన్. 49

క. కాంచనవర్జ్యముకువలయ, సంచారముమాధవప్రసన్నతయును బా
లించుచువాసప్రస్థతఁ, గాంచుమధువ్రతకులంబుఁగంటివె చెలియా. 50

తే. పేరుగలజాతులకునెల్లఁబెంపుదఱుగ, సౌఖ్యమొదవెఁగుజాతివిజాతులకును
గాలకుటిలంబుఁజూడుమాకంబుకంఠ, మాన్పనెవ్వరివశమమ్మమాధవాజ్ఞ. 51

చ. పలుమఱునీవుపంటఁబగఁబట్టిన కైవడినిట్లు మొల్లమొ
గ్గలుచిదుమంగ నేలకసుగందనియీచిగురాకులెల్లఁజే
తులకసిదీఱఁగాఁగణఁగి త్రుంపఁగ నేటికిమానవమ్మ మొ
క్కలమువహించియిందుకొడిగట్టినదానవుమాన నేర్తువే. 52

వ. అనియివ్విధంబున సరససల్లాపంబులు సేయుచుఁ జంద్రకాంతోపలప్రకల్పితసోపానసముదయకూలంకషమధుర జలతరంగచ్ఛటాసంచలితపద్మకైరవకల్హార వనవిహారమాణమరాళచక్రవాకబకసారసద్విరేఫమిథునసంసారంబైన కాసారంబుఁ జేరి జలక్రీడాసక్తచిత్తంబులనమ్మత్తకాశినులు దత్తఱంబున విహరించుచు. 53

చ. జలములఁజల్లులాడుచును సారసపఙ్క్తుల వ్రేటులాడుచున్
బలుమఱునీఁదులాడుచును బక్షికదంబముఁ దోలియాడుచున్
జలదలిమాలికామధురఝంకరణధ్వనితోడలియ్యమై
కలసిలయప్రమాణములఁ గంకణనిక్వణముల్ చెలంగఁగన్. 54

వ. విహరించిరప్పుడు. 55

సీ. శంపాలతాంగులచరణకాంతులుకుశేశయకదంబముతోడ సరసమాడఁ
దారుణ్యవతులముత్తఱులయందముతరంగావళితోడ సయ్యాటలాడ
విచికిలగంధులకుచపాటవము చక్రసంఘంబుతో నెకసక్కెమాడఁ
గలహంసగమనలకన్నులబెళుకులు మీనపఙ్క్తులతోడ మేలమాడ
రాజవదనలవేణీభరములసొబగు, ప్రబలశైవాలలతలతోఁ బందెమాడ
బాలికాజాలజలకేళిలీలఁజాల, శ్రీకరంబయ్యెనప్పయోజాకరంబు. 56

మ. కుచకుంభస్థలపాటవంబుదనరన్ క్రొమ్మించుదంతచ్ఛటా
రుచులొప్పన్ గరపుష్కరాంతరసమారూఢాంబువుల్ మీఁదఁజ
ల్లుచుఁగ్రీడించిరితత్సరోవరమునన్ లోలేక్షణల్ మందమం
దచలద్యానములన్ మదద్విరదయూథస్ఫూర్తివర్తిల్లఁగన్. 57

వ. అంత. 58

చ. పొదివెడలించుమన్మథునిపుష్పశరంబులలీలనీలతో
యదమునతిక్రమించిపొలుపారెడుశంపలగుంపుసొంపుసం
పదఁదెరవాసివచ్చుజిగిబంగరుజంత్రపుబొమ్మలట్లుస
మ్మదమున నెచ్చెలుల్ సరసిమధ్యము వెల్వడిరుజ్జ్వలాంగులై. 59

క. కేళీవిహారచేష్టలు, చాలించియుపాలతాంగిసరసాంబరభూ
షాలంకరణోజ్జ్వలమై, యాళీజనసహితముగగృహంబునకరిగెన్. 60

వ. ఇట్లుచనుదెంచి సరసాన్నపానగంధమాల్యాదిభోగంబులం బరితుష్టయై నాఁటిరాత్రితపనబింబోపమానతపనీయపరిచితకుడ్యంబును, మహేంద్రనీలోపలఖచితవృత్తస్తంచి

జృంభితంబును, వివిధవిచిత్రవాతాయనరేఖామనోహరంబును, గనకపంజరాంతరనివాసశుకశారికానికరసరససంగీతసాహిత్యవిద్యాప్రసంగసంగతంబును, దాంబూలచందనప్రసూనదానాద్యుపచారప్రయోజనప్రవీణచైతన్యసూత్రవిచిత్ర కాంచనపాంచాలికాలంకృతంబును, గంధకర్పూరకస్తూరికాప్రముఖపరిమళవస్తుసంతానవాసనా ఘుమఘుమాయమానంబును, నిబిడతమఃపటలపరిహరణచణమణిగణ దీపికావిరాజితంబును, నగునిజమందిరంబునందుఁదరవణులదివిచిన వజ్రంబుకోళ్లును, గోళ్లయందమరించినహరినీలంబులపట్టియలును, బట్టియలనలవరించి యల్లినపట్టుపట్టెడయును, బట్టెడపయింబఱచిన హంసతూలికాతల్పంబును, దల్పంబుపైశిరశ్చరణపార్శ్వదేశంబులకు నుపధానంబులుగానుంచిన సూర్యపుటంబుదిండులును, నుపరిభాగంబుననలంకరించిన చిత్రచిత్రాభిరామంబగు చందువాపటంబునుంగలిగి మనోహరంబై వెలయు శయ్యాతలంబున శయనించి. 61

చ. అలకలొకింతజాఱినిటలాంతముఁగ్రమ్మఁగఁ దావియూరుపుల్
జలువలుచల్లఁగా మెయినలందినగందముసన్నవల్వదు
వ్వలువముసుంగుపైనిగిడివాసనలీనగలోచనాంబుజం
బులుముకుళించియమ్మగువముద్దువగన్ నిదురించుచుండఁగన్. 62

మ. కలలోనొక్కత్రిలోకసుందరశుభాకారుండుమాణిక్యకుం
డలశోభాంచితమందహాసరసవత్సుస్నిగ్ధగల్లద్వయీ
లలితాస్యుండుసుగంధబంధురసుమాలంకారనీలోత్పలో
జ్జ్వలధమ్మిల్లుఁడుకామినీహృదయపాంచాలుండులీలాగతిన్. 63

సీ. తాంబూలరసరంజితంబైనకెమ్మోవియానుచో మొనపంటనూనియూని
కుంకుమాంకితకుచకుంభముల్ గ్రహణంబుసేయుచోనఖపఙ్క్తిఁజెనకిచెనకి
మకరికాకలితకోమలగల్లములముఖంబునుచుచోఁజుంబనంబొసఁగియొసఁగి
లలితభూషణచయాలంకృతాంగమునెదనలముచోమర్మంబులంటియంటి
కుసుమసాయకశాస్త్రోక్తిగుణవిచిత్ర, బంధనైపుణిసురతప్రపంచసౌఖ్య
లీలఁదనుఁజొక్కఁజేసిలాలించెననుచుఁ, గలికికలఁగాంచెనాశ్చర్యకరముగాఁగ. 64

క. ఈలీలంగలలోపల, నాలోకింపంగఁబడినయతఁడనిరుద్ధుం
డాలావణ్యనిధిన్మను, హేలావతివినియుఁగనియుఁ నెఱుఁగదుమదిలోన్. 65

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కురంగనయన స్వాప్నికసంభోగసంజనితానందపారవశ్యంబును, నిద్రాపరవశత్వంబును నేకీభవింప సుఖశయనంబుగావించి కించిదవశిష్టయామినీచతుర్థయామసమయంబున శతపత్రంబులతోన నేత్రంబులువికసింపనమ్మోహనాంగుండుతనకౌఁగిటనున్నవాఁడకాఁదలంచుచు మేలుకాంచి పొడగానక గుండియజల్లుమన దిగ్గనలేచి శయ్యాతలంబునంగూర్చుండి నిద్రాముద్రాయమానంబులగు విలోచనప్రభాజాలంబులు లోలంబులై కొలుకులనలంకరింప నలువంకలంగలయఁ బునఃపునరవలోకనంబుసేయుచు

విభ్రాంతియు విస్మయంబును విచారంబును విషాదంబును విరహంబును నంతరం గంబునం బెనంగొన నంతకంతకు నతిశయంబు మోహావేశంబునఁ దదీయ సౌందర్య సౌకుమార్యవిలాసహావభావంబులు పలుమాఱుఁ దలంచుచు నాజగదేకసుందరుండు తన ముందఱం బొడగట్టిన ట్లైనం బట్టరాని తమకంబున బట్టబయలు కౌఁగిటం బట్టఁబోయి భుజలతాయుగంబునకు నప్రాప్తం బైన డెందంబు చిందఱవందఱ యై నయనారవిందం బులం దొరంగు నశ్రుజల బిందుసందోహంబ మందం బై ప్రవహింప సహింపనలవి గాని పరితాపంబున వేఁడి నిట్టూర్పు లూదవించుచు నిట్లని తలంచు. 66

ఉ. నిద్దురవోవుచున్నయెడనిశ్చయమైనవిధంబుదోఁపన
న్నొద్దికఁజేరికూడిసుఖమొందఁగఁజేసిభ్రమించినట్టియా
ముద్దులుగుల్కుజవ్వనపుముమ్మరపుంజెలుజాణయెవ్వఁడో
పెద్దయునాకెవానిపయిఁబ్రేమమనంబుననేమిసేయుదున్. 67

శా. ఆచక్కందనమావచోమధురిమంబామందహాసామృతం
బాచాతుర్యమునావయోవిభవమాహామోహముంజేయదే
యేచంద్రాస్యలకైనఁబొందఁగలదాయీమేనితోవానితో
నేచందంబుననామనోరథఫలంబీడేఱునోదైవమా. 68

వ. అని చింతించుచు. 69

క. లలనామణికూటమిలీ, లలనామణిభూషణాంగులలిఁగలసినయా
కలమాటలునిక్కంబుగఁ, గలమాటలుగాఁదలంచుఁగడుభ్రమచేతన్. 70

సీ. మొనపంటికొలఁదిసొక్కిననొక్కుచేఁగెంపుటధరంబుచిమచిమయనినయట్లు
చెలువారుగోళ్లనాటులతేఁటచెక్కిళ్లపైనెలవంకలేర్పడినయట్లు
చెలరేఁగియలమినచేపట్టుబిగువుచేగబ్బిగుబ్బలుకసుఁగందినట్లు
కళలసొక్కదవించుగాటంపురతులఁబూవంటిదేహముకసివాడినట్లు
భావమునఁదోఁచుస్వప్నలబ్ధంబులైన, సౌఖ్యములుమిథ్యలయ్యునిశ్చయముగాఁగఁ
బురుషసంగతిచేసినకరణినపుడు, పద్మదళనేత్రకరుణానుబంధమునను. 71

క. అంతసఖీప్రేరితయై, సాంతత్యంబైనయట్టిసమయోచితముల్
స్వాంతముననిచ్చలేకయు, దంతావళయానయొకవిధంబుననడపెన్. 72

సీ. బింబోష్ఠిదర్పణబింబంబుఁజూపుచోఁజెలువునిముద్దుచెక్కులుదలంచి
కలకంఠిమృగమదతిలకంబుదిద్దుచోసరసునిమేనివాసనఁదలంచి
కలికిముక్తామాలికలలంకరించుచోరమణునిమందహాసముఁదలంచి
పొలఁతినీలోత్పలంబులదండలొసఁగుచోరామునిచికురభారముఁదలంచి
గంధగజయానహృదయంబుకరిగికరిగి, యసురసురమంచుఁబారవశ్యంబునొందు
నిగిడిపుంఖానుపుంఖంబులగుచుఁదాఁకు, దర్పకునిపువ్వుటమ్ములఁదాళలేక.

వ. మఱియును. 74

సీ. విన్నఁదనంబుఁ గైకొన్న నెమ్మోమునఁ బొడమని చిఱునవ్వుఁ బొందుకొలుపు
దీనభావంబు నొందినవాలుఁగన్నుల లేనివికాసంబుఁ బూనఁ జేయు
గద్గదస్వరము సంగతమైనమాటల నొదవని చాతుర్యయుక్తిఁ జూపు
నుల్లాసభంగమై యున్న చిత్తంబునఁ గొలుపని యుత్సాహగుణము నెఱపు
ఘనవియోగవహ్నిఁ గ్రాఁగుచునుండియు, మఱుఁగు సేయు నితరు లెఱుఁగకుండ
సఖులు తెలిసి రేని సంశయింపుదురను, భయమువలనఁ గుముదబంధువదన. 75

సీ. ఎలనాగ వీణె వాయించుచో నాహిరిఘంటారవంబునఁ గలసి చెలఁగు
జలజాక్షి కావ్యంబుఁ జదువుచోఁ బాంచాలగతిచోట బాహాటక్రమము దోఁచు
నెలఁత చిల్కకు మాట నేర్పుచో గీర్వాణభాషలోఁ దెనుంగుఁ బల్కు గలయుఁ
జెలియ పద్యంబు రచించుచో శృంగారరసముపై బీభత్సరసము నిల్పు
విరహవిభ్రాంతి కతమున విద్రుమోష్ఠి, యొకటి సేయంగఁ బోవ వేఱొకటి దోఁచు
నగ్గలపుఁ జింత హృదయంబునంటియున్న, నిట్టులౌటకు మది సంశయింప నేల. 76

తే. దర్పకుని బాణతీవ్రతఁ దాళలేక, యంగనామణి శివశివాయని వచించుఁ
గలికి కోవెలరొదలచే నలసి సొలసి, రామ పలుమాఱు శ్రీరామ రామ యనును. 77

క. సెగలయ్యెఁ జలువ వెన్నెల, పొగలయ్యె నుగప్పురంపుఁ బొడి కన్నులకుం
బగలయ్యెఁ జిలుక మాటలు, వగలయ్యె సుఖము లెల్ల వనితామణికిన్. 78

చ. కలకల గాక నిశ్చయము గా మదిఁ దోఁచిన నాఁటనుండి తా
గలకలకంఠకీరకులకంఠములం జనియించు దట్టపుం
గలకలము ల్చెవింబడఁగఁ గాయజునమ్ముల గాయముల్మదిం
గలకల నొంప యామములు కల్పములై చెలియుండె ఖిన్నతన్. 79

వ ఆసమయంబున.

మ. అమరారీశ్వరుఁడైన బాణునకమాత్యశ్రేష్ఠుఁడై బాహువి
క్రమకేళీవిజితాహితప్రకరుఁడై ప్రౌఢిం జతుష్షష్టితం
త్రమహామంత్రకలాపలక్ష్యపరుఁడై రాజిల్లు కుంభాండనా
ముఁడునం దైత్యవరేణ్యుఁ డొక్కరుఁ డసామాన్యప్రభావంబునన్. 81

ఆ. వె. వానియనుఁగుఁబట్టి వరసుందరాకార, రేఖ నొప్పఁ జిత్రరేఖ యనఁగఁ
దండ్రివలన మంత్రతంత్రయోగక్రియ లభ్యసించియుండు సాంగముగను. 82

శా. ఆనీలాలక బాణకన్యకకు బాహ్యప్రాణమై నాఁగ నెం
తే నేస్తంబొనరించియున్న దగుటం దీనాననాంభోజమై
గ్లానిం బొందుచునున్న యారమణియాకారంబు వీక్షించి చిం
తానిర్మగ్నమనోంబుజాత యగుచుం దత్కార్యమూహించుచున్. 83

తే. ఇంగితజ్ఞానియగుట నాయిందువదన, వలపుమర్మంబు గామదిఁ దెలిసియపుడు
పలికె నేకాంతమునఁ జేరిపడఁతితోడ, బడలికలు దీఱఁ జల్లని భాషణముల. 84

ఉ. ఎన్నఁడు లేని విన్నఁదన మేల మొగంబున దోఁచె నమ్మ నీ
కెన్నఁడు లేని చింత మది నెక్కడనుండి ఘటించె నమ్మ ముం
దెన్నఁడు లేని యీకృశత నేటికి దేహము చిక్కె నమ్మ నీ
యున్న విధంబుఁ జూచి వగ నొందెడు నా హృదయంబు కోమలీ. 85

సీ. కప్పని చిగురాకు కెమ్మోవి కసుగందె నుసురసురని వెచ్చ నూర్చకమ్మ
కనకంపు నెమ్మేను కాఁక చేతఁ గరంగె విహానలంబుచే వేఁగకమ్మ
తళుకు నిద్దంపుటద్దపు మోము కళదప్పె వలవల కన్నీరు వడువకమ్మ
వెలిదమ్మి కన్నుల తెలివి మందము నొందెఁ దురుము మేఘము గ్రమ్మఁ బొరలకమ్మ
పలుకఁగదవమ్మ వేసట పడకవమ్మ, సొలయ నేలమ్మ మోమెత్తి చూడవమ్మ
యేలి చేసెదవమ్మ మమ్మేటికింత, జాలి పెట్టెదవమ్మ యో చంద్రవదన. 86

క. పరిరంభణమృదుచుంబన, సరసాలాపాదిసురతసౌఖ్యంబులచేఁ
గరఁగించు విభునిఁ బాసిన, విరహిణి చందంబు దోఁచె వెలఁదీ నీకున్. 87

శా. బాలా నిన్ను మదీయజీవముగ నే భావింతు నెల్లప్పుడున్
జాలా నేఁ గలుగంగ నెంతపనికి న్సంతాపముం బొందఁగా
నేలా సిగ్గునఁ గుట్టుఁ జేసి హృదయం బింకిట్లు చింతించుటల్
మేలా దాఁపక తెల్పు నీ తలఁపు నెమ్మిం బూని కావించెదన్. 88

వ. అని యివ్విధంబునం జిత్రరేఖావధూటి పలికినఁ దద్వచనౌషధంబు ప్రియానుపానసహితంబై యాత్మీయహృదయసంజనితమదనజ్వరంబు శాంతిం బొందించుటయు సేదదేఱి నిజాభిప్రాయమార్గనిరోధకంబైన లజ్జాప్రవాహంబు ధైర్యప్లవంబువలన నుత్తరించి కించిద్గళితశ్రుతి విపంచీపంచమస్వరోపమానంబగు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 89

తే. పాన్పుపై నొక్కనాఁడు నేఁ బవ్వళించి, నిదురపోవంగ లావణ్యనిధి యొకండు
చేరి నా యౌవనం బెల్లఁ జూఱగొనియెఁ, గలయనుచుఁ దోఁచు నిక్కంబుగాఁగఁ దోఁచు. 90

సీ. సొగసైన చెక్కిళ్ళు చుంబించి చుంబించి చేరి మోమున మోముఁ జేర్చి చేర్చి
కరమునఁ బాలిండ్లు గదియించి కదియించి యధరపల్లవరసం బాని యాని
కేలి మైఁ గౌఁగిటఁ గీలించి కీలించి గళమున నఖపఙ్క్తి నిలిపి నిలిపి
చెలఁగి గళధ్వనుల్చెలఁగించి చెలఁగించి నిద్దంపుఁ బొక్కిలి నివిరి నివిరి
పోఁకముడి విచ్చి దేహంబు పులకలొదవ, నవయంబులు గదియంగ నదిమి యదిమి
యవల నేమేమొ చేసె నయ్యాగడంబు, నెట్లు చెప్పుదు సిగ్గు నోరెత్తనియదు. 91

చ. అటువలె వాని కౌఁగిట సుఖానుభవంబునఁ జొక్కియుండి యం
తటఁ గనువిచ్చి మేలుకొని తన్మహనీయవిలాసమూర్తి నా

దటఁ బోడ గాన నైతిఁ బరితాపభరంబున నాఁటనుండి నే
నిటువలె నున్నదానఁ గృశియించుచు జీవము వాని సొమ్ముగన్. 92

చ. మదగజవైరి వంటినడుమా కమలంబుల వంటికన్నులా
యదనశశాంకు వంటి మొగమా ముకురంబుల వంటి చెక్కులా
మదనునివంటి చక్కఁదనమా మధురాధర వాని రూపు నా
హృదయపటంబునందు లిఖియించిన కైవడిఁ గానవయ్యెడున్. 93

తే. ప్రాణసఖివైన నీకు దాపంగ నేల, విన్నవించితి నామదినున్న విధము
వానిఁ గన్నులఁ జూపి జీవంబు నిలుపు, మనుచుఁ గన్నీరు దొరఁగ దైన్యంబు నొందె. 94

ఉ. అయ్యలివేణి దైన్యమున కాత్మఁ గలంగుచు బాష్పబిందువుల్
పయ్యెద కొంగునం దుడిచి భక్తి మెయిన్ శిశిరోపచారముల్
సయ్యనఁ జేసి నెమ్మది విషాదము దీఱఁగ నూఱడించి తా
నయ్యెడఁ గొంత సేపు హృదయాబ్జమునం దలపోసి నేర్పునన్. 95

శా. రంగుల్మీఱు పటంబునన్ వివిధవర్ణద్రవ్యముల్ గూర్చి సా
రంగాంకానన వ్రాసె ముజ్జగములన్ రాజిల్లు రాజన్యులం
బంగారంపు మెఱుంగు వ్రాఁత జిలుగుల్ పైపైఁ గళల్ దేఱఁగా
శృంగారంపురసంబు వెల్లివిరియం జిత్రక్రియా వైఖరిన్. 96

చ. కళలు వెలుంగు మోములు వికాసవిలాసముఁ జూపు కన్నులుం
జెలువము గుల్కు మేనులును జెక్కులపైఁ బసరించు నవ్వులున్
దళుకులు చల్లు భూషణవితానముఁ గల్గి సజీవచిత్రముల్
నిలిపిన యట్లు వ్రాసెగ మణీమణి నేర్పు వచింపశక్యమే. 97

ఆ. వ్రాఁతకజుఁడు గర్త సేఁతకుఁ దాఁ గర్త, యనుట కిది విరోధమైన నేమి
సేఁతకజుఁడు గర్త వ్రాఁతకుఁ దాఁ గర్త, యనుచుఁ జిత్రరేఖ ననఁగవచ్చు. 98

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనంబులం గల్గు పురుషశ్రేష్ఠుల లిఖియించిన యప్పటంబు నుషా
సుందరి ముందట నుంచి యిట్లనియె. 99

చ. త్రిభువనవాసులై వెలయు దేవమనుష్యభుజంగకోటిలోఁ
బ్రభుతయు రూపసంపదయుఁ బ్రాజ్ఞతయుం గలవారి నెల్ల నే
ర్చి భగవతీ మహామహిమచే లిఖియించితి నిప్పటంబునం
దభినవమూర్తియై తగినయాఘనుఁ డెవ్వఁడు వీరిలోపలన్. 100

వ. అని మఱియు నిట్లని వివరింపం దొడంగె. 101

ఉ. దివ్యవిమానయానముల దివ్యసుగంధవిలేపనంబులన్
దివ్యలతాంతవాసనల దివ్యధునీజలకేళిలీలలన్

*దివ్యవిలాసినీరతులదివ్యశరీరములన్ సుఖాత్ములై
దివ్యపథంబునన్మెలఁగు దేవతలన్వివరించిపల్కెఁ దన్. 102

శా. ఆనందాకరవైభవానుభవరంభాద్యప్సరోనాట్యలీ
లానిత్యోత్సవుఁ బారిజాతకుసుమాలంకారహారున్స్వర
స్థానావాససుఖోన్నతుం ద్రిభువనీసామ్రాజ్యసింహాసనా
సీనున్నిర్జరభర్తఁ జూడుమితనిన్శీతాంశుబింబాననా. 103

ఉ. ఆహవనీయదక్షిణసమాఖ్యలచేఁ జెలువందిమంత్రపూ
తాహుతులన్సరోరుహభవాదులఁదృప్తివహింపఁజేసియ
వ్యాహతలీలసాధకజనాళికి సౌఖ్యములిచ్చుపుణ్యుఁడు
త్స్వాహాగుణాసమానుఁడుకృశానుఁడితండిటుచూడుకోమలీ. 104

వ. అని తెలిపి వారియందు నాదరంబైన తదీయహృదయంబుఁ దెలిసి శేషించిన దిక్పాలక
దేవతాగణంబుల వేర్వేర వివరించెదననుచు నిట్లనియె. 105

చ. అతులితధర్మవంతుఁడుకృతాంతుఁడనూనుఁడుయాతుధానుఁడా
యతశుభుఁడంబురాశివిభుఁడంచితదేహుఁడుగంధవాహుఁడు
న్నతమతిగుహ్యకాధిపతినాగధరుండుహరుండుమంజుమా
యితఁడునితండితండితఁడునీతఁడునీతఁడుసుందరీమణీ. 106

ఉ. కామునిమించుసుందరముకంజవనాప్తునిగెల్చుతేజమున్
సోమునిఁ గేరునెమ్మొగముశోభిలువాఁడలకల్పవృక్షచిం
తామణికామధేనుసహితంబగుసంపదలింటఁగల్గుసు
త్రామునికూర్మినందనుఁడితండుజయంతుఁడునీరజాననా. 107

శా. భారాంతస్స్పృహులైననిర్జరులపైపైసోఁకియెవ్వానినిం
డారంబైకోనునర్తనాభినయభావారంభసంరంభరం
భారంభోరుముహుర్ముహుస్తరళితాపాంగచ్ఛటామాలికా
సారంబానలకూబరుండితఁడుతత్సౌందర్యమీక్షించితే. 108

సీ. కంబుకంధరవీరుకమనీయనిరతయౌవనమదోద్ధతులుగీర్వాణతతులు
సరసిజేక్షణవీరుసంగీతనృత్యవిద్యాధురంధరులుగంధర్వవరులు
కుటిలకుంతలవీరుఘుటికాంజనాదిక్రియాసుసాధకులువిద్యాధరేంద్రు
లమృతాంశుముఖివీరుసుమహితాష్టవిశేషసిద్ధిప్రసిద్ధులుసిద్ధవిభులు
గరుడకిన్నరరుద్రకింపురుషసాధ్య, యక్షరక్షోభుజంగగుహ్యకులువీరు
నీకటాక్షాంచలంబులునిగుడఁజేసి కెలనవీక్షింపుమో రాజకీరవాణి.

వ. అనిపలికి యనంతరంబ పాతాళలోకనివాసులప్రవాసినపంటంబుఁ జూపి యిట్లనియె.

మ. భవనాలంకృతనూత్నరత్నరుచిసంపన్నంబు రాజీవకై
రవకహ్లారమరందపానమధుపవ్రాతస్వనోదారభో
గవతీతీరమనోహరం బఖిలభాగ్యశ్రీనివాసంబునై
ప్రవణం బొందినయట్టిలోకము గదా పాతాళ మబ్జాననా. 111

వ. తద్భువననివాసు లైన నాగపుంగవుల వివరించెదం గనుంగొనుము. 112

శా. పారావారవిహారి యైన హరికిం బర్యంక మై ద్వీపశై
లారణ్యాంబునిధిప్రయుక్తమహనీయక్షోణికిన్నిల్వనా
ధారం బై యురగేంద్రలోకమునకుం దా సార్వభౌమాంకుఁ డై
శ్రీరంజిల్లు ఫణాసహస్రకలితున్ శేషున్విలోకింపుమా. 113

చ. అతులసుధాపయోధిమథనావసరంబున మందరాద్రిక
ప్రతిహతలీల నావరణపాశలతాకృతిఁ దాల్చి దానవా
హితులకు వాంఛితంబు ఫలియింపఁగఁ జేసినకీర్తిశాలి భా
సితసితదీర్ఘదేహు ఫణిశేఖరు వాసుకిఁ జూడు మీతనిన్. 114

వ. అని మఱియుం దక్షక కర్కోటకప్రముఖు లైన చక్షుశ్శ్రవశ్శ్రేష్ఠుల రూపనామంబులు చక్షుశ్శ్రవంబులకు గోచరంబులుగా దృష్టంబును శ్రుతంబును గావించిన దదీయ రూపనామంబులు వేదాంతసిద్ధవచనప్రకారంబున నాత్మకు వేఱై యస్థిరంబగుటయుఁ దదీయముఖచిహ్నంబులవలనం దెలిసినదై తదనంతరంబ మధ్యమలోకపురుషపరివృఢులం దెలుపం దలంచి యిట్లనియె. 115

చ. శుకపికశారికానినదశోభితకేళివనాంతరంబులన్
వికసితపద్మకైరవనవీనసుగంధసరోవరంబులం
బ్రకటసువర్ణగేహములభద్రగజేంద్రతురంగమాదులన్
సకలసువస్తుసంపదలసౌఖ్యద మైతగు మర్త్య మంగనా. 116

వ. ఏతద్భువనంబునం గలుగు రాజశేఖరుల నాలోకింపుము. 117

చ. నిజగజనాథయూథపదనిర్దళితోన్మదవైరిపార్థివ
వ్రజచతురంగసైన్యుఁడు విరాజితరత్నవిభూషణప్రభా
విజితవిభాకరుండు పరవీరభయంకరఖడ్గవిస్ఫుర
ద్భుజుఁడు కళింగభూభుజుఁడు తోయరుహాననవీఁడె చూడుమా. 118

చ. లలితలవంగకోమలవిలాసలతాపరిణద్ధచందనా
మలమలయక్షమాభృదసమానసుగంధవిశేషశీతలా
నిలవిలసద్గవాక్షచయనిర్మితహర్మ్యవిహారి పాండ్యుఁ డీ
యలఘునిఁ జూడవమ్మ దరహాససుధారసరంజితాననా. 119

శా. గంధేభేంద్రసమానయాన తెలియంగాఁ జూడు వీనిం జతు
ష్కంధిప్రావృతమేదినీవలయవిశ్రాంతప్రతాపాబ్జినీ
బంధుం యుద్ధకృశప్రసిద్ధబలవత్ప్రత్యర్థిరాజన్యని
ర్బంధుం సాంబశివార్చనానుగుణసంబంధుం జరాసంధునిన్. 120

శా. చౌదంతిన్యగదంతి గాఁ గొని సహస్రాక్షుండు యుగ్మాత్ముఁడై
మోదంబొప్ప ధరన్జరించు గతిఁ బెంపున్సొంపు సంధిల్లగా
వేదండోత్తమవాహుఁడై వెలయు నీవీరుంబ్రభాభాసమా
నాదిత్యుం భగదత్తుఁ జూడుము నితంబాభోగహేమాంశుకా. 121

శా. పూజ్యుం బైతగు కౌరవాన్వయమునం బాల్పొందజన్మించి సా
మ్రాజ్యం బేలు సుయోధనుం దెలివిమీఱం జూడు మొక్కంతది
వ్యజ్యోతిర్మయసాధనుస్విహితబాహాదండకోదండదం
డజ్యానిర్యదఖండచండతరకాండప్రోద్భటాయోధనున్. 122

ఉ. తోయజగంధి చూడుము విధూతతమోగుణ దివ్యతేజుఁడై
ధీయుతమూర్తియై వసుమతిన్విహరించు పయోజబాంధవుం
డేయితఁడంచు నెంచఁదగు కీవి వెలుంగుచున్న వానిరా
ధేయుని దానవైభవవిధేయుని వర్ణితభాగధేయునిన్. 123

సీ. జయము చే ధర్మనిశ్చయము చే వైభవోదయము చేఁ దగువాఁడు ధర్మజుండు
దిటము చే భుజబలోత్కటము చే రణజయోద్భటము చేఁ బెంపొందు పవనజుండు
యుక్తిచే విబుధానురక్తిచే వరబాణశక్తిచే నధికుండు సవ్యసాచి
బుద్ధిచే నతులప్రసిద్ధిచే భాగ్యాభివృద్ధిచేఁ బొగడొంది వెలయు నకులుఁ
డసమశరసమసుకుమారరసమనోహ, రావతారుండు సహదేవుఁడంబుజాక్షి
వీరలేవురు పాండవవీరవరులు, పెంపుసొంపార నిటు విలోకింపవమ్మ. 124

చ. సుమహితధాళధళ్యరుచిసుందరకోమలవిగ్రహంబుపై
నమలతరేంద్రనీలనికరాసితవర్ణఘనాంశుకంబుతో
నమరిన నీలమేఘరజతాచలరాజముఁ బోలు రేవతీ
రమణునిఁ జూడవమ్మ బలరామునిఁ గోమలపాటలాధరా. 125

సీ. లలితరేఖాత్రయీకలితకంఠము వాఁడు ధవళవిస్తారనేత్రముల వాఁడు
ఆజానులంబిబాహావిలాసము వాఁడు కమనీయనీలాలకముల వాఁడు
హారశోభితవిశాలోరస్థలము వాఁడు తరుణారుణాంఘ్రిపద్మముల వాఁడు
మహనీయనీలకోమలశరీరము వాఁడు నవదరస్మితసుధాననము వాఁడు
సరసకల్యాణగుణవిశేషముల వాఁడు, మదనశతకోటిసౌందర్యమహిమ వాఁడు
దేవకీనందనుఁడు కృష్ణదేవుఁడితఁడు, వనితగనుఁగొమ్మ నేత్రోత్సవంబుగాఁగ. 126

మ. త్రిజగన్మోహనరూపవైభవుని సాంద్రీభూతకీర్తిం బ్రతా
పజయార్కున్ రతికామినీకుచతటీపాటీరముద్రాకరాం
బుజునిం గంఠవిలంబమానవిలసన్ముక్తామణీమాలికా
వ్రజుని న్మారటకృష్ణమూర్తియగు నీప్రద్యుమ్ను నీక్షింపుమా. 127

ఉ. చక్కనివారిలో మొదలిచక్కనివాఁడగు తండ్రికన్న నం
జక్కనివాఁడు భవ్యగుణసంపదఁ దాతను బోలువాఁడు పెం
పెక్కినకీర్తివాఁడు కమలేక్షణపౌత్రుఁడు శంబరారికిన్
మక్కువనందనుం డితఁడు మానవతీ యనిరుద్ధుఁ జూడుమా. 128

వ. అని యివ్విధంబున నవ్వనిత యవ్విలాసినీతిలకంబునకు భూలోక పురుషపుంగవుల
వేర్వేఱ వివరించుచు ననిరుద్ధకుమారపర్యంతంబునుం జూపునప్పుడు. 129

సీ. అంగవంగకళింగబంగాళనృపులపై సారంగగతులచేఁ జౌకళింప
గౌళ నేపాళపాంచాలభూభుజులపై నవతటిల్లతరేఖ నవఘళించి
మగధమత్స్యమరాటమద్రనాయకులపై మత్స్యపుటంబుల మహిమ నిగిడి
యాదవవృష్ణిభోజాంధకశ్రేణిపై యలతేఁటిదాఁటుల నెళవుచూపి
మఱియు గోపాలదేవమన్మథులమీఁద, బొట్టకోలలగతి దాఁకి మిట్టితిరిగి
వ్రాలి యనిరుద్ధునందుఁ గ్రొవ్వాఁడిచిలుకు, ములికియై నాటె కలకంఠిబెళుకుఁ జూపు. 130

చ. కనుఁగొనఁగా నెజల్లుమనెఁ గైరవలోచన గుండె దేహమె
ల్లను బులకించెఁ గన్నులజలంబులు జాలయి పాఱె మోమునం
బెనఁగొని దైన్యరేఖ నవనీతగతిం గరఁగెన్మనంబు ము
న్ననుపడియున్న తాపశిఖిప్రజ్వలభావము నొందె వింతయై. 131

ఉ. కన్నుల ఱెప్పలాఁగనివికాసపుఁజూపును మౌనముద్రతో
నున్న మొగంబు నిశ్చలతనొప్పు శరీరము గాఁ బటంబుపై
నున్నతలీల వ్రాసినప్రియుంగని సొక్కునఁ దానునట్లయై
చిన్నెలు దక్కియుండె సఖి చేసినజంత్రపుబొమ్మకైవడిన్. 132

తే. అతనిలావణ్యసరసియందతివచూపు, నిండుకొని బారులయ్యెను గండుమీలు
నుప్పతిలి గుంపులయ్యె నీలోత్పలములు, పాదుకొని యూఁకలయ్యెఁ బుష్పంధయములు.

ఉ. చూచుఁ జలించి పైఁబడఁగఁ జూచుఁ గుచంబుల నొత్తిపట్టఁగాఁ
జూచు నఖాలి మైఁ జెనకఁ జూచు సుధాధరబింబమానఁగాఁ
జూచుఁ గవుంగిటం బెనఁగఁ జూచుఁ గపోలము ముద్దుపెట్టఁగాఁ
జూచు లతాంగి యమ్మదనసుందరరూపముఁ జూచి భ్రాంతితోన్. 134

వ. ఇత్తెఱంగున నక్కోకకుచ తనరుచిరావలోకనంబులు పరమశాంతుని హృదయంబునం బోలె దత్సౌందర్యలహరీమగ్నంబై యానందలహరిం దేలుచున్న నెట్టకేలకు మరలించి కుంభాండక తనూభవ ముఖాంబుజంబున నిలిపి యిట్లనియె. 135

ఉ. వీఁడుగదమ్మ నానిదుర వేళ ఘటించినవాఁడు కోమలీ
వీఁడుగదమ్మ పంచశరవిద్యలు చూపినవాఁడు తొయ్యలీ
వీఁడుగదమ్మ నాహృదయవిత్తము నాచినవాఁడు యుగ్మలీ
వీఁడుగదమ్మ యీవిరహవేదనఁ గొల్పినవాఁడు నెచ్చెలీ. 136

క. నిన్నుండి వీనిరూపముఁ, గన్నులఁ జూడంగఁ గలిగెఁ గానేటికి నో
క్రొన్ననఁబోఁడిరో నీఋణ, మెన్నిభవంబులకు నైన నీఁగంగల నే. 137

వ. మేఘాగమనంబునకు నెదురుచూచుచున్న మయూరంబువిధంబున, సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబోదయంబుఁ గోరుచున్న చకోరంబుకైవడి, స్వాతివర్షంబు నపేక్షించుచున్న మౌక్తికశుక్తిచందంబున, హృదయంగమాకారుండైన యీరాజకుమారుతోడి సంభోగంబునకు నాహృదయంబు నిరంతరవ్యాపారంబై యభిలషించుచున్నయది. దురంతంబైన విరహపారావారంబు నీఁదవశంబుగాక మునుంగుచున్న నాకుం దెప్పవిధంబున నాభాగ్యవశంబున నీవు సంఘటించితివి. ఏయుపాయంబుననైన నీతనిం దెచ్చి మామకమనోరథంబీడేర్చి ప్రాణదానంబు సేయవలయు నిదియనుచితంబని విచారించెదవేని నాకర్ణింపుము. 138

సీ. కలలోనఁ గన్నవార్తలకింత వలవంత కేమికారణమని యెంచుకొంటి
నాయునికిఁ గనుఁగొన్న నాసాటివారిలో నిదిలాఘవంబని యెంచుకొంటి
మదిలోన నీమాట మఱచియుండెదఁ గాక యెంత లేదని బుద్ధి నెంచుకొంటి
గుఱుతెఱుఁగనివానికూర్మి కాశించిన నేమిఫలంబని యెంచుకొంటి
నేమి సేయుదు వానికళామనోజ్ఞ, వదనపూర్ణేందుచంద్రికావ్యాప్తిఁ జంద్ర
కాంతరత్నంబుకైవడిఁ గరఁగియున్న, భావమున ధైర్యమింతైనఁ బాదుకొనదు. 139

ఉ. కావునఁ బక్వబింబఫలకాంతులతోఁ దులఁదూఁగు వానికె
మ్మోవిసుధారసంబు మది మోహము దీఱఁగ నానకుండినన్
భావభవజ్వరజ్వలనబంధురతీవ్రశిఖాకలాపతా
పావహమైన నాదుహృదయవ్యథ దీఱునె యెన్నిభంగులన్. 140

మ. కలికీ మాటలు వేయు నేమిటికి నీకాయంబుతో వానితోఁ
గలయ న్భాగ్యము గల్గకున్న విభునిం గాఁజేయు మీవీని రాఁ
గలజన్మంబున నంచు బ్రహ్మకు నమస్కారంబుఁ గావించి యు
వ్వలదేహాంతరతీవ్రలబ్ధికుచితవ్యాపారముం జేసెదన్. 141

తే. అనుచుఁ జెలిపల్కు ఖేదవాక్యములతోన, వేఁడినిట్టూర్పుగాడ్పు లావిర్భవించె
నూరుపులతోన కన్నీరు తేఱులయ్యె, నశ్రువులతోన పరవశం బయ్యె మేను. 142

తే. అతివ దురవస్థఁ గనుఁగొని యాత్మ గలఁగి, యువతివివశత దీఱంగ నుపచరించి
యనుగుణంబైన మధురవాక్యముల మనసుఁ, జల్లజేయుచు నుండె నా సమయమునను. 143

వ. అని శుకుండు పలికెననినఁ దదనంతరవృత్తాంతం బెట్లయ్యె నెఱింగింపు మనుటయు. 144

చ. చతురవిహారహారమణిసాంద్రలసద్భుజమధ్యమధ్యని
ర్జితమృగరాజరాజసరసీరుహమిత్రసునేత్రనేత్రశో
భితవసుభద్రభద్రగజభీతిహరాదరభావభావజా
హితమతివాసవాసవమణీద్ధరుచిస్ఫుటకేశకేశవా. 145

క. దురితపరితాపపరిహర, చరితాభరితాదరాత్మశంకరహృదయ
స్మరితహరిదశ్వకోటి, స్ఫురితాస్ఫురితారినినదసంశ్రుతివినుతా. 146

భుజంగప్రయాతము. మహామంగళాకారమాస్నేహమోహా
వహాభూధరోత్సాహవారాహదేహా
గుహాత్మజ్ఞసాంచిత్యఘోరాఘదాహా
మహామంగళాద్రిప్రమావత్సుగేహా. 147

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము.

వత్సవైజయంతీ
శ్రీవనితాకౌస్తుభాదిశృంగారవిలా
సావహవక్షస్థలభువ
నావనసంభ్రమణమంగళాచలరమణా. 1

తే. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడనిట్లనియెసూతుఁ
డాపరీక్షిన్మహారాజునాదరమునఁ, జూచివిజ్ఞాననిధియైనశుకుఁడుపలికె. 2

వ. అంత. 3

సీ. వినతాతనూజకేతనకళాసంప్రాప్తజనితానురాగవిస్తారమనఁగ
నపరదిగ్జలధినాయకసమర్పితఫుల్లహల్లకమాల్యప్రభాంకమనఁగ
సమరసన్నాహరక్షశ్ఛటావిదళనకోపాగ్నికీలాకలాపమనఁగ
దత్కాలతాండవోద్ధతమహాబిలకేశవరమణిమకుటరుగ్వ్యాప్తియనఁగ
భాపరిగ్రహణార్థసమీపవర్తి, గంధవహబంధుతేజఃప్రకాశమనఁగ
నస్తశైలాగ్రమునభాస్వదరుణదీప్తి, మండలంబయ్యెమార్తాండమండలంబు. 4

చ. ఇనుఁడుకరంబులంబొదివియింపుగసంగమమాచరింపఁబ
ద్మినివదనంబునన్నగవుమీఱవికాసవిలాసమూనిలో
ననద్రవమబ్బిసొక్కినయనంబులుమూయుచునిద్రఁజెందెనో
యనముకుళీభవించెదివసాంతమునందుఁబయోజషండముల్. 5

చ. ఇనునకుఁబద్మినీకువలయేక్షణపైమదినెంతమోహమో
తనునెడఁబాసియెంతపరితాపమునొందునొనాల్గుయామముల్
చనినపునస్సమాగమముసంఘటనంబనితెల్పుమంచుఁదాఁ
బనిచెసరస్యుపాంతతరుపఙ్క్తులనీడలపేరిదూతలన్. 6

క. కమలినిపయిఁ గూరిమిచే, రమియించెం గాన నశుచిరాహిత్యము గా
నమరం దానమొనర్చిన, క్రమమునఁ గమలాప్తుఁ డపరకంధిం గ్రుంకెన్.

తే. అంబురుహసంభవాండగేహాంతరమున, దీపకం బైనభాస్కరదీపకళిక
యవలిదిక్కునఁ జేరినయంధకార, బంధురం బయ్యె దశదిశాభాగమునను. 8

చ అనయము జీవకోటికి భయంబుగ దారులు గట్టి కొల్లఁ గై
కొన సెలవిచ్చెఁ జోరులకుఁ గూర్మిపరాంగనలన్ రమింపఁగాఁ
బనిచె విటావలి న్భువనబంధుఁడు లేనియరాజకంబుచేఁ
దనరప మైచరించె వసుధాస్థలిఁ జీఁకటిపాలెగాఁ డొగిన్. 9

సీ. ఆదట దీరంగ నంభోజగంధులబటువుగుబ్బలమీఁదఁ బ్రాఁకి ప్రాఁకి
కోరిక ఫలియింపఁ గుంభీంద్రయానలయధరపల్లవములనాని యాని
ముచ్చట దీఱంగ ముకురబింబాస్యలనిద్దంపుఁ జెక్కిళ్లు నివిరి నివిరి
యభిలాష దనియంగ హరినీలవేణులమవ్వంపుఁ గొప్పులు దువ్వి దువ్వి
యంధకారాఖ్యకామాంధుఁ డన్యసతుల, నలముకొనుచుండెఁ గానిదోషానుభవము
తపనకరఘాతనెపమునఁ దాఁకు ననుచు, నెఱుఁగలేఁ డయ్యెఁ దామసుం డేమి యెఱుఁగు. 10

క. జీవనమె జీవనంబై, యీవిధమున నున్నమమ్ము నెడఁ జేసెనయో
దైవమని ఖేదమొందెడు, కైవడి నమరెన్ రథాంగకరుణారవంబుల్. 11

సీ. వరునిరాకకు నిశావాససజ్జిక మింటఁ బఱచినవెన్నెలపానుపనఁగ
గగనకేశుని మస్తకమున దిక్పాలురు పూజచేసినయట్టిపువ్వులనఁగ
దట్టమై తిరుగుచున్నట్టి ఖేచరకోటిముత్యాలగొడుగులమొత్తమనఁగ
దమముగర్వ మడంపఁ దండెత్తి రేరాజు ముందఱ నడపించుమూఁక యనఁగఁ
గెరలి మఱుఁ డూర్ధ్వలోకము గెలువ పింజ, పింజఁ గొననేయు పుష్పాస్త్రవితతి యనఁగఁ
గన్నులకుఁ బండువై తోఁచె గగనభాగ, మండనం బైనతారకామండలంబు. 12

సీ. అధిపలాలిత లైనస్వాధీనపతికలు నలుక దీఱినకలహాంతరితలు
వరునిరాకలు గోరువాసకసజ్జికల్ ప్రతివంచకలు విప్రలబ్ధసతులు
పొరుగూర విభులున్న ప్రోషితభర్తృకల్ కలహించి విడనాడు ఖండితలును
ధవులు వేగంబ రానివిరహోత్కంఠితల్ సంకేతగత లభిసారికలును
రమణసంభోగవిప్రలంభములనొంది, రష్టవిధనాయికలు నిట్టు లతిశయముగఁ
గువలయానందభావానుగుణ్యకళల, విలసితం బైనయన్నిశావేళయందు. 13

శా. మందాక్షాంచలము ల్గ్రమించి కులధర్మస్రోతసుల్ దాఁటి త
న్నిందాభీతిమహాటవుల్ గడచి పొందెన్ బుంశ్చలీకోటి ని
స్సందేహస్ఫురణన్ భుజంగనివసత్సాంకేతికస్థానముల్
కందర్పుం డనుమంత్రదేవత సమాకర్షింపఁగా నయ్యెడన్. 14

ఉ. చీఁకటివేళ సంచరణ సేయుచునిక్కువలైనచోట్లన
ట్టాఁకలనిల్చుచుంజనులయల్కుడుకొయ్యనలోఁగియుండుచుం
గాఁకలయూర్పులుస్సురనఁ గావిటకోటిభుజంగ భావముల్
గైకొనియుండెనిందునకె కావలెవారిభుజంగ నామముల్. 15

సీ. గళరవంబులురద్దిగాఁ జెలంగింపక పలుమాఱు మెల్లనెపలుకుమనుచుఁ
దమికొద్దినధరబింబముగంటువడనీక మొనపంటనొక్కింత మోపుమనుచు
గుబ్బచన్నులమీఁదగోరులేర్పడనీక నేర్పుతో నెయ్యనివురుమనుచు
రతిసుమాళమున నార్భటము గావింపకనిలుకడచల్లఁ గాఁగలయుమనుచుఁ
గాముకులయందుఁ గూర్ములుగలిగియుండి, యనురహస్యంబుబయలగునెడిభీతిఁ
గలసిరిబ్బంగిసాంకేతికములయందు, జారకాంతలు మోహితస్వాంతలగుచు. 16

ఉ. ఆసమయంబునం గువలయప్రియమైన ప్రభుత్వరేఖను
ల్లాసరసంబు మోమునఁ దొలంకఁగఁ జల్లనిరాజటంచుని
శ్వాసముతోడలోకులు ప్రశంసలు సేయఁగఁ బూర్వశైలసిం
హాసనమెక్కెఁ జంద్రుఁడు నిజాభ్యుదయంబు జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 17

సీ. భూనభోంతరములఁ బూర్ణీభవించు తమంబులనుచ్చాటనంబుచేసెఁ
వసతులమెలఁగు జీవంజీవవిహగ కదంబంబు నాకర్షణంబుచేసెఁ
గవగూడిచెలఁగు జక్కవలక్రీడావిలాసంబులు సంస్తంభనంబుచేసెఁ
సలిలమధ్యంబులఁ జెలువొందు కైరవారామంబులవశీకరంబుచేసెఁ
నలినపఙ్క్తికివిద్వేషణంబుచేసెఁ, దమ్మిచేరాళికలమారణమ్ముచేసెఁ
బొసఁగ వెన్నెలమంత్రవిభూతిఁజల్లి, మహిమఁ జూపిసుధాకరమాంత్రికుండు. 18

సీ. జతనంబుతోఁ దేఁటిసంచిణీహాసముభిన్నిదుముదారుగానిగుడినదువఁ
గలువలదొరచల్లగాలివజీరులుపూని రాస్తానుచపానుగొలువఁ
తెంపుమీఱువసంతషేషువాహుజూరుననుండి చెలావణిహూనరుదెలుప
నెమ్మిఁగోవెలనిశానీదారుగములుక ర్నాచీడమారముల్నాదుసేయ
సరణికావాలురంగురఝుల్చొపుటములు, రహిఁగనటియించుచిలుకహిరాకినెక్కి
కెంజిగురుసైపుకేలనంకించుకొనుచు, మదనుపాదుసహాదండుగదలెనపుడు. 19

వ. అంత. 20

మ. చణబాహాబలశాలిమన్మథుఁడుచంచచ్చంచరీకచ్ఛటా
గుణటంకారరవప్రచండసుమనఃకోదండనిర్ముక్తదా
రుణచూతాంకురబాణముల్బఱపెసక్రోధాత్ముఁడై మానినీ
మణిధైర్యంబనుజోడుచించుచుమనోమర్మంబులందూఱఁగన్. 21

మత్తకోకిల. మత్తకోకిలశారికాశుకమంజుమోహనవాదసం
పత్తికిన్మలయాచలానిలపద్మశాత్రవచంద్రికా
ద్వ్యాత్తికిన్సుమవాసనాపదవీభ్రమద్భ్రమరస్వనో
పత్తికిన్మదినోర్వఁజాలక తల్లడిల్లుచునుండఁగాన్. 22

క. శగనొందుచుఁజెలికత్తెలు, మృగమదఘనసారగంధమృదుకుసుమాదుల్.
తగఁదెచ్చి శిశిరవిధులా, మగువకుఁగావించిరపుడు మఱియున్మఱియున్. 23

సీ. విభునికౌఁగిటికై వెతఁజెందుమేనికిఁజందనపంకంబులంద నేల
చందనంబునఁగసుఁగందెఁగదాయని గ్రక్కునఁబన్నీటఁగడుగ నేల
పన్నీటివలనఁదాపంబుమించుటఁజూచి చంద్రరజంబు పైఁజల్ల నేల
చంద్రరజంబుచేజనియించె సెకలంచు వెసఁదాళవృంతముల్విసగ నేల
తాళవృంతములనువడదాఁకెననుచు, వగవఁగా నేల నేరని వైద్యకరణిఁ
దనుగుణమెఱుంగఁజాలక తమరు సేయు, మందులకెమందులొనరించిరిందుముఖులు. 24

తే. ఎన్నియుపచారములఁజేసిరిందువదన, లన్నియును జాడమునుపటికన్న మిగుల
బాధకములయ్యెదయలేని ప్రభువుతోడ, మందలించినమనవులచందమునను. 25

వ. ఇక్కరణి నక్కువలయాక్షి విరహాతిశయంబున నోర్వంజాలక పరితపించుటకు సఖీ
జనంబులు విచారమగ్నాంతరంగలై కుసుమసాయకునుద్దేశించి యిట్లనిరి. 26

ఉ. తల్లిసమస్తభాగ్యనిధి తండ్రిదయాపరమూర్తినీ చెలుల్
చల్లనివారు నీవు కడుఁజక్కనివాఁడవు పొంకమైననీ
విల్లుసమాధురింబరిఢవిల్లు మృదుత్వము నీదువర్తనం
బెల్లనయో వధూవధకు నేటికిరోయవు మీనకేతనా. 27

చ. పురహరదేవునింజెనకఁబోయితదుగ్రలలాటనేత్రభీ
కరదహనార్చులంగలసికాలితివంతటనుండి మైననుం
బరులనుబీడపెట్టనికృపాగుణమేటికి లేదు నీకుఁగా
పురుషులు రాజదండనముఁబొందియు నైజముమానరేకదా. 28

వ. అనిపలికి సుధాకరు నుద్దేశించి. 29

సీ. కువలయంబులనుగన్గొన్నఁ జల్లనిచూపు కమలబృందములందుఁగలుగదయ్యె
నలచకోరములపైఁగలుగు దాక్షిణ్యంబు జక్కవగములందుఁదక్కవయ్యె
స్వప్రాణవిభులైనసతులపైకూర్మియ నాథకాంతలయందు నాస్తియయ్యె
నింద్రూపలములపైనెనయుసౌహార్దంబు రవికాంతములయందు రహితమయ్యె
బక్షపాతంబుమానవేపక్షమునను, రాజదోషాకరుఁడవు గారామరామ
దానఁజేసిసుమీనీదు మేనియందు, నంకమైనిల్చియున్నదయ్యపయశంబు. 30

క. పగలొప్పని సౌమ్యతనై, జగుణంబగు నీకు నింత చలమేటికి రో
తగుపూర్ణకళానిధితో, మొగమెఱుఁగనివాఁడవా కుముదినీరమణా. 31

వ. అని మలయపవను నుద్దేశించి. 32

శా. ఎంచంజల్లనివాఁడవై సరసులందిష్టంబు వాటించుచుం
బంచప్రాణములై మెలంగుదువు మాపద్మాక్షియందిట్లు బా
ధించం జొచ్చితివి య్యెడన్మరుని బుద్ధిన్నీ స్వభావంబు వ
ర్జింపం జెల్లునె నీగుణంబు గద దాక్షిణ్యంబు మందానిలా. 33

వ. అని పికశుకనికరంబుల నుద్దేశించి. 34

క. ఒకకుత్తికై యుండెడు మీ, రకటా చెలి యెడల నింత యతికూహకమా
పికమా శుకమా యికమా, నకమా సుకుమారగాత్రి నాయమె యేచన్. 35

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబునం జిత్రరేఖం గనుంగొని యుషాంగన తన మనోహరుండైన యనిరుద్ధుని సరససౌందర్య సౌకుమార్యంబులు పలుమాఱుఁ బ్రస్తుతించుచు నిట్లనియె.

ఉ. ఔనటవమ్మ వానిసరసాధరసారరసామృతంబు నే
నానక యింక తాళఁగలనాలల నాకలనాదకీరసం
తానము సేయురంతు ముదితామది తానదితాపమయ్యె స
స్నానవిధంబు నీదె గద నా యెద నామదనాభుఁ జేర్చినన్. 37

వ. అని పలికిన. 38

చ. విరహమునొందకస్మవిభు వేగమె తోడ్కొనివత్తునంచు నా
సరసిజగంధి యోగబలసంపద చేగగనప్రచారయై
యరిగె ననేకపట్టణవనాచలశైవలినీచయంబు స
త్వరవిభవంబునం గడచి తానట యేఁగుచుఁ గొంతదవ్వునన్. 39

శా. కాంచెం గాంచనగాత్రి సౌధశిఖరాగ్రస్వర్ణపాంచాలికా
చంచన్నీలమణిప్రకల్పితకచస్రక్ఛ్రీభవత్తారకం
బంచోదంచితహృద్యవాద్యరవశుంభద్వ్యామపూజాలస
త్తార్కించామిత్రగురుస్తమంటపసహస్రస్ఫారకద్వారకన్. 40

వ. కనుంగొని మనంబునఁ బెనంగొను ప్రమోదంబునఁ బ్రమాదంబగు విద్యావిశేషంబున నన్నగరంబుఁ బ్రవేశించి సముంచితప్రాసాదరేఖా పురోభాగ మహోన్నత స్తంభాగ్రవిరచిత దేదీప్యమానదీపికాకదంబక ప్రతిబింబవిడంబితసాంద్ర చంద్రశాలాస్థగిత పద్మరాగ మణిగణ చరణారుణకిరణస్ఫురణవలన నిశాసమయంబయ్యును దివాభాగంబునంబోలె దృగ్గోచరంబగు తదీయ సౌభాగ్యంబునకు నాశ్చర్యంబు నొందుచుం గలితకాంచనకవాట కమనీయ చతుర్ద్వార చారుతరప్రాకారంబును, మహోగ్ర

సాధనసమగ్రజాగ్ర ద్వీరభటసమూహ సమావృత్తంబును, రుక్మిణీసత్యభామాప్రము
ఖాష్టమహిషీషోడశసహస్రసుందరీసందోహమందిరామంద సుందరంబును, బద్మరాగ
వజ్రవైడూర్యగోమేధికపుష్యరాగ మరకతనీలముక్తాప్రవాళ ఖచితస్తంభకుడ్య వా
తాయనవితర్దిప్రదేశంబును, బ్రద్యుమ్నసాంబసంకర్షణసుధేష్ణాది కుమారవిహారసౌధ
యూథాభిరామంబును, సకలసౌభాగ్య లక్ష్మీనివాసంబునునగు గోపికావల్లభుమం
దిరంబునందు శృంగారంబునకుసారంబును, విలాసంబునకువాసంబును, భోగంబునకు
యోగంబును, భాగ్యంబునకుయోగ్యంబును, స్తోత్రంబునకుఁబాత్రంబునునై, సహస్ర
భానుప్రభాభాసమానంబగు ననిరుద్ధకేళీసౌధంబులోపలంబ్రవేశించియందు. 41

క. అలరుకమ్రలోచనాకుచ, కలశయుగాన్వితనిరూఢగాఢాశ్లేషో
జ్జ్వలపులకాంకితదానవ, సలలితసురతప్రసంగజనితశ్రముఁడై. 42

సీ. బంగారుదివియకంబములపైనిరువంకదీపికాకాంతులుతేజరిల్లు
నమలమాణిక్యపర్యంకభాగంబునఁబరువంపుజాజిపూఁబాన్పుమీఁద
ఒకకేలుతలక్రిందనునిచిరెండవకరంబూరువుపైఁజాచియొత్తగిల్లి
పరుపుపైముత్యాలసరులుకుప్పవడంగఁదెలిదమ్మితళుకుకన్నులుమొగిడ్చి
పూఁతనెత్తావిగుమ్మనఁబొలయుచుండ, నూర్పులొక్కింతముమురులైయుప్పతిల్ల
నిదురపరవశముననున్నయదుకుమారుఁ, గాంచెఁదనగొప్పకన్నులకఱవుదీఱ. 43

ఉ. మీసముతీరుఁజూచిజిగిమేనిపటుత్వముఁజూచిమోములో
హాసముఁజూచిచేతులయొయారముఁజూచిమనోజ్ఞరూపరే
ఖాసమలీలఁజూచియహహాయనుచుందలయూచిముందుదా
వ్రాసినభావమెంచితలవంచుకొనెన్జలజాక్షిసిగ్గునన్. 44

వ. తదనంతరంబ. 45

మ. తనసమ్మోహనవిద్యచేజనులనిద్రామగ్నులంజేసియ
య్యనిరుద్ధుంగొనిఖేచరత్వముననుద్యద్వేగయైయేగిబా
ణనిలింపాహితరాజధానియగుశోణాఖ్యంబ్రవేశించియ
వ్వనజాతాక్షియుషాలతాంగిసుషమావత్సౌధముంజేరఁగన్. 46

వ. వచ్చుచున్నసమయంబున. 47

ఉ. ఎప్పుడువచ్చునోకువలయేక్షణయాతనిఁదోడుకొంచునే
నెప్పుడుచూతునోసదమలేందునిభంబగువానిమోమునా
కెప్పుడుగల్గునోయతనినింపుగఁగూడెడుభాగ్యమంచునా
కప్పురగంధితాపమునఁగంటికినిద్దురలేకవేఁగుచున్. 48

ఉ. నావెతచూడలేకకరుణాపరురాలగుచిత్రరేఖదా
నావిభుఁదెత్తునంచునకటాపరభూమికిసాహసంబునం

బోవుచునుండెనాకొ అటఁబోయినకార్యమునిర్వహింపరో
దేవతలార నాదిగులుదీఱఁగమీకునమస్కరించెదన్. 49

వ. అనితలంచుచు. 50

తే. తరుణియిబ్భంగిఁగుసుమకోదండచండ, కాండనిర్భిన్నహృదయయైకరుగుచున్న
యవసరంబునరతిమనోహరకుమారుఁ, దెచ్చిపానుపుపైనుంచెమచ్చెకంటి. 51

వ. అప్పుడు. 52

చ. హృదయముఝల్లుఝల్లుమననెంతయువిస్మయమందిచూచి పెం
పొదవినభ్రాంతిచేతనిదియుంగలగాదుగదాయటంచునె
మ్మదిఁదలపోయుఁగ్రూరుఁడగుమారుఁడుచేసినయింద్రజాలమో
యిదియనియెంచుఁబర్వరజనీందుకళాననమోహితాత్మయై. 53

వ. అంత. 54

క. తెలివొందిచిత్రరేఖా, కలవాణింగౌఁగిలించికన్నులహర్షా
శ్రులుజడిగురియఁగఁదనువునఁ, బులకాంకురములుజనింపఁబొంగుచుఁబలికెన్. 55

ఉ. ఈసుకుమారమూర్తినిపుడీడకుఁదెచ్చితిప్రాణదానముం
జేసితినీకుమేల్మరలఁజేయఁగనేరనమస్కరించెదన్
నీసుగుణంబునీనెనరునీయుపకారముముజ్జగంబులన్
వాసికినెక్కినీకథలువర్ణితమయ్యెడుఁగాకకోమలీ. 56

క. అనిపలుకుచున్నబాలిక, వినయోక్తులగారవించివేడుకతోడం
జనియెనిజమందిరమునకు, వనజాననయుండెనిచటవాంఛలుమీఱన్. 57

ఉ. లేచుటయెప్పుడోనిదురలేచినపిమ్మటనన్నుఁగన్నులం
జూచిమనోనురాగమునసొక్కికవుంగిటగారవింపఁగాఁ
జూచునొలేకనామమతసుద్దియెఱుంగమిఁజేసివింతయై
తోఁచుచునుండునోయితనితోనపుడేమనిపల్కుదాననో. 58

మ. అనిచింతింపఁగనిద్రమేల్కనియతండాకర్ణవిశ్రాంతమో
హననేత్రాంబుజముల్కనీనికలుచాయద్దేరఁగావిచ్చిచూ
చినయాచూపుమనంబునద్దగిలెఁగించినమ్రధ్యకున్భావభూ
ధనురుద్యత్కుటకాముఖాంకకరసంధానప్రయోగాస్త్రమై. 59

ఉ. నాథుసుదర్శనంబువలనన్మదనగ్రహమోక్షమయ్యెబిం
బాధరకున్సుదర్శనమహామహిమంబిటువంటిదేకదా
యీధరఁదత్ప్రయోగముననెట్లుగ్రహంబులునిల్వనేర్చుఁద
త్సాధకులైనమాంత్రికులుసారమెఱుంగుదురప్పుడిప్పుడున్. 60

గీ. ఇవ్విధంబున మేల్కాంచి యవ్విభుండు, ద్వారకాపురకనకసౌధప్రదేశ
చారుతరరత్నపర్యంకశాయి గాఁగఁ, దనుదలంచుచు లేచి కన్గొనెడునపుడు. 61

సీ. కాఁకలు దేరు బంగరుసలాక యనంగఁ గసటువాసిన చంద్రకళ యనంగ
నదను బుల్కడిగిన యట్టిముత్యమనంగ సానఁబట్టిన కాముశరమనంగ
మెలపుతో నిల్చిన మెఱుపుతీఁగె యనంగ నవకంబువోని క్రొన్నన యనంగ
జీవకళ్గల చిత్రరూపమనంగఁ బరువంబు దప్పని విరియనంగఁ
గరగునను బోసి మోహనాకారరేఖ, యొసఁగ దీర్చిన శృంగారరసమనంగఁ
దనసమీపంబునందున్న తరుణిఁ జూచి, మన్మథకుమారుఁ డాశ్చర్యమగ్నుఁ డగుచు. 62

క. మొదలను నే వసియించిన, యదిద్వారకలోని వజ్రహర్మ్యము గాదా
యిదియేమి వింత యిపుడిది, సదమలమాణిక్యఖచితసౌధంబయ్యెన్. 63

వ. అని విచారించుచు నవ్వరారోహ నాలోకించి. 64

సీ. పోలఁతి మోమునకు సంపూర్ణేందుబింబంబు వెలయని వాళి గావింపవచ్చు
శంపాంగి మేనికిఁ జాంపేయపుష్పముల్ వరుసతో బడిసి వైవంగవచ్చు
జలజాక్షి కురులకు జాతినీలంబుల నొగి దృష్టిపేరుగా నునుపవచ్చుఁ
గలకంఠకంఠి వీనులకు శ్రీకారముల్ రక్షయంత్రములుగా వ్రాయవచ్చు
నారయీ రూపవతికి రంభాదివేల్పు, చెలులను డిగంపుబుడుతలఁ జేయవచ్చు
ననినదోషంబు గలుగ దీయర్థమందుఁ, జూడ మెన్నఁడు నిటువంటి సుందరంబు. 65

గీ. అని విచారించు నెడఁ గించిదవనతాస్య, పద్మయై తనకై ప్రేమ బయలుపఱుచు
కలికి నిడువాలుతళుకుఁ గన్నులను బెళుకు, చూపులను జూచుచున్న యా సుదతి కనియె. 66

ఉ. ఎవ్వరిదానవే కువలయేక్షణ యెయ్యది నీదు పేరు నీ
వెవ్వని మేలుదానవిపు డేమికతంబున నన్నుఁ దెచ్చితీ
వివ్వరసౌధదేశమున కింతయు దాఁచక తెల్పు నావుడున్
నవ్వును సిగ్గుఁ గూడి వదనంబున దాఁగిలిమూఁతలాడఁ గాన్. 67

గీ. తళుకువజ్రంపుఱవలయందంబు గులుకు, పలుకుదురు తేటముకురబింబములవంటి
చెక్కుఁగవనిండి కెంపుల చెక్కడంపుఁ, గమ్మలను గ్రమ్మఁ బలికె నా కలికియపుడు. 68

మ. ఇది బాణాసురువీడు శోణపురమా యింద్రారిమాతండ్రి పెం
పొదవెన్నా కుషాభిధాన మొగి నీ యొయ్యారపుఁ రూపు స్వ
ప్నదశం గాంచిన దాననై విరహసంతాపంబునం జెందస
మ్మదలీలన్నినుఁ దెచ్చెఁ బ్రాణసఖి శుంభద్యోగవిద్యోన్నతిన్. 69

ఉ. కన్నియఁ గాని యన్యసతిఁ గాను శరీరము నీదు సొమ్ము గా
మన్ననచేసి యేలుకొను మావినుమా యనుమానబుద్ధివై

నన్నలయించె దేనిరమణా యిక నేమను దాననిన్ను నా
కన్నులఁ జూడఁగల్గెఁగద కాఁగలయట్లగు దైవయోగముల్. 70

వ. అనిపలికి యక్కాంత చింతాసముద్రాంతర్మగ్నాంతరంగయై తలవంచుకొని యూరకుండె నప్పుడు. 71

సీ. తొలుత నాతనిరూపుఁ గలఁ గన్న యాదిగా మగువకు దినములే యుగములయ్యెఁ
బటముపై నతనిరూపముఁ జూచినది మొదల్ మగువకు జాములే యుగములయ్యె
సఖి వానితోడి తేఁ జనినయంతటనుండియు పిదకు గడియలే యుగములయ్యెఁ
దరువాత నతఁడు నిద్దుర లేచునంతకు యువతికి నిమిషముల్ యుగములయ్యె
నతఁడు గౌఁగిటఁ గదియించునంతలోన, నుత్పలదళాయతాక్షికొక్కొక్క క్షణమె
యుగసహస్రంబులై తోఁచుచుండె నపుడు, వనితతమకంబుఁ దెలుప నెవ్వరివశంబు. 72

చ. పలుకులలోని ప్రార్థనయు భావములోఁగల తెంపు మోములో
వెలవెలచూపులోఁ బొడము విన్ననయూర్పులలో వణంకుని
మ్మలఁ బొడఁగాంచి యమ్మదనమోహనుఁ డెంతయు సంతసించెఁ దా
వలపుల మర్మముల్దెలియవచ్చుఁగదా ఘనులైనవారికిన్. 73

వ. అప్పుడు. 74

సీ. అకలంకచంద్రబింబానన యూరుదేశంబుల వెంట సంచరణచేసి
కోమలాంగి నితంబభూమండలమునఁ గ్రమముతోడఁ బ్రదక్షిణములొనర్చి
మృగనేత్ర గంభీరమగు నాభిసరసిలోన వగాహనక్రీడలాచరించి
గంధసింధురయాన కఠినకుచోత్తుంగ శైలాగ్రమునఁ బునశ్చరణ సలిపి
పడఁతి మందస్మితసుధానుభవత ననిమి, షత్వమును గాంచెఁగాని పాంచశరి చూపు
లపునరావృత్తి మోక్షంబునందవయ్యెఁ, గాముకుల పుణ్యములు భోగకారణములు. 75

సీ. తనువులదిగు పాఱుక నుదోయి బెళకుముత్యాలరాసులు తలఁబ్రాలుచేసి
తూరుదుండెములాడుతోడవులరుచి దీపకళికలు మంగళార్తులుగఁ జేసి
యలఁతఁ జిప్పిలు ఫాలముల ఘర్మజలము మొగ్గలగుంపుతగు బాసికములుచేసి
పొదివి మేనులఁ దోఁచు పులకాంకురంబులతుకము జాజాలపాలికలు చేసి
సంప్రకాశించు విరహాగ్ని సాక్షిగాఁగ, బాణకన్యానిరుద్ధుల పరిణయంబు
నర్థిగావించె మకరమీనాధిపతుల, యదను దెలిసిన ననవింటియాజ్ఞికుండు. 76

క. లలనామణి కప్పుడు గు, బ్బలపొంగున బిగిసి ఱవిక పక్కనఁ బగిలెన్
జిలుకరహదారురాహుతు, తలిరాకు పిరంగి విసరు దాఁకిననంగన్. 77

మ. రమణిం గొబ్బునఁ గౌఁగిలించి పయికిన్ ఱాఁదీయుచోఁ గల్లనం
గమనీయాంగద హేమకాచరశనాఘంటారవంబుల్నిషే

కముహూర్తంబిదియంచుఁదెల్పుచుమహాకందర్పమౌహూర్తికా
సమహస్తాయసదండభిద్భవఘణాంచల్లోహయంత్రాకృతిన్. 78

ఉ. కాంచనగాత్రిముద్దువగఁగాంచికవుంగిటగుబ్బలంటఁగీ
లించిసుధాధరంబుఁగబళించిహసించికపోలపాళిఁజుం
బించిచమత్కరించివలపించికళల్గరఁగించిమించిసా
క్కించికడున్సుఖించికిలికించితకేళిరమించెవేడుకన్. 79

సీ. సురుచిరాంబరబంధవరణంబుభేదించివ్రీడాబలంబులవిఱుగఁదోలి
ఘనకుచశైలదుర్గములలగ్గలుపట్టిజఘనవసుంధరాచక్రమాఁగి
యూరురూపసంయుక్తతోరణంబులుగట్టిచతురుఁడైమధ్యదేశంబుఁబొదివి
యంగాంగములుభుజాహంకృతిలోఁగొనియౌవనభండారమాక్రమించి
సురతసంగతిజయలక్ష్మిసారిదిగాంచి, తరుణికౌఁగిలినిజరాజధానిగాఁగ
నెలమిమన్మథసామ్రాజ్యమేలుచుండె, సిద్ధసంకల్పుఁడయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 80

ఉ. చంచలలోచనన్సురతసౌఖ్యమునన్గరఁగించెనంచువ
ర్ణించఁగనేటికిన్వలపుఁబేరురులొడ్డిజగంబువారిమొ
గ్గించెడివానిపెద్దకొడుకేయఁటరూపవిలాసవైఖరి
న్మించినయింతికిన్వలవనేరఁడొతావలపింపనేరఁడో. 81

సీ. జలచరనేత్రకన్నులవెరపింపుకేమొత్తినబిరుదాంకమేటఁగలిపి
కార్ముకభూమియుఁగనుబొమ్మవంపుకేపట్టినవిల్లునిష్ఫలముచేసి
లలితశుకాలాపపలుకుజంకెనలకేమావులనందందపోవఁదోలి
చెలఁగుపల్లవపాణిచేగద్దికలకెకృపాణంబులడవులపాలుచేసి
ప్రియునిసాహాయ్యమునవిజృంభించుచున్న, వెలఁదితోవిగ్రహింపనవేళయనుచు
సమరరంగప్రచారఁబుసన్న్యసించి, యంగజుఁడుకార్యమెఱిఁగిసమాశ్రయించె. 82

చ. వలచినపొందులైమనసువచ్చినచక్కఁదనంబులైభ్రమల్
కొలిపెడియౌవనంబులయికూరములన్దినక్రొత్తలైకళల్
దెలిసిననేర్పులైకొదవలేకరమింపఁగఁగల్గినట్టియా
చెలువుఁడునింతియుండొలుతఁజేసినపుణ్యఫలంబులెట్టివో. 83

గీ. అంతనానవోఢయానందమునఁదను, సురతమునజయింపఁబరిభవంబు
నొందియున్నయట్టికందర్పవదనంబు, తెల్లవారినట్లుతెల్లవాఱె. 84

ఉ. చిందఱవందలైయసురసేనలుడెందమునన్భయాకులం
బందిపతంగపుంగవశతాంగరథాంగమహోగ్రధాటినం
దందయడంగినట్టులుదయార్కునిరాకనడంగెఁజీఁకటుల్
గొందులసందులన్గుహలగుట్టలఁబుట్టలచాటుమాటులన్. 85

శా. ప్రాతఃకాలమహాబలాఢ్యుఁడునిశాప్రత్యర్థివీరుంబరా
భూతుంజేసిసమస్తదిగ్విజయుఁడైపూర్ణీభవత్ప్రాభవ
ఖ్యాతింగైకొనియున్న వేళజయతూర్యంబుల్చెలంగించిన
ట్లాతర్వాతఁజెలంగెఁగుక్కుటసముద్యత్కంఠనాదార్భటుల్. 86

వ. మఱియు నాసమయంబునం బ్రణయకలహవ్యాపారంబులం బరాఙ్ముఖులై మౌనముద్రలువహించి పరస్పర తనుస్పర్శనంబులు గాకయుండ నేకశయ్యం బవళించియుండియు మకరధ్వజుండు మండలీకృత కోదండుండై ప్రయోగించు కుసుమకాండంబులం బొడము హృదయవ్యథలం బొరలుచుండియు నాభిమానికంబులం దెచ్చుకోలు ధైర్యంబులనుండియు సూచితాహర్ముఖంబులైన తామ్రచూడకంఠనినాదంబులు కర్ణకఠోరంబులై వినంబడిన నులికిపడి దిగులొందుచుఁ జలంబులువిడిచి మనంబులుగరంగి కుహనానిద్రావసాన పరివర్తితాభిముఖశరీరులై యొండొరులం గౌఁగిలించుకొని తమకపుఁ గూటములం దనుకువునారతులకు నవకాశంబులేని ప్రొద్దువిచారించి యొకరినొకరి దూఱిపలుకుచు నిట్టూర్పునిగుడించి దంపతులవలనను నరవిందబృందంబులతోడ వికసితంబులగు హృదయారవిందంబులం దమకునామనియైన యవ్వేళ చుంబనపరిరంభణ నఖదంతక్షతాదివినోదంబులం బంకజాసనార్థ పంకజాసన రతిబంధసౌఖ్యంబులంజొక్కు పద్మినీ పాంచాలురవలనను శారికాకీరమయూర కలకంఠ కలరవకపోత కలహంసప్రముఖంబులైన విహంగమనివహంబుల కలకలంబుల మనోహరంబులై వెలయు లవంగక్రముక చాంపేయపున్నాగ నారికేళ చందనమందార కదంబ ఖర్జూరాది మహీరుహంబులం బ్రశస్తంబులగు నుద్యానవనంబులవలనను దేవభూపాలమందిరంబులయందుఁ భగవత్కీర్తనంబులుసేయు వైణవికమార్దంగికాది గాయకనికరంబుల జంత్రగాత్రంబుల నుద్గీర్ణంబులగు భూపాల దేవగాంధారి మలహరి దేశాక్షి వసంత మంగళకౌశిక ప్రముఖ స్త్రీ పురుష రాగస్వరగ్రామంబుల నభిరామంబులై ధ్రువరూపకాది తాళంబుల హేరాళంబులగు సంగీతనాదంబులవలనను స్నానసంధ్యావందనాద్యనుష్ఠానంబుల నిష్ఠాగరిష్ఠులగు బ్రాహ్మణసమూహ సంకీర్ణంబులైన జలాశయస్థానంబులవలనను గోపాలకులు నిజనామాంకంబులంకించి పిలుచుచుం గ్రేపులవిడుచు సన్నాహంబుల నంభానినాదంబులుసేయుచు హుంకారంబులతోడ వదనంబులెత్తి కర్ణంబులునిక్కించి తమతమవత్సంబుల కెదురుసూచు ధేనువితానంబులవలనను దీర్ఘికాతరంగడోలాజాలంబుల నీఁదులాడుచు నినాదంబులొనరించు మరాళ బలాక చక్రవాక జలకుక్కుటాది పక్షికదంబంబులవలనను వర్ణనీయవైభవసమేతంబై ప్రభాతంబు వర్తించెనంత. 87

గీ. గగనవీథినివాహ్యాళిఁగదలుపద్మ, బాంధవప్రభుముందరఁబట్టుసూర్య
పుటముగొడుగులపడగలప్రోవనంగ, నమరెఁగెంజాయప్రథమదిగంతరమున. 88

మ. తమముం బాయఁగఁ జేసి రాగగుణముం దప్పించి సన్మార్గవ
ర్తిమతంబొప్పఁ దపంబు పెంపున నవర్ధిష్ణుత్వముం గాంచి లో
కము లెల్లం గనుఁగొంచు సజ్జననమస్కారార్ఘ్యదానంబులం
బ్రమదంబొంది వెలింగె యోగికరణిం బ్రద్యోతనుం డయ్యెడన్. 89

వ. అప్పుడు. 90

శా. గోరుల్నాటిన గుబ్బచన్నులను జిక్కుల్వడ్డహారావళుల్
జారం జెమ్మటముద్దుఁ జెక్కులను స్రస్తంబైన ధమ్మిల్లముం
దీరై నిద్దుర దేరుకన్నులును నాటిం జూడ నవ్వేళ నో
య్యారంబుల్ విభు నాత్మఁ గైకొనియె మోహభ్రాంతి రెట్టింపగాన్. 91

సీ. అకలంక రాజబింబాననంబులయందు నిదురతమంబులు ముదురుకొనఁగఁ
దాంబూలరాగసుందరమైన మోవులు మొనపంటి నాటుల ముద్దుగులుక
వీడి చిక్కులువడ్డ వేణీభరంబులు జాతినీలంబుల చాయ లీన
ఘర్మబిందువులచేఁ గరఁగిన మైపూఁత మృగనాభివాసనల్బుగులుకొనఁగ
నొకరొకరిఁ జూచు నగసిగ్గు టోరచూపు, దగిలియున్నట్టి ప్రేమబంధముల ముళ్లు
బిగువుగోలు పంగఁ బ్రేయసీప్రియులు కేళి, శయ్యపైడిగ్గి సమ్మదస్వాంతులగుచు. 92

క. కాలోచితకృత్యంబులు, లీలం గావించి సరసలేపనసుమనో
మాలాంబరభూషణజా, లాలంకృతగాత్రులగుచు నతిమోదమునన్. 93

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూవరులు ప్రాణంబులకంటె నతిశయంబగు విశ్వాసంబు గలుగు చిత్రరేఖాముఖకతిపయపరిచారికాసహాయులై యితరజనంబులకెవ్వరికిం జేరరాని రహస్యమందిరంబున నిగూఢప్రవర్తనంబుల నిచ్ఛానుగుణంబులైన సరససల్లాపంబులం జెలంగుచు, శృంగారవనవాటికల మెలంగుచు, సరసాహారదుకూలచందనకుసుమాది భోగంబులం బ్రమోదించుచుఁ, గంజకైరవకల్హారకమనీయకమలాకరంబులఁ జలక్రీడావిహారంబుల వినోదించుచు, గ్రామ్యవేణుదారితఖల్లరీముఖేంద్రాణిజృంభితాదికరణంబుల స్త్రీపురుషరూపంబులఁ జిత్రించిన కేళిచిత్రపటంబు లవలోకించుటవలనఁ గూటములకుఁ బ్రోత్తేజకంబు సంపాదించుచు ముచ్చటలం గలయుచు, సురతజనితశ్రమంబుల సోలయుచు, నిదిరాత్రి యిదిదినంబని తెలియనియ్యని మోహాతిశయంబుల దేహంబులు జీవంబులు నొక్కటి గాఁదలంచుచు, దినంబులు క్షణంబులగతిం గ్రమించుచు, నవాఙ్మనోగోచరంబైన యానందపారావారంబునం దేలుచుండి మఱియొక్కనాఁడు.

సీ. అలఁతఁ బాపెడు నవ్వుటమృతంపుఁ దేటల చిలుకరింపుల ప్రేమ తొలకరింప
వీనులనరసోఁకు వీడ్యంపుఁ దావుల పలుకరింపుల మేను పులకరింప
సురతంపుటిరవుల సొంపు నింపు పిఱుందు చెంగలింపుల మేను దొంగలింప
విడిచియు విడఁజాల కెడ తాఁకు సిగ్గు మోమోరసింపుల యింపు దారసింపఁ

గలికి తేలింపుఁ జూపులఁ గరఁగి కరఁగి, సొలపు నెయ్యంపుఁ జిన్నెలఁ జొక్కి చొక్కి
యివ్విధంబున నాయకుఁ డిందువదన, యుపరిసురతసుఖాంబుధి నోలలాడె. 95

సీ. కెమ్మోవిరుచులాననిమ్మని విభుఁ డేఁడుకొనినఁ గొమ్మని యాసకొలిపి యూన
వచ్చిన నియ్యక వదన మిట్టటుఁ ద్రిప్పి యలయింపఁ గాఁ గోప మగ్గలించి
కరములఁ జెక్కిలిఁ గవయ త్రిప్పట్టి పంటను మోవిఁ గొని చుఱుక్కనఁగ నొక్కి
యిటువలెఁ జేయకు మెన్నఁటికిఁ గనినఁ దట్టించి చెక్కిలి గొట్టునపుడు
కంకణంబుల రావంబు గల్లుమనియెఁ, జేతియురవడి తాఁకునఁ జెళ్లుమనియె
వల్లభుని మేనఁ బులకలు జల్లుమనియెఁ, గుసుమశరు మూఁక నవ్వులు గొల్లుమనియె. 96

మ. సిచయాభావనటన్నితంబతటగోపిస్ఫురద్రత్నకించిచ్ఛల
తుక్కచపాటీరరసార్ద్రఘర్మజలబిందుస్వచ్ఛముక్తామణి
ప్రచయాంచత్ప్రతనాభిరామసుమహాబాహాంతరుండై సుఖిం
పుచు మెచ్చెన్ రతిరాజనందనుఁడు తత్పుంభావసంభోగముల్. 97

సీ. విల్లెక్కుడించక వేసిన మదనుండు పలుమాఱు కుంకెనపనులు నడప
సెగలచే స్రుక్కఁ జేసిన మందపవనుండు చెలిమితో నెమ్మని చెమట లార్ప
నుదుటు వెన్నెలకాఁక నుడుకఁ జేసిన చంద్రుఁ డమరిశైత్యోపచారములు సేయఁ
జెవులు గాసిల రొద ల్చేసిన చిలుకలు ముద్దుమాటలు పల్కి ప్రొద్దుఁ గడప
శుకకలాలాపప్రాణనాయకునిఁ గూడి, నిండువేడుక విహరించుచుండె నపుడు
మేలు గలిగి సుఖించెడి వేళయందు, భువిని బగవారలైన బంధువులు గారె. 98

క. ఎక్కువ లగు మక్కువలను, జక్కవలను బోలి యిట్లు సరసత నెలవా
ళ్లిక్కువలఁ గలిసి యుండఁగ, నక్కువలయనేత్ర గర్భ మయ్యెడఁ దాల్చెన్. 99

గీ. చక్రభావనచేఁ గాంచి శక్తి దనకుఁ, బ్రాపు గలుగుటనో లేమిఁ బాపుకొనియె
వెలఁది నడుమంత మాత్ర నేవిజ్జు వీఁగె, సహహా నడుమంతరపుఁ గల్మి కదినిజంబు. 100

మ. అసమాస్త్రుండను గారడీఁ డతివగర్భాయాసనిశ్వాసమం
త్రసముచ్చారణ సేయ నాభివివరాంతస్సీమయందుండి సా
హసభావంబున నిర్గమించి సఫణం బై యాడు నీలాహిరీ
తి సరోజాననరోమరాజి చెలువొందెం జూడు విస్తీర్ణమై. 101

ఉ. మెల్లని కౌఁగిలింపులును మెత్తని మాటలు లేఁతముద్దులుం
జల్లని చూపులుం గులుకుఁ జల్లెడు నవ్వులు నేర్పు గల్మి యుక్
జెల్లని హామికత్తరువు సేయని కూటములయ్యె భావముల్
వల్లభునందు వేకటియలంత నెలంతకు నాఁటి నాఁటికిన్. 102

సీ. ఉరువులై కొనల నల్లొప్పు చన్నులు కరగ్రహణతకొక వింత కాంతుఁ జేయఁ
తెలిదమ్మి చాయలు దేరు చెక్కులు ముద్దుఁ గొనుటకు నొక వింత కోర్కె వొడమ

నలపుసొల్పులఁబల్కు పలుకులువీనులవినుటకునొకవింత వేడ్క యొదవఁ
గమ్మనివాసనల్ గ్రమ్ము మావితెరతే నెలానుటకొకవింతయాసఁగొలుప
మెత్తనై మెఱుఁగెక్కు మేనుకౌఁగి, లింతకొకవింతముచ్చటసంతరింప
గర్భిణీరతజనితసౌఖ్యమునఁజొక్కు, చుండెనవ్వేళ యదువంశమండనుండు. 102

వ. అంత. 103

ఉ. మందిరపాలికాజనులుమానినిఁగన్గొనిగర్భభారమే
చందమునన్ఘటించెననిసంశయమున్భయమున్విచారమున్
డెందమునన్ జనింపఁగవడింబఱదెంచిరహస్యరీతిసం
క్రందనవైరితోఁడవివరంబుననిట్లనిపల్కిరత్తఱిన్. 104

చ. చెలఁగిభవత్తనూభవవసించుగృహాంతముపోతుటీఁగెయున్
బొలయకయుండఁ గాచుకొనిపూనికనుండఁగనేమిమాయయో
తెలియఁగఁజాలమమ్మదవతీమణిగర్భభరంబుఁదాల్చెని
న్నెళవుగృహంబులోపలనునిక్కముగావివరింపఁగాఁదగున్. 105

వ. అని విన్నవించిన. 106

ఉ. ఖేదముక్రోధమున్మదినిఁగీల్కొనబాహుబలాఢ్యులైనక్ర
వ్యాదులఁగొందఱన్గనియుషాంగనకేళిశిరోగృహాంతరం
బాదిగనంతటంగలయనారసియిక్కొఱగామిదుర్మదో
న్మాదతఁజేసినట్టిఖలునాకడకుంగొనిరండుతీవ్రతన్. 107

క. అనిపలికినరోషానల, జనితస్ఫుటవిస్ఫులింగచయభాతినిలో
చనరక్తదీప్తులడరఁగ, దనుజాలువడినేగుదెంచితత్సౌధమునన్. 108

మ. అమలేందూపలవేదికాస్థలమునందాసీనుఁడైయయ్యుషా
రమణీరత్నముతోడనక్షనిపుణారంభంబునంద్యూతసం
భ్రమకేళీరతినున్నపంచశరసామ్రాజ్యాధిపత్యప్రసి
ద్ధమనోజ్ఞప్రతిభాసమృద్ధునినిరుద్ధుంగాంచిక్రోధాత్ములై. 109

మ. భయదాహంకృతిఁజక్రముద్గరగదాప్రాసాదిహేతిచ్ఛటో
దయరుగ్జాలదగద్ధగల్లిగుడనాదైత్యుల్విజృంభింపని
ర్భయుఁడైయాగ్రహవృత్తినుగ్రపరిఘప్రాంచద్భుజాదండుఁడై
లయకాలాంతకుభంగివారలపయిన్లంఘించిఘట్టించుచున్. 110

చ. తలలుపగిల్చికంఠములుదగ్రతఁద్రుంచిభుజప్రదేశముల్
నలినలిగాఁగమోదినిటలంబుల్వ్రక్కలుసేసిదంతముల్
డులిచియురస్థలుల్చదిపిడొక్కలుచించిభయంకరాకృతిన్
సలిపెరణంబురక్కసులుచచ్చియునొచ్చియువిచ్చిపాఱఁగన్. 111

క. హతశేషులుభయవిహ్వల, మతులైయే తెంచికదనమార్గముఁ దెలుపన్
వితతంబుగ నాజ్యాహుతి, నతిశయజాజ్వల్యమానమగువహ్నిక్రియన్. 112

వ. బాణుండత్యుగ్రరౌద్రముద్రాసమున్నిద్రనేత్రకోణుండును, సాహవాటోప ధురీణుం
డును నైకదిసె నయ్యనిరుద్ధుండును, సమరసన్నద్ధుండును, భుజావష్టంభసమృద్ధుండు
ను నై యతనితోడం దలపడియె నట్లయ్యిరువురును గంఠీరవంబుల చందంబున, బెబ్బు
లుల తెఱంగున, మత్తమాతంగంబులకైవడి, శరభంబులవిధంబున, గండభేరుండంబుల
చాడ్పున, రోషావేశంబులు రెట్టింప, జయకాంక్షలు ముప్పిరిగొన, తర్జనభర్జనంబుల
గర్జిల్లుచు, నన్యోన్యముష్టిఘాతంబులను, బరస్పరపాదపార్ష్ణిప్రహారంబులను, నితరేత
రమర్మభేదంబులను, బాహాబాహియుఁ గేశాకేశియుంగాఁ బెనఁగ, నయ్యిరువురకున్
రణంబు దారుణంబై చెల్లుచుండె నప్పుడా ఋశ్యకేతు నుద్దేశించి యశరీరవాణి యి
ట్లనియె. 113

క. యదువంశతిలకవీనికి, నిదిజయకాలంబు పెనఁగ నేటికిహరిచే
నొదవునపజయమువీనికిఁ, గదియుఁ శుభమునీకునచిరకాలమునందున్. 114

గీ. అనియె నమ్మాటవీనులయందుఁ దగిలి, రిపుమహీరుహవిదళనోద్వృత్తిఁ గెరలు
యదుకులాగ్రణియాగ్రహోదగ్రకరిని, నిష్ఠురాంకుశభూతమై నిలువరించె. 115

వ. అప్పుడు. 116

ఉ. బాహుబలోద్ధతిం బ్రళయభైరవుభంగిఁ బరాక్రమించియ
వ్యాహతలీలవాని బెగడందగఁ జేసియుఁ గార్యమెంచి దే
వాహితుచేతఁ బట్టువడె నాహనుమంతుఁడు శక్రజిత్తుచే
నాహవభూమిఁ బట్టువడినట్లు ప్రశాంతనిజోగ్రకోపుఁడై. 117

క. వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేసెనరివర్గంబున్
వనితాసంపర్కంబున, ననిరుద్ధునిరుద్ధుఁ జేయునరివర్గంబున్. 118

వ. ఇవ్విధంబున. 119

గీ. పట్టుకొనియాఁపు సేయించె బాణుఁడతని, నపుడు తద్భంగజనితఖేదాంధకార
భిన్నహృదయారవిందయై కేవలంబు, నయ్యుషాంగనసంతాపమందుచుండె. 120

సీ. వేకువఁ గాంతిదప్పినచంద్రబింబంబువిధమున నెమ్మోము వెల్లఁబోయెఁ
బగలింటి సెగలచే సొగటొందుపూఁదీఁగెవడువున నెమ్మేను వాడుదెంచె
మునిమాపు జిగిఁ దొలంగినతమ్మిరేకులరీతిఁ గన్నుల దైన్యరేఖఁ దోఁచెఁ
దగు రేయిహిమమంటు తాంబూలదళములచెలువున చెక్కిళ్లు చెమటదోఁగెఁ
జిన్నఁ బోవుచుఁ జెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి, యాటపాటలపై వేడ్కలన్ని మఱచి
విరహసంతాపవేదన వేఁగుచుండె, నేమి చెప్పుదు నయ్యుషాకోమలాంగి. 121

గీ. వీడుముఖకాంతివసివాళ్లువాడుమేను, నెండుకెమ్మోవిబాష్పముల్నిండుకన్ను
లామనోవ్యథఁగనుఁగొన్న రామరామ, జగతిఁబగవారికైనను జాలిగాదె. 122

వ. ఇట్లమ్మనోహరాంగి విరహానలసంతప్తమానహృదయయైయుండె నంతనిక్కడ. 123

మ. అనిరుద్ధుండు పురంబులోపలను లేఁడాశ్చర్యమే మోకదా
యనుకొంచున్నసు దేవముఖ్యులువిచారాక్రాంతచేతస్కులై
యనుమానించుచు భృత్యకోటులను శోధ్యస్థానముల్చూడఁబం
చినవారెందును గానమం దమరలం జేరంగనిర్యత్నులై. 124

ఉ. తల్లియుఁదండ్రియున్ బహువిధంబుల ఖేదమునొందుచుండఁగాఁ
బల్లవకోమలాంగియగు భార్యవియోగము చేఁగృశింపఁగా
నెల్లప్రజత్తదీయవ్యథ లెంచివిచారము నొందు గోపికా
వల్లభుఁడంతయున్హృదయవారిజమందు నెఱింగియుండియున్. 125

క. కానున్నకార్యమయ్యెడు, నేనిప్పుడువీరితోడ నిజముగఁదెలుపం
గానేలయనుచుమాయా, మానుషవేషుండుకార్యమతిచేనుండెన్. 126

వ. అని శుకుండు పలికెనని నటమీఁదటికథావృత్తాంతంబెఱింగింపు మనుటయు. 127

ఉ. అండభవప్రకాండగమనాదరపండితపుండరీకమా
ర్తండదిశేభతుండభుజదండధృతాంబుజజాండభాండరు
ఙ్మండలమూర్తికుండలిపమండనచండతరైకకాండమా
ర్కొండరమేశరత్నమయకుండలమండితగండమండలా. 128

క. శ్రితరాజహంసయోగా, యతిదివ్యవిలోకనాకుయాగమహితగా
శ్రితరాజహంసయోగా, యతదివ్యవిలోకనాకుయాగమహితగా. 129

స్రగ్ధర. ప్రతాపవద్రిపుద్రుమప్రభంజనప్రభంజనా
క్రతుక్రియాచరిష్ణుమౌనిరంజనానిరంజనా
యతిస్థిరత్రిలోకభోగదాకరాగదాకరా
ప్రతిష్ఠితాంబుధిభ్రమద్ధరాధరాధరాధరా. 130

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా
యనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీమత్పాదాంబుజజని

తామరకల్లోలినీపయఃపూతనభో

భూమండలపాతాళమ

హామహిమోదారమంగళాద్రివిహారా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లని యొసూతుఁ

డాపరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

వ. ఇవ్విధంబున మాసచతుష్టయంబు గడచె నంత నొక్కనాఁడు. 3

సీ. యాదవవృష్ణిభోజాంధకాన్వయవీరకోటులిర్వంకలఁ గొలువు సేయ

శంబరాహితసాంబచారుదేష్ణాదికుమారవర్గంబు నెమ్మది వసింపఁ

గవివందిమాగధగాయకవ్రాతములు వితతవాక్ప్రౌఢి సన్నుతులు నెఱప

హితబంధుజనపురోహితమంత్రినికరంబు కాలోచితప్రసంగములు నడప

స్వామి సాహోపరాకు హెచ్చరిక యనుచు, వేత్రహస్తులు పలుమారు విన్నవింప

మహితరత్నవిభాసభామంటపమున, నెలమిఁ గొలువుండె నపుడు లక్ష్మీశ్వరుండు. 4

సీ. చిఱునవ్వుటమృతంబు చిలుకు చెక్కుల మీఁద మకరకుండలకాంతి యాక్రమింప

ధవళారవిందసుందరమైన కన్నులనుల్లాసరసము రంజిల్లుచుండఁ

గౌస్తుభమాణిక్యకలితవక్షంబున వైజయంతీవైభవంబు మెఱయ

జిగిబిగి సొగసుచేఁ జెలువొందు నెమ్మేనఁ జర్చితచందనచ్ఛాయ దనరఁ

జిత్రసింహాసనమున నాసీనుఁడైయుఁ, బాంతపీఠిక నుంచిన యడుగుఁదమ్మి

నతనృపాలశిఖామణిద్యుతుల మెలఁగ, భువనమోహనశృంగారపూర్ణుఁడగుచు. 5

వ. ఉన్న సమయంబున. 6

సీ. హంసపీఠికయందు ననువొందు వల్లకీతంత్రులు వల్లికాతతులు గాఁగ

సుందరముఖపద్మమందస్మితచ్ఛవిసొంపారు పువ్వులగుంపు గాఁగ

రాజిల్లుతులసీపయోజాక్షమాలికల్ఫలశలాటులతోడిగెలలుగాఁగ
హరినామసంకీర్తనాలాపనినదంబుశుకశారికాపికస్ఫూర్తిగాఁగ
భసితలిప్తాంగరుచిసితప్రభలునిగుడ, గహ్వరీభాగవిహరణగతివిలాస
జంగమాకారకల్పభూజంబుభాతి, నాకముననుండివిచ్చేసెనారదుండు. 7

చ. నయనయుగంబునందుఁగరుణారసవృష్టిచెలంగభూషణో
దయరుచిచంచలాలతవిధంబునఁబెంపురహింపసాధుసం
చయముఖచాతకంబులకుసౌఖ్యమెసంగసభానభస్థలిన్
నయగుణశోభియైవెలయుఁనందతనూభవనీలమేఘమున్. 8

గీ. కాంచియానందహృదయుఁడైకదియవచ్చు, సంయమీంద్రునిఁగనిలేచిసపరివారుఁ
డగుచుఁబ్రణమిల్లికనకసింహాసనస్థుఁ, జేసియర్ఘ్యాదివిధులఁబూజించునపుడు. 9

క. శ్రీరస్తుకుశలమస్తుమ, నోరథసంసిద్ధిరస్తునత్యశ్రీమ
న్నారాయణభవతేయని, సారెకుదీవించిపలికెజలజాక్షునితోన్. 10

క. తలిదండ్రులన్నదమ్ములుఁ, గులసఖులునుబుత్రపౌత్రకోటియునాప్తుల్
చెలులుంజుట్టములునుభృ, త్యులుఁబౌరులుసుఖులరగుచునున్నారుగదా. 11

వ. అనిన నమ్మకుందుండు మందస్మితముఖారవిందుండగుచుశతానందనందనున కిట్లనియె.

గీ. కమలజాత్మజమీయనుగ్రహమువలన, వర్తమానమునందుసర్వముశుభంబు
భావికాలంబునకునుశుభంబునిజము, తావకాగమనంబునిదానమగుట. 13

చ. పరమమునీంద్రమీచరణపద్మపవిత్రపరాగలేశమె
వ్వరిగృహసీమనుంబొరయువారిపురాకృతపుణ్యమెట్టిదో
దురితములన్నియుండొలఁగుఁదోడనెభాగ్యములెల్లఁజేకుఱున్
నిరుపమమోక్షలక్ష్మియునునిక్కముగాలభియించువారికిన్. 14

వ. అని మఱియుఁ దదీయమహిమానురూపంబు లగుమధురాలాపంబులు పలుకుచుండి
తదనంతరంబ, ప్రసంగవశంబుననిట్లనియె. 15

శా. అయ్యామాయనిరుద్ధుఁడెందరిగెనోయాకస్మికంబాటచే
నయ్యైచోటులఁజూడబంచితిమిగోరంతైననవార్తలే
దయ్యెన్నానిఁదలంచిమామకజనంబత్యంతచింతామయం
బయ్యెట్లున్నదిసేయఁగావలయుఁకార్యంబానతీయన్దగున్. 16

మ. అనినంగృష్ణునిమోముఁజూచిదరహాసాంచన్ముఖాంభోజుఁడై
మునినాథాగ్రణిపల్కెసర్వమునకున్మూలంబవైసాక్షివై
పెనుపన్మన్పఁగఁగర్తవైపతుఁడవైపెంపొందియున్నీవెలుం
గనిచందంబుననన్నుఁగార్యమడుగంగానెంతధన్యుండనో. 17

వ. నే నెఱింగినయర్థంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 18

సీ. శోణపురీశుండు బాణాసురుం డనాహతశౌర్యశాలిసహస్రబాహుఁ
డతనికూఁతురు రూపయౌవనభాగ్యలక్షణకళావతియు షాకన్య యొసఁగు
నాయింతి కలలోన ననిరుద్ధుఁ బొడగాంచి మోహించి సంతాపమునఁ గృశింపఁ
జెలికత్తె యైతగు చిత్రరేఖాంగన యాత్మీయయోగవిద్యానిరూఢి
నింగి నేతెంచి శయ్యపై నిదురవోవు, వానిఁ గొనిపోయి యాచంద్రవదనఁ గూర్చె
నతఁడుఁ దత్కాలికోచితగతిసుఖాబ్ధి, మగ్నుఁడై యుండె నిరతంబు మఱచి యందు. 19

ఉ. అంతట గర్భమయ్యె జలజాక్షికి నవ్విధ మెల్ల బాణుఁడా
చెంత మెలంగు నంగనలచే విని దైత్యులఁ బంపు వెట్టినం
బంతముతోడ వారు పనుఁ బట్టఁగ వచ్చిన సింహశాబకం
బెంతయుఁ దీవ్రత న్మదగజేంద్రముల న్విదలించు కైవడిన్. 20

వ. హతశేషులు పోయి విన్నవించిన నతండు. 21

ఉ. చంపిన నాగ్రహంబున నిశాచరుఁ డార్చి యెదిర్చి పేర్చినం
దెంపును బెంపునుం గలిగి ధీకొని యుద్ధముఁ జేసి చేసిని
ర్జింపఁగ లేక దైవగతి చేననిరుద్ధుఁడు వానిచేత బం
ధింపఁబడెన్ దశాస్యజఫణిప్రదరావృతరాఘవాకృతిన్. 22

వ. జంబూద్వీపంబునం గల్గు విశేషంబులం జూచుటకై విశ్వంభరాభాగంబున సంచరించి శోణనగరప్రాంతమార్గంబున స్వర్గంబునకుం బోవుచుండి యీయోగక్షేమంబు వినుటం జేసి తెలియఁబలుక న్వలసె నిట మీఁదటి కార్యంబు చతుర్థోపాయసాధ్యంబగుట మీచిత్తంబునఁ దోఁచియున్న దేకదా యథోచితప్రయత్నంబు సేయునది మీకు నభ్యుదయపరంరాభివృద్ధి యయ్యెడుఁ బోయివచ్చెదనని గోవిందునిచేత నామంత్రితుండై నారదుండు యథేచ్ఛావిహారంబున నరిగె. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నతనూభవక్షేమవార్తాకర్ణనంబునం బొడము మోదంబును దదీయపరాజయవృత్తాంత శ్రవణసంజనితం బగు ఖేదంబును దత్పరిపంథి . సంహారణోద్రేకం బగు రోషంబును ముప్పిరిగొని హృదయంబులం గలయ నల్లి ముఖంబుల నాక్రమింప యాదవసమూహంబులు ముకుందవదనారవిందం బవలోకించుచుండినవార లగుచుండి రప్పుడు పుండరీకాక్షుండు మంత్రిపుంగవుల నవలోకించి దండయాత్రకుఁ జతురంగబలంబు నాయితంబు గమ్మని నియోగింపుఁడనిన వారునుద్దండ దండనాయకులఁ బడవాళ్లనుం బిలిపించి తత్ప్రకారంబుఁ దెలిపిన వారునుం దదీయ ప్రయత్నపరాయణులై యుండిరి. 23

క. భేరీధణంధణంధణ, భూరిధ్వానమున భూనభోభాగంబుల్
భోరుమని మ్రోసె నాశా, వారణములు బెదరె నదరె వసుధాధరముల్. 24

ఉ. పాపయుతత్రిషష్ఠము శుభస్థితకేంద్రము కార్యపూర్ణదృ
గ్వ్యాపకముం గదాయనిశరాసనలగ్నము చంద్రహోరను

ద్దీపితపుష్కరాంశగణుతించివిశేషముహూర్తమంచుమే
ధాపరిపూర్ణులైనవసుధావిబుధుల్వినుతింపనయ్యెడన్. 25

సీ. అంతరాంతరనిబద్ధానూనఘంటికాఖండఘణంఘణంఘణరవంబు
శుభగుణోజ్జ్వలసైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహకతురంగభాసురంబు
ఘనపతాకాగ్రజాగ్రజ్జిహ్మగవిపక్షిపక్షరుగ్భాభాషితాంబరతలంబు
చక్రవిభ్రమణసంజనితనిర్ఘోషభగ్నదిశామతంగజకర్ణకుహర
మహితలోచనదుర్నిరీక్షాక్షురాంశు, మాలికోగ్రసహస్రారమండితంబు
నైనరథమెక్కిపుండరీకాక్షుఁడపుడు, కదలెశతకోటిసూర్యప్రకాశుఁడగుచు. 26

శా. ఖేలత్తాళతరుధ్వజస్ఫురితమైక్రేంకారవత్కింకిణీ
మాలాజాలవిభాత్యుదాత్తగళశుంభద్ఘోటకోదగ్రమై
శ్రీలంబొల్చుశతాంగమెక్కియరిగెన్సీరాయుధుండుల్లస
త్కైలాసాచలసన్నిభప్రభలెసంగన్సంగరోద్యోగియై. 27

చ. నిరుపమపద్మరాగమణినిర్మితభూషణసంప్రయుక్తసుం
దరతరనీలవిగ్రహఘనద్యుతిపుంజముసేంద్రచాపవి
స్ఫురితపయోధరంబుగతిఁజూడ్కులకింపొనరింపమన్మథుం
డరిగెసమీనకేతనసమగ్రశతాంగపరాధిరూఢుఁడై. 28

క. కృతవర్ముఁడుదేహాలం, కృతవర్ముఁడుశిఖరకరపరిస్ఫుటసంధీ
కృతధర్ముఁడుభీకరధి, క్కృతధర్ముఁడునగుచునరిగెఁగృష్ణునిప్రోలన్. 29

ఉ. సాత్యకిచారుదేష్ణగదసాంబముఖుల్యదువీరులేగిరా
ద్ధత్యమునందురంగమమతంగజతుంగశతాంగసంస్థులై
హేత్యురుదీధితిచ్ఛటలుహేళివిలాసమునాక్రమింపలా
లిత్యసితాతపత్రతతగళీకృతచామరరాజమానులై. 30

సీ. చటులశుండాదండసంభూతఫూత్కారపవనాహతినిమేఘపఙ్క్తిచెదర
రమణీయదంతనిర్మలచాకచక్యకాంతులుపట్టపగలువెన్నెలలుగాయ
నైషాదఘీంకారఘోషార్భటినిఖేచరాంగనల్పతులఁగవుంగిలింపఁ
జరదగ్రవిగ్రహస్ఫురణవజ్రికిఁబునర్జనితపక్షాహార్యశంకవొడమ
ఘంటికాకింకిణీమాలికాసమూహ, ఘణఘణంఘణకిణికిణికిణినినాద
తాళవెలంబయానావధానములను, గంధబంధురసింధురఘటలునరిగె. 31

సీ. లేళ్ళభంగినిజౌకళించిచౌపుటములాకుప్పుడిపదినైనుతికియుతికి
పాత్రకత్తెలవలెనిల్చియడుగులోనడుగుగానాట్యంబులాడియాడి
కుమ్మరసారెలకోలఁదిగిఱ్ఱునరెండుదిక్కులవలయముల్దిరిగితిరిగి
యనిలంబురీతిజివ్వనఁదూఁగిధరణిపైఁబదములునిలుపకపఱచిపఱచి

కఠినరింఖాముహుర్ముహుర్లుఠితభూప, రాగధూసరితామలరమ్యచికుర
సంచరవిధూతఖచరచేలాంచలంబు, లగుచుఁ గిహికిహికార్భటి నరిగె హరులు. 32

భుజంగప్రయాతము.

భ్రమచ్చక్రనిర్ఘాతబాహుళ్యధాటిన్, క్షమామండలం బెల్ల సంక్షోభ మందన్
సముత్తుంగరంగద్ధ్వజచ్ఛన్నశుంభ, త్తమోభిత్పథంబుల్ రథంబుల్గమించెన్. 33

శా. చిల్లాడంబులమీఁదటన్బిగువు కాసెల్జుట్టిపొంకంబు వా
టిల్లన్వంకలు చెక్కి శూలములునీఁటెల్కత్తులుం గేళముల్
బల్లెంబుల్మొదలైనసాధనతతుల్బాహాబలోద్వృత్తిసం
ధిల్లందాల్చిపదాతికోటినడిచెన్దిక్చక్రమల్లాడఁగన్. 34

చ. గొడుగులు ఫేనముల్తురగకుంజరముల్తిమినక్రసంచయం
బుడుగనివాద్యఘోషముమహోర్మిరవంబుపరిభ్రమింపఁగాఁ
బడుపటుహస్తభాస్వదరిపఙ్క్తులుసుళ్లనుగాఁగ నెక్కుడున్
వడిశరచాపముల్గలిగివాహినివాహినిలీల నేఁగఁగన్. 35

గీ. క్షేమకారిదీర్చెచెలరేఁగియనుకూల, మారుతంబువీచెమాంసఖండ
ములునుబూర్ణకుంభములుబుష్పఫలములు, నెదురువడియెఁదురగహేష లెసఁగె. 36

వ. మఱియుఁ గళ్యాణకరంబులైనశకునంబు లెడనెడం బొడగనుచు ననుచు ముదంబున భూసురసమూహంబు లుచ్చైస్స్వనంబున నాశీర్వదించి దిగ్విజయోస్తు తథాస్తు వచన బాహుళ్య నినాదంబులును, బసిండిపళ్లెరంబులఁ గర్పూరదీపికా సముదయంబు నించి నీరాజనంబు లొసఁగుచు బ్రాహ్మణ పుణ్యవనితాజనంబులు జయమంగళంబని పాడు మంగళకౌశిక రాగస్వరంబులును, సౌధశిఖరంబులందుండి చూచుచుఁ గుసుమలాజాక్షతవితానంబు పైఁ జల్లు పురంధ్రీనికర కరకంకణ కాంచనకాచ ఝణఝణత్కార నాదంబు లిరుపార్శ్వంబులనిలిచి హృద్యగద్యపద్యంబుల బాహాటంబునం బొగడు వంది మాగధసందోహంబులజయవిజయీభవ శబ్దంబులును, విపంచీస్వరమండల రావణహస్తాది జంత్రవాద్యంబులు మీటుచు సంగీతంబులు సేయు గాయకోత్తముల షడ్జ మధ్యమ గ్రామరవంబులును, భేరీమృదంగ పణవానక డిండిమ ప్రముఖవాద్య ధణధణత్కార రావంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రభృతితూర్య నిస్వనంబులును సమదవారణఘీంకార ఘోషంబులును, దురంగహేషానినదంబులును, శతాంగచక్రనిర్ఘోషంబులును, బధికనికరశరాసనపుజసింజినీ టంకారవినాదంబులును నేకీభవించి బ్రహ్మాండభాండ మధ్యంబునం బూర్ణీభవించి మహాకోలాహలంబై రాకానిశాకర బింబోదయ సందర్శనసముత్సాహసముజ్జృంభమాణ మహాంభోనిధిననుకరింప ద్వాదశాక్షౌహిణీబలసమేతుండై కతిపయప్రయాణంబుల శోణపుటభేదనోపాంత ప్రదేశంబుఁ జేరి యనర్కకిరణవ్యాప్తచ్ఛాయాసాంద్ర సకలమహీరుహశోభితంబును, మధురజల సంపూర్ణ ప్ర

వాహ తటాకవాపీ సమూహభూయిష్ఠంబును నైన మనోహరస్థలంబునఁ బటకుటీరం
బు లెత్తించి యచ్చట వేలాలంఘనంబు చేసి రా సమయంబున. 37

క. బాణాసురగర్వము సం, క్షీణంబగు నింక ననుచుఁ జెప్పిన క్రియఁ గీ
ర్వాణులు సంతసమందఁగ, క్షోణిం దత్కేతనంబు గూలెం బెలుచన్. 38

వ. అప్పుడమ్మురాంతకుండు తత్పురంబు దాడివెట్టం బంచిన. 39

సీ. ప్రాకారములు ద్రవ్వి పడఁద్రోయువారును గోపురంబులు నేలఁ గూల్చువారు
సౌధయూథము నేలచదును చేసెడివారు వనభూజములు పీకివైచువారు
కమలాకరములు భగ్నము సేయువారును ధనవస్తువులఁ గొల్లఁగొనెడివారు
యజ్ఞశాలలు వహ్నిఁ గర్పించువారును దెగి పౌరజనుల బాధించువారు
నగుచు యాదవవృష్ణిభోజాంధకాది, యోధవీరుల సైన్యంబు లుక్కుమిగిలి
తత్పురం బాక్రమించి యుద్దండవృత్తి, దాడివెట్టుట కబ్బాణదైత్యవిభుఁడు. 40

మ. నటదుద్యద్భ్రుకుటీభయంకరముఖాంతశ్శోణదృక్కోణవి
స్ఫుటదీప్తిచ్ఛటవిస్ఫులింగపటలోద్భూతంబు గావింపను
త్కటధాటీపటుతాకహాఃకహాకహధ్వానాట్టహాసార్భటిం
జటులాహంకృతివిస్తరిల్లసమరోత్సంక్రీడనోత్సాహియై. 41

మ. రణభేరీప్రకటాంకభాంకరణసంరావంబు త్రైలోక్యభీ
షణమై మ్రోయ భుజాసహస్రసముదంచచ్ఛాతహేతిచ్ఛటా
ఘృణిశోభిల్లనర్ఘ్యరత్నఖచితప్రేంకచ్ఛతాంగాధిరో
హణుఁడై సంగరకేళికిన్ వెడలె నుద్యద్వాహినీయుక్తుఁడై. 42

గీ. వాని మొగసాలఁ గాఁపున్నవాఁడు గాన, యుద్ధసాహాయ్యమునకును ద్యుక్తుఁ డయ్యె
భక్తసులభుండు శాంకరీప్రాణనాథుఁ, డనుఁగుఁజెలికానితోఁ గొంత పెనఁగుటకును. 43

వ. అప్పుడు. 44

సీ. ఘనవాలవిక్షేపజనితవాతాహతిదిగ్వలయంబు దిర్దిరను దిరుగ
వడిఘణిల్లునఱంకవైచిన మేరుమందరశైలములు ప్రతిధ్వనుల నీన
గుప్పించి యుఱికినఁ గుంభినీభారంబు సైఁపక దిక్సామజములు మ్రొగ్గఁ
గ్రొవ్వాడి కొమ్ముల కొనలఁ జిమ్ముల బలాహకసమూహము వకావకలు గాఁగఁ
గంతవిలుతన్మహోజ్జ్వలఘంటికాప్ర, భూతఘణంఘణస్వనస్ఫురణ దనర
విజితరజతాచలస్ఫూర్తి వృషభమూర్తి, నీలకంఠుని ముందర నిలిచె నపుడు. 45

సీ. ఘనజటాజూటసంకలితగంగాతరంగచ్ఛటల్ గళగళంఘుళ యనంగఁ
జలితావతంసకోమలశశిస్రవత్సుధాసారంబు ఝుళఝుళంఝుళ యనంగ
నంగసంఛాదితవ్యాఘ్రేంద్రచర్మసంచలనము ల్బెళబెళబెళ యనంగఁ
గరపరిభ్రమితభీకరశాతశూలనిర్మలదీప్తి తళతళతళ యనంగ

తే. శంకరుఁడునంది పైనెక్కి హుంకరించి, యతిశయార్భటిఁ గెవ్వున నార్చి పేర్చి
చౌకళింపులుదుమికించి చక్రగతులఁ, దరిమి పేరంబుదోలుచు నరిగె నవిశి. 46

క. చంచత్కేకాములపింఛో, దంచితకేకేంద్రవాహనారూఢుండై
వేంచేసె భవుని వెంబడిఁ, గ్రౌంచవిభేదనుఁడు ప్రమథగణపరివృతుఁడై. 47

లయగ్రాహి.

తుండములు పూత్కరణచండపవనంబు ఘనమండలముఁదాఁకి బహుఖండములు సేయన్
మెండుకొని ఘీంకృతులు దండిపస నీరుహభవాండఘటమధ్యమున నిండికడు మ్రోయన్
గండములపై మదమఖండఝణి తింగురియుచుండఁ బటుదంతరుచి మండితముగా వే
దండకులతుండములు భండనజయోద్ధతిని గొండలగతిన్నడిచెఁ బాండవకులేంద్రా. 48

స్రగ్ధర. రింఖాసంఘాతజాతానతవితతధరారేణుపంకీకృతాబ్ధుల్
ప్రేంఖన్మాణిక్యమాలాధృతకళలుతదాభీలఘంటారవంబుల్
పుంఖీభూతాస్త్రిమౌర్వీస్ఫుటనికటధనుష్టూర్జితారోహకంబుల్
కంఖాణంబుల్విచిత్రక్రతుగమనచమత్కారలీలంగమించెన్. 49

తోటకవృత్తము.

పాటవ బాహవభవ్యతనూభృ, చ్చాటు సురాలయ శైలవిభాతిన్
హాటకరత్నమయస్ఫుటదీప్తుల్, దాటి చెలంగ రథవ్రజమేగెన్. 50

మ. కృతనానావిధసాధనశ్రమసమిత్క్రీడా చమత్కారని
ర్జితవేతాళులవక్రవిక్రమగుణశ్రీతుల్యకంఠీరవుల్
శతకోటిప్రతిమానవిగ్రహులు దంచద్ధైర్యజాంబూనద
మంగళోత్తుంగభటసంఘముల్నడిచెనక్షీణప్రతాపోన్నతిన్. 51

తవితానముల్గ సేనాసమేతుఁడగుచు, నరిగె నెడనెడఁ బొడగాంచు నాపజయిక
దంబు లిరుపార్శ్వముల నరకుగొనక, దురభిమానంబు పేర్మి నిర్జరవిరోధి. 52

మాగధసందోహంబులు 53

దిజంత్రవాద్యంబులు వికులుఘుంభద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వలుల్
గ్రామరవంబులును, భేరీమృదంగణము సేయంజూచు నుత్కంఠచే
రావంబులును, శంఖకాహళ కహ్లదేవర్షికి
కారఘోషంబులును, దురంగ హేషానవ్రాతసంరూఢులై. 54

బధికనికరశరాసనపుజసింజినీ టం

మధ్యంబునం బూర్ణీభవించి మహా బగునుత్సాహంబున దానవ సేనాసమూహంబు
ర్శనసముత్సాహసముజ్జృంభమాణ బులును సంవర్తనసమయ సముజ్జృంభమాణా
మేతుండై కతిపయప్రయాణంబుల వంబులవిధంబున నొండొంటిం దాఁకి రథికులు
కిరణవ్యాప్తచ్ఛాయాసాంద్ర సకల రోహులును, నాశ్వికులు నాశ్వికులును, బదా
తిసంగడంగి కోదండ దండంబులంకించి సింజి

నీటంకారనినాదంబులు రోదసీకుహరంబునిండ నాకర్ణసంధాన దృఢముష్టిలాఘవ లక్ష్యశుద్ధిదూరాపాతవిశేషంబులం బ్రచండంబులయినకాండ ప్రకాండంబులు సంప్రయోగించి, రథరథ్యకేతుసూతవ్రాతంబుల మర్మఘాతంబు నొప్పించుచు, మృత్యుజిహ్వాకరాళంబు లగుకరవాలంబులు సౌదామనీలతావితానంబులపోలికం దళత్తళాయమానంబులై చూపులకు మిఱుమిట్లుగొలుప ఝళిపించి దేహంబులుపలక్షించి తునుకలై పడనఱుకుచునవక్రవిక్రమంబునం జక్రంబులు గిరగిరం ద్రిప్పివైచి ఛత్రచామర ధ్వజదండంబులు ఖండంబులు సేయుచుం, బ్రజ్వలజ్జ్వలన కీలాజాలంబుల లీలం గ్రాలుశూలంబుల నాభీలంబులగుశతాంగమాతంగతురంగాంగంబులు భగ్నంబులు గాఁ గ్రుమ్ముచుం, గఠోరంబులగు కుఠారంబు లెత్తి కంఠీరవంబుల క్రేవనకుంఠ కంఠారవంబులు చెలంగ నురశ్శిరకరచరణ ప్రముఖాంగంబులింధనంబులకొఱకు నఱకు దారుశకలంబులగతి వికలంబులు సేయుచు, బల్లంబుల మొల్లంబులగు నుల్లాసంబులం గ్రేళ్లురుకుచు, బల్లెంబులు బుచ్చుకొని ఘొల్లునం బెల్లార్చి కాయంబుల గాయంబులన మేయంబులై కీలాలప్రవాహంబులు దొఱంగం బొడిచి పడఁజిమ్ముచు, మదోద్రేకంబున గదాదండంబులు విసవిసం ద్రిప్పి గాత్రంబులు నుగ్గునూచంబులు గాఁగొట్టుచు, శ్వసనాశనసంకాశంబు లగుపాశంబులు వీరావేశంబులం గండదేశంబులం దగులం బ్రయోగించి ప్రాణంబులు క్షీణంబులు గాఁబడనీడ్చుచు, మఱియుఁ బ్రాసపట్టిస ముసలముద్గర తోమర భిండివాల శక్తిచ్ఛురికాది నానావిధాయుధంబులం గొట్టివేసి నఱికి చీరించి చెండాడి గగ్గోలుపఱిచినం జంభవిద్వేషికరాంభోజకుంభద్దంభోళిధారాహతంబులైన విశ్వంభరాధరంబుల చందంబునంగూలి పీనుంగులైన యేనుంగులునుబుడమింబడి తన్నుకొనుచుంగంఠగతప్రాణంబులైన కంఖాణంబులును యుగయుగ్యచక్రకూబర సహితంబుగా హతాంగంబులైనశతాంగంబులును గూలినకేతనంబులును, జిత్రరూపంబుల విధంబున విగత విక్రమార్భటులైన భటులును, సోలినరాహుత్తులును, రాలినభూషణమణిగణంబులును, వ్రాలిన ఛత్రచామరంబులును, వికలంబులైన దంతంబులును, శకలంబులైనకుంభస్థలంబులును, వ్రక్కలైన డొక్కలును, జెక్కలైన ప్రక్కలును, భిన్నంబులైన కపాలంబులును, ఛిన్నంబులైన కపోలంబులును, విఱిగిన చరణంబులును, జిరిగిన చర్మంబులును, శీర్ణంబులైన కర్ణంబులును, జూర్ణంబులైన వర్మంబులును, గలిగి మహాబిలంబునం గోటానకోటులు దట్టంబులై యట్టలాడంజొచ్చె. గజవాజి కళేబరంబులు జీమూతంబులును, సాంద్ర చంద్రహాస ధగద్ధగితద్యుతులు శంపాలతలును, శంఖదుందుభిస్వనంబులు మేఘనిర్ఘోషంబులును, గదాముసలముద్గర ఘాతంబు లశనిపాతంబులును, విశీర్ణ భూషణ పద్మరాగ గారుత్మత ఘృణి రేఖ లింద్ర ధనువులును, విభిన్నకుంభికుంభచ్యుత ముక్తాఫలంబులు వర్షోపలంబులును, గాకగృధ్ర ప్రభృతివిహంగంబులు చాతకంబులును, శోణితపూరంబు జలాసారంబునునై, యోధయోధ ధనుర్విముక్తంబులై గగనదేశంబు నిరవకాశంబుగా నిండి కల్పితాంధకార

నైల్యంబైన బాణబాహుళ్యంబువలన మార్తండమండల గోచరలక్షణంబులేమి దుర్దినంబై యుత్కర్ష వర్షాగమంబు ననుకరించియుండె నప్పుడు వేతాళ ప్రేత పిశాచ శాకినీ ఢాకినీ ప్రముఖభూతంబు లుత్సాహసమేతంబులై మాంసఖండంబులు కడుపులనిండ మెక్కి రక్తపానంబుచేసిన గఱ్ఱునం ద్రేపుచు, శ్వేతతురంగ చర్మంబులు ధవళాంశుకంబులుగా ధరియించుకొనుచు, మేదఃపంకంబు రక్తజలంబులం బదనుచేసి లేపనంబులుగాఁ దనువుల నలందికొనుచుఁ దునుకలై పడిన యాతపత్రంబులఁ బువ్వులుగా నలంకరించుకొనుచు, గజకళేబరంబులు పర్యంకంబులుగాఁ బవ్వళించుచు, ఘోటకాండంబులు క్రముకఖండంబులును గుంజరకర్ణంబులు తాంబూలపర్ణంబులును, వసలుచూర్ణంబులునుంగాఁగలయ నమలి విడియంబులుచేసి జిహ్వావలోకనంబులు చేసికొనుచుఁ గామినీభూతంబులతోడి సురతక్రీడావిలాసంబులం జొక్కుచు, గంధర్వపిశాచంబులు సేయుగార్దభస్వర సంగీతంబులకు నానందంబునొంది కరితురగ నరమాంసంబులు త్యాగంబులిచ్చుచో వారల గానంబులకుఁ దాముం దమవదాన్యతా సౌందర్యవిశేషంబులకు వారును శిరఃకంపంబులుచేసి మెచ్చుకొనుచు, నివ్విధంబున వివిధభోగంబులందనిసి యుభయబలంబులం బొగడుకొనుచుం దాండవంబులుసలుపు నమ్మహాకోలాహలంబువలన సంగరప్రకారంబు ఘోరంబై వర్తిల్లెనందు. 55

చ. హరిహరులిద్దఱుంగదిసియాహవకేళియొనర్చిరుద్ధతిన్
సురనికరంబులబ్రపడిచూడఁగశార్ఙ్గపినాకచాపముల్
కరములఁబూనియొండొరులకంఠభుజోరులలాటమర్మముల్
గురుతరచండకాండములఁగ్రుచ్చుచురోషమహోగ్రమూర్తులై. 56

మ. హరుఁడాకర్ణధనుర్గుణుండగుచుబాహావిక్రమక్రీడని
ష్ఠురనారాచపరంపరల్వఱపినన్సొంపారునెమ్మోమునన్
దరహాసద్యుతివింతయైనిగుడఁబద్మామానినీజానిభీ
కరబాణంబులవానినన్నిటివెసన్ఖండించెనొక్కుమ్మడిన్. 57

క. భగవంతుండగుశంభుఁడు, గగనదిశాపూరితముగఁగడుఁదీవ్రతతో
నగణితవిశిఖౌఘంబులు, నిగిడించిమహోగ్రతమునిండఁగఁజేసెన్. 58

మ. గరుడాంకుండరుణాంతనేత్రుఁడగుచుజ్జ్వాలాగ్నిసంకాశభీ
కరకాండాళిఁదదంధకారమడఁగంగాఁజేసెనాతీవ్రతం
బరివేషస్థితినుండెవిల్లురవిబింబస్ఫూర్తినొప్పెన్మఖాం
బురుహంబుగ్రమయూఖలీలఁదనరెన్బుంఖానుపుంఖాస్త్రముల్. 59

చ. మఱియుననేకబాణములుమర్మములంటఁగనేసిహుంకృతుల్
నెఱపలలాటలోచనుఁడునిష్ఠురశాతశిలీముఖావళుల్

కృఁకటిసేసె సేసినను గంజదళాక్షుఁడు వానినన్నిటిన్
నఱికి నిశాతకాండములు నాటఁగ సేసెఁ దదీయదేహమున్. 60

శా. ఆసంరంభముఁ జూచి సైఁపక హరుం డాగ్నేయబాణంబుఁ బ్ర
జ్ఞాసామర్థ్యముతోడ సేసిన ఘనజ్వాలావృతం బై పయిన్
రా సత్యారమణుండు వారుణమహాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించి సాం
ద్రాసారంబగు వారిపూరమున మాయం జేసె నత్యుద్ధతిన్. 61

ఉ. శర్వుఁడు ఖర్వగర్వమున శౌరిపయి న్మరుదంబకంబు గం
ధర్వసుపర్వపన్నగవితానము లద్భుతమంద సేసినన్
సర్వమయుండు చక్రి యది సంహరణం బొనరించె నుజ్జ్వల
త్పర్వతసాయకంబున విపక్షబలంబులు దల్లడిల్లఁగన్. 62

శా. ఆటోపంబున శంకరుం డపుడు బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి మౌ
ర్వీటంకారమెసంగ నంబుధియు ఘూర్ణిల్లంగ నేయన్ని రా
ఘాటంబై చనుదేరఁ గన్గొని తదుగ్రస్ఫూర్తి వారించె దో
ష్పాటధ్వంసితదంబకంబున నమర్త్యశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 63

శా. అత్యుగ్రాకృతియైన పాశుపతదివ్యాస్త్రంబు భూతేశుఁడౌ
ద్ధత్యం బొప్పఁగ నేసె నప్పుడు మహోద్యద్విక్రమస్ఫూర్తి నౌ
న్నత్యంబై యసమానమై వెలుఁగు శ్రీనారాయణాస్త్రంబు సం
స్తుత్యప్రాభవశాలి కృష్ణుఁడు సమంత్రోక్తిం బ్రయోగించినన్. 64

మహాస్రగ్ధర. రాలెన్నక్షత్రపఙ్క్తుల్ రహిచెడియె నహోరాత్రిరాణ్మండలంబుల్
వ్రీలెన్ దిక్కుడ్యసంఘుల్ విఱిగిపడియె నుర్వీధ్రశృంగంబు లోలిం
దూలెన్ మేఘౌఘ మత్యద్భుతజవపవనోద్ధూతధూళీసమంబై
కూలెన్ వృక్షాళి మ్రొగ్గెన్ గువలయాధరభృత్కుంభికుంభీనసంబుల్. 65

క. ఖండేందుధరజనార్దన, కాండము లొండొంటిఁ దాఁకి గగనంబునను
ద్దండగతిఁ బోరి పోరి ప్ర, చండత హరిశరము హరుని శరముం దోలెన్. 66

తే. తనదు దివ్యశరంబులు దైత్యదమను, చే నిరర్థకమగుటయు మానసమున
నూహ దక్కి రణోత్సాహము జ్జగించి, యుండెఁ గళ్యాణశైలకోదండుఁ డపుడు. 67

మ. జలజాతాక్షుఁడు వక్రవిక్రమమున న్సమ్మోహనాస్త్రంబు భూ
తలసంక్షోభముగాఁగ నేయుటయు నిద్రాపారవశ్యంబుతో
వలనొప్ప న్వృషభేంద్రుమూఁపురముపై వ్రాలెన్ హరుం డొయ్యనన్
గలధౌతాచలశృంగసంగతశరత్కాలాంబువాహాకృతిన్. 68

వ. రుక్మిణీకుమారుండును గుమారుండును నుద్దండపుండరీకంబులవిధంబున గడంగి కోదండ
పాండిత్యంబు భువనస్తుత్యంబుగా భండనంబు సేయుచు. 69

మ. శరజన్ముండు ప్రదీప్తరోషముఖుఁడై శాతాశుగశ్రేణి నా
హరిజున్ వ్రేఁగ నేసి యార్చిన మహోగ్రాకారుఁడై పేర్చి శం
బరవిద్వేషి శిలీముఖప్రకరసంపాతంబునన్ ముంచి జ
ర్జరితాంగుం డగునట్లు చేసె సురలాశ్చర్యంబునం బొందఁగన్. 70

తే. నారిఁ దెగ నేసి యతని మయూరవాహ, నంబు నెమ్మిన నిశిత బాణములు చొనిపి
చేతులాడక యుండఁగఁ జిక్కుపఱుప, నిలువలేక విశాఖుండు తొలఁగి చనియె. 71

ఉ. చండతరప్రతాపభుజశౌర్యధురంధరుఁడైన కామపా
లుండు హలంబు చే రణములో మడియించెను గూపకర్ణకుం
భాండుల భీమహుంకరణభగ్నపయోజభవాండభాండులన్
భండనభైరవస్ఫుటకృపాణమహోజ్జ్వలబాహుదండులన్. 72

గీ. సాంబుఁ డత్యుగ్రరౌద్రావలంబుఁ డగుచు, బాణనందను నధిక దోర్బలుని బలుని
గదిసి వివిధాస్త్రశస్త్రసంఘాతములను, భూచరులు ఖేచరులు మెచ్చఁ బోరి పోరి. 73

గీ. గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూల నేసి, రథము చెక్కులు సేసి సారథిని ద్రుంచి
ఘనతరాశుగపీడితాంగునిగఁ జేయ, నసురపతినందనుఁడు పలాయనము నొందె. 74

శా. శైనేయుండును బాణుఁడున్ రణజయోత్సాహంబులాస్యంబులన్
బూనం గార్ముకశింజినీభవరవంబుల్ దిక్కులన్నిండ న
స్త్రానీకక్షతజాతరక్తజలపూరార్ద్రంబులైనట్టి నె
మ్మేనుల్ పుష్పితకింశుకంబులగతిన్ మిఱంగఁ బోరాడుచున్. 75

వ. ఉండి రట్లు వ్యాసుదేవుండు సమ్మోహనబాణపాతంబున భూతేశు పరవశుం జేసి లబ్ధవిజ
యుండై నిరుపమోత్సాహంబున నిజవదననిర్గత నిరర్గళ నిష్ఠుర నినాదనిర్భిన్ననిఖిల
నిర్జరాహితసైన్యం బగు పాంచజన్యంబుఁ బూరించుచు విరోధివరూధినిపయిం గవిసి
కరాధిజ్య ధనుర్ముక్తశరాధిక్యఘాతంబుల నరిశిరోధినిచయంబులు నఱికి ధరాధీనంబు
సేయుచుఁ గరాళంబులగు కరవాలంబులఁ గరిహరిప్రకరవాలంబులు కీలాలంబులు హే
రాళంబులై తొరఁగఁ దునుముచు దృఢవంతంబులైన కుంతంబులఁ బంతంబున దంతం
బులు విఱుగం బొడిచి దంతావళంబుల నంతంతన కృతాంతనిశాంతంబున కనుపుచు నస
దృశంబులగు ముసలంబులు కరబిసరుహంబుల విసవిసం ద్రిప్పి యసురవిసరంబులు పస
చెడి వసుమతిం గలయ నసువులం బాపుచుఁ గదల మెఱుంగులు చదలం బొదలం ద్రిప్పుచు
వలదని మదంబులం గదిసి యెదురుకొని పాదువు పదాతులం గదల మెదల నియ్యక వదనం
బులు చదిసి రదనంబులు డుల్లి గుదులు గొనుచుం జావమోదుచు నంతకంతకు నతిశయం
బైన వీరావేశంబునం బ్రళయకాలరుద్రాకృతిం బేర్చి రక్తప్రవాహంబులును మాంసరా
సులును బ్రేవుల ప్రోవులు నెముకల గుట్టలును నై రణం బతిదారుణంబుగఁ జిత్రక్రీడ స
లుపుచుఁ బాంచజన్యజృంభన్నినాదంబులు భూనభోంతరంబులు నిండఁ బూరించుచుండె
నపుడు. 76

సీ. సారథుల్వడిననశ్వములీడ్చుకొనిపోవనందందపడిపోవురదములును
దైన్యఘీంకారనాదములుసేయుచుఁబటాపంచలైపాఱెడుభద్రకరులు
నేతులఁబడియెదురెక్కఁజాలకవాహకులతోనపఱచెడిఘోటకములు
ననిమొననిల్వధైర్యములుచాలకతలల్వీడంగఁబఱవెత్తువీరభటులు
నగుచుఁగాళియదమనబాహాప్రచండ, కార్ముకజ్యాలతాముక్తకాండపటల
దహనకీలాకలాపసంతానమునకుఁ, దాళకపలాయనమునొందెదనుజబలము. 77

వ. అప్పుడు.

ఉ. విచ్చినయాత్మసేనఁగనివీరుఁడుబాణుఁడుతెంపుచూపఱుల్
మెచ్చఁగఁజేయివీచిమరలించినఁదద్బలమెల్లరోషముల్
హెచ్చఁగనొక్కటన్మరలెనేపునసైన్యయుగంబుపోరికిం
జొచ్చినసంకులాహవముచూడభయంకరమయ్యెనయ్యెడన్. 79

శా. బాణుండప్పుడురోషరక్తముఖుఁడైబ్రహ్మాండభీమాకృతిన్
జాణూరాంతకుడాసిమామకభుజాంచద్ధాటిచేసంగర
క్షోణింబన్నగసిద్ధకింపురుషరక్షోయక్షగంధర్వగీ
ర్వాణుల్ నిర్జితులైరినాయెదుటనిల్వన్నీవుశక్తుండవే. 80

చ. అనవుడుమందహాసముఖుఁడైహరినీభుజశక్తినీవెసె
మ్మనమునలజ్జలేకపలుమాఱునుమెచ్చుకొనంగనీతియే
యనిమొననిల్చినప్పుడునిరర్థకమీవెడమాటలేలనాఁ
కొనిభుజియింపఁబోవుచునుగూరలమేలడుగంగనేటికిన్. 81

మ. అనునాలోననహస్తపంచశతకోద్యచ్చాపుఁడైనిల్చిత
క్కినయేనూఱుకరంబులన్శరములుత్కృష్టప్రతాపంబునం
గొనిబెట్టేయఁగమండలీకృతమహాకోదండముక్తార్ధచం
ద్రనిశాతాంబకపఙ్క్తిఁద్రుంచెనవిరాధానాయకుండుద్ధతిన్. 82

సీ. శతములువేలులక్షలుకోటులర్బుదంబులశరౌఘంబులఁబోదివిపాదివి
వాయవ్యగారుడవారుణప్రముఖదివ్యేషుజాలంబులనేసియేసి
కరవాలశూలముద్గరశక్తితోమరప్రాసాయుధంబులఁబఱపిపఱపి
శాంబరీమాయావిడంబనంబొనరించిశిలలునెత్రుఁగురియఁజేసిచేసి
యసురభర్తవిజృంభించియార్చుటయును, నడుమనన్నింటిఖండించిపొడవడంచి
త్రుంచిమాయించికడువిక్రమించిమించి, తనప్రతాపంబుచూపెనద్దనుజవైరి. 83

వ. మఱియును. 84

ఉ. అత్తఱినమ్ముకుందుఁడుఁదదగ్ధసహస్రశరాసనంబులన్
గత్తిమొగంపుటమ్ములనుగండ్రలుసేయుచునుండనంతలో

నెత్తెడువిండ్లునారిబిగువెత్తెడువిండ్లుశరప్రయోగసం
పత్తిఁజెలంగువిండ్లునటుబాణుకరంబులనొప్పెవింతయై. 85

చ. తొలుత్రటియమ్ముపంచశతదోర్ధనురావళిద్రుంచికొంచున
వ్వలఁజననింతలో మొదలివైపునబాణుఁడుగ్రమ్మఱంగరం
బులఁగొనుచాపముల్ నఱకిపోవుచురెండవయమ్ముముందరన్
వెలుఁగుశరమ్ముఁగూడదివినిండెహరిప్రదరంబులీగతిన్. 86

శా. కోపాటోపవిజృంభణారుణితచక్షుష్కోణసంజాతవీ
క్షాపాతంబులుమేనఁజొచ్చివెడలెన్నాఁబోలునన్నట్లుత
చ్చాపోద్భూతశరౌఘముల్ తదనుసంచారంబులైవక్షమం
దాపూర్ణంబుగనాటివెల్వడుసురేంద్రారాతిదేహంబునన్. 87

చ. ధనువులుద్రుంచిసూతుతలధారుణిమీఁదనలంకరించివా
హనములసంహరించిసముదంచితకాంచనకేతనప్రపా
తనమొనరించిమైరుధిరధారలుగ్రమ్మఁగనొంచిమించియ
ద్దనుజవిరోధియొత్తెఁగృతదానవదైన్యముపాంచజన్యమున్. 88

క. మతిభ్రమసినట్లునిశ్చే, ష్టితుఁడై బెగడొందుబాణుజీవమురక్షిం
చుతలంపునముదిరక్కసి, యతనిజననికోటరీసమాహ్వయయంతన్. 89

ఉ. అంబరహీనమైనవికృతాకృతితోడుతనాభిక్రేవలన్
లంబకుచద్వయంబుగదలంబులువెక్కలజుంజుటౌశిరో
జంబులుఁగ్రేలనమ్మదినిశాచరిఖేచరియైపిశాచరీ
తింబఱతెంచినిల్చెవసుదేవతనూభవుసమ్ముఖంబునన్. 90

శా. దానింజూడఁగరోయుచున్విముఖుఁడైదైత్యాంతకుండున్ననా
లోనంబాణుఁడెడఁబుగాంచిపఱచెన్లోకుల్ప్రమోదింపఁగా
మానంబెల్లనువీడియాత్మనగరీమార్గంబునన్భీతిదృ
క్కొనఃపున్యతఁబాదఘట్టనలభూభాగంబుగంపింపఁగన్. 91

ఉ. ఆహరిముందటన్నిలిచినట్టినిశాటియునేగెనంతస
మ్మోహనబాణపాతమునముంచినతాంద్రికముందొలంగికా
మాహితుఁడంపశాంభవమహాజ్వరమంఘ్రులుమస్తకంబులున్
బాహువులుంద్రిసంఖ్యలనుభాసిలఁగానతిఘోరమూర్తియై. 92

మ. తనమీఁదంజనుదేరనవ్వుచునుబద్ధానేతతీవ్రజ్వరం
బునుబంపన్భయదాకృతింగదిసియార్వల్మింటనంటంగఁదాఁ
కిననారెంటికినయ్యెనాహవముసోత్కృష్టప్రతాపోగ్రత
ర్జనసంభర్జనగర్జనంబులుజగత్సంక్షోభముంజేయఁగన్. 93

తే. శౌరిశౌరిభుజాబలస్ఫురణదక్కి, శాంభవజ్వరమాత్మలో సంచలించి
వైష్ణవజ్వరమధికజవంబుతోడ, వెంటనంటంగ నార్తితో వెఱచి పఱచె. 94

ఉ. ఎక్కడఁ జొచ్చినం జొరఁగనియ్యక వైష్ణవి వెంటనంటఁగా
దిక్కులనెల్లనుం గలయఁ ద్రిమ్మరి యార్తిహరించి కాచువాఁ
డొక్కఁడు లేమికిన్ వగలనొందుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బాఱుదెంచి స
మ్యక్కరుణావిధేయుహరి నార్తశరణ్యునిఁ జేరి భక్తితోన్. 95

శా. శ్రీలక్ష్మీపతయే కృతాఖిలజగత్క్షేమాయ దివ్యౌజసే
నీలాంభోధరకాంతికాంతవపుషే నిర్వాణసంధాయినే
లీలాకల్పితతాత్త్వికాయ మహతే లేశాతిపూర్ణాత్మనే
నాళీకాసనపూజితాయ భవతే నారాయణాయోన్నమః. 96

దండకము.

శ్రీమద్రమామానినీ మానసారామవాటీ వసంతాయమానా సమానాంగశృంగారభావా సమగ్రప్రభావా ప్రభావార్యమాణా యుతాహార్ధిరార్ణ్మండలా సేవితాఖండలా కుండలానర్ఘ్య రత్నచ్ఛవిచ్ఛన్న గండస్థలప్రస్ఫురన్మందహాసా కరాంభోజ భృన్నందకాఖ్యోజ్జ్వలచ్చంద్రహాసా మహాసాహసక్రూర కంసాఘవత్సాదిదైతేయ సంఘాతశైలాంబుభృద్వాహనాగోపకన్యామనోమోహనా గేహనారీసుతార్థాదిసంసారభోగాబ్ధినిర్మగ్నహృత్రాపకృతాళీ దురాపాదరా పాదకీర్తిప్రతాపోదయా నీదయాశోభితాపాంగ వీక్షాసుధాలేశ సంసేవనా లబ్ధసౌభాగ్యులై బ్రహ్మరుద్రామరాధీశముఖ్యుల్ మహత్త్వంబునన్ బూర్ణులైయుందురే తజ్జగత్పాలనార్థంబుగా నీవుమత్స్యస్థితిం గచ్ఛపాకారతన్ యజ్ఞవారాహలీలన్ నృసింహస్వభావంబునన్ వామనస్ఫూర్తితో జామదగ్న్యస్వరూపంబునన్ రామచంద్రావతారంబునన్ రౌహిణేయాభిధేయంబుతో బౌద్ధవేషంబుతోడం గలిక్యాకృతిన్ సాధుసంరక్షణంబున్ జగత్కంటకధ్వంసనంబున్ దగం జేయుచో నీవుగావించు సత్కార్యముల్ చాలనాశ్చర్యముల్ నీ పదాంభోరుహధ్యాన సేవావిశేషంబులన్ నారద వ్యాస వాల్మీకి రుక్మాంగదాదుల్ మహాధన్యులై పుణ్యులై జ్ఞానసంపన్నులై యవ్యయానందముం గాంచి రత్యూర్జితంబైన యుష్మన్మహత్త్వంబు వర్ణింపఁగా రెండువేల్ జిహ్వలన్ బొల్చు శేషాహియుం జాలఁడీ లోకముల్ దేశకాలంబులున్ వేదశాస్త్రంబులున్ దానధర్మంబులున్ సాగరంబుల్ నదుల్ కాననంబుల్ గిరుల్ చంద్రసూర్యుల్ పృథివ్యాదిభూతంబులున్ సాత్త్వికాదిత్రయంబాదిగా నామరూపంబులన్ బొల్చు నేతత్ప్రపంచంబు సర్వంబు నీమాయచేఁ గల్పితంబై భవద్గర్భగోళంబునం బుట్టుచున్ మించుచుం గిట్టుచుఁ గాలు నోదేవ నీవే జగత్కర్తవున్ ధర్తవున్ హర్తవున్ నీవె సర్వస్వరూపుండవున్నీవె దైవంబవు న్నిర్గుణంబై నిరాకారమై నిశ్చలంబై నిరాఖ్యాతమై నిర్వికల్పస్థితింబొల్చు నోంకార

గమ్యం బరబ్రహ్మ మూర్తిన్నినుం నామనోవీథి భావింతు సేవింతు నోస్వామి నన్నుం
గృపంజూచి రక్షింపు మో దీనసంరక్షు యోపుణ్యచారిత్ర యోభక్తమందార యో
నిత్యకళ్యాణ కారుణ్యశాలీ జగన్నాయకా దేవతాసార్వభౌమా రమావల్లభా పాహి
మాం పాహిమాం పాహిమామ్. 97

శా. నీ తేజంబుమహోగ్రమైతఱుమఁగానిల్వంగశక్యంబు గా
దేతద్విశ్వమునందురక్షకులు నాకెవ్వారునన్లేరునీ
వేతప్పన్నరణంబుచొచ్చితిదయావిస్తారభావంబున
న్నాతప్పుల్ క్షమియించికావఁగదవే నాతండ్రీనారాయణా. 98

క. అనినంగృష్ణుఁడుమత్తా, ధనమనితరవార్యమగుటఁదగఁదెలిసిరయం
బునమముఁజేరితికావున, నినుఁజెందదుతద్భయంబునిక్కంబింకన్. 99

క. మీయుభయజ్వరవాద, మపాయంబుననన్నుఁ గావుమనినీవునుతుల్
సేయుటయుఁజదువువారల, కేయెడమీబాధపొరయదించుకయైనన్. 100

వ. అని యానతిచ్చెనని శుకుండు పలికిన నట మీఁదటి వృత్తాంతం బెఱింగింపుమని
యడుగుటయును. 101

శా. సాష్టాంగానతసిద్ధసాధ్యమకుటాంచన్నూత్నరత్నావళీ
ఘృష్టిస్తోమ విరాజమానవిమలాంఘ్రిద్వంద్వగీర్వాణజి
ద్దుష్టారాతికురంగనిర్దళనశార్దూలాయతోద్యద్భుజా
వష్టంభోజ్జ్వలసర్వదేవమయశశ్వద్రూపవిశ్వంభరా. 102

క. లక్ష్మీకటాక్షకమలా, లాక్ష్మాంచితవదనహరిణలాంచనబింబా
సక్ష్మాదిభూతవిశ్వగ, సూక్ష్మస్థూలాంతరస్థసుబ్రహ్మకళా. 103

కవిరాజవిరాజితము.

మలయజహారసుధాకరహీరసమానసుసారయశోవృతది
గ్వలయకృతార్థిహితార్థధనంజయవర్ధనకారిసమర్థకృపా
నిలయనిరర్గళశార్ఙ్గధనుర్గుణనిర్గతమార్గణవర్గమహా
విలయగతాహితమోహితలోకవివేకసమాహితహృన్మహితా. 104

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి
రాయనమంత్రి తనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్బయామాత్య ప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ
చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ ర స్తు.

అనిరుద్ధచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము.

కల్యాణగుణోజ్జ్వల
పాకాహితముఖ్యానుతపదపద్మశర
ద్రాకేందుచంద్రికావిభ
వాకరదరహాసమంగళాద్రినివాసా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకుండాదియైన, మునివరేణ్యులతోడ నిట్లని యెసూతుఁ
డా పరీక్షిన్మహారాజు నాదరమునఁ, జూచి విజ్ఞాననిధియైన శుకుఁడు పలికె. 2

గీ. అట్లు కరుణించి పలికిన యచ్యుతునకు, వందనముఁ జేసి చనియె శైవజ్వరంబు
బాణుఁ డపు డట్లు భీతితోఁ బఱచితనదు, మందిరముఁ జొచ్చి చింతాబ్ధిమగ్నుఁడగుచు. 3

వ. ఇట్లని తలంచు. 4

మ. అతిరౌద్రారుణనేత్రకోణములతో నాలీఢపాదద్వయో
న్నతితోఁ జంచలకుండలప్రభలతో నారాచభృన్మండలీ
కృతకోదండముతో జయార్భటముతోఁ గృష్ణుండు నాముందటన్
శతకోట్యాకృతులంగనంబడియెడు న్సర్వంబునుం దానయై. 6

చ. గెలిచితి నిర్జరేంద్రు నుడికించితి వహ్నిఁ గృతాంతుఁ గొట్టితిన్
జలమున నైఋతి న్విగతశౌర్యునిజేసితి వార్ధినాథునిం
గలఁచితిఁ దోలితిన్ బవను గర్వ మడంచితిఁ గిన్నరేంద్రునిన్
జెలఁగి మహేశ్వరున్ స్వవశుఁ జేసితి నప్రతిమానకీర్తినై. 6

ఉ. ఇంత మహాద్భుతం బెఱుఁగ నెన్నఁడుఁ గృష్ణధనుర్విముక్తదు
ర్దాంతశరౌఘతీవ్రతరధాటికి డెందము దల్లడిల్లెడుం
బంతము లెల్ల హాస్యములపాలుగ మద్భుజవిక్రమక్రమం
బింతకు వచ్చె దైవకృత మెవ్వరికైన హరింపవచ్చునే. 7

వ. అమ్మహాపురుషుం డాదినారాయణుండగుట తప్ప దతనితోడి సంగ్రామంబువలన
నెట్లైన లెస్స యని ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని రోషభీషణాకారుండై. 8

ఉ. హారకిరీటకుండలముఖాభరణోజ్జ్వలుఁడై సహస్రబా
హారుచిరాయుధప్రకరుఁడై బిరుదధ్వజఘంటికాస్వనో
దారరథస్థుఁడై తురగదంతిరథాదికచాతురంగసే
నారభటీకఠోరతరుఁడై పటహధ్వనులుల్లసిల్లఁగన్. 9

గీ. శోణనగరంబు వెలువడి సురవిరోధి, ధరణికంపింప నేతెంచి తాఁకుటయును
యాదవబలంబు విక్రమం బతిశయిల్ల, మాఱుకొని రణం బతిఘోరమయ్యె. 10

సీ. శరపరంపరలచే సైన్యంబు గ్రమ్మంగ రథములు పఱపించు రథికవరులు
రథికులపైఁ గుంజరముల దీకొల్పి గర్వమునఁ దాఁకెదు గజవాహకులును
గజవాహకుల మీఁదఁ గంఖాణములఁ దోలి కత్తుల నఱకు రాహుత్తగములు
రాహుత్తులను బరాక్రమలీల శోభిల్లఁ జేరి యీఁటెలఁ గ్రుమ్ము వీరభటులు
నగుచుఁ బోరాడె రోషంబు లతిశయిల్ల, నుభయచతురంగబలములు నుక్కుమిగిలి
పలలఖాదనభవకుతూహలపిశాచ, కంఠకోలాహలమున నాకసము వగుల. 11

వ. అప్పుడు. 12

మ. హరిపై బాణుఁ డహంకృతిం గదిసి బాహాపఙ్క్తి నెక్కుమ్మడిన్
శరముల్ తోమరముల్ గదల్ ముసలముల్ చక్రంబులున్ శూలముల్
పరిఘంబుల్ కరవాలముల్ పరశువుల్ ప్రాసాది నానాయుధో
త్కరముల్ శైలము గప్పు మంచుపగిదిం గప్పట్టఁగా నేసినన్. 13

చ. భుజబలశాలి మాధవుఁడు పూని ధనుర్గుణటంకృతిన్ హరి
ద్గజముల కర్ణముల్ పగులఁగా నిశితార్ధశశాంకసాయక
వ్రజములు పింజపింజఁ గరువం బరఁగించి తమంబడంచు నీ
రజహితులీల సాధనపరంపరలం దునుమాడి తీవ్రతన్. 14

మ. విజయోత్సాహము మోమునం బొదలఁగా విశ్వంభరుం డార్చియ
క్కజమై తేజము దిక్కులన్ వెలుఁగ నాగర్వాంధదైత్యాబ్ధిఘో
రజవస్పర్శనమున్ హామరపరబ్రహ్మాదికళ్యాణకృ
న్నిజసందర్శనమున్ సుదర్శనమునున్నిద్రప్రతాపంబునన్. 15

వ. ప్రయోగించిన. 16

మ. చటులంబై చలితక్షమావలయమై చంద్రార్కకోటిప్రభా
ఘటితాశాంతరమై చరాచరసమాక్రాంతాగ్నికీలాసము
త్కటమై చండతరాంశువై చకితరక్షశ్చక్రమై చక్రమా
ర్భటితో వచ్చి వియచ్చరుల్ జయజయారావంబుతో మ్రొక్కఁగన్. 17

వ. సముద్దండవేదండప్రకాండ శుండాదండమండితంబును, గనత్కనకకంకణ కేయూర
ముద్రికానిచయఖచితప్రచురమణిగణమరీచిమాలికాలంకృతంబును, త్రైలోక్యభయం

క్షరకారణ సౌభాగ్యరేఖావళీ కలితారుణకరతలంబును, జంద్రశేఖరమనోరంజితతాళప్రమాణలయాలయవ్యాప్తివిస్తారరంగన్మృదంగవాద్యఘాతకాఠిన్యాంగుళ్యాభిరామంబును, నక్తంచరీకుచకుంభయుగళచర్చితతుహినజలమిళత్పటీరకర్దమసురభి ఘుమఘుమాయమానంబును నైన బాణాసురుని బాహుసహస్రంబునందుఁ జతుష్టయావశిష్టంబుగా ఖండించి వైచిన జంఝూసమీరణవిక్షేపవిదళిత శాఖాసహస్రంబై మోడ్పడియున్న మహామహీరుహంబుచాడ్పునఁ బురందరకరాంభోరుహ శుంభద్దంభోళి ధారాహతపక్షంబైయున్న కుంభినీధరంబువిధంబున నుండెనప్పుడు. 18

క. సురుచిరసురనికరకరాం, బురుహావికీర్ణప్రసూనపుంజములప్పై
హరిపైఁగురిసెనెమ్మొరసెన్, వరుసన్ రంభాదినాట్యవాద్యరవంబుల్. 19

గీ. అవ్విరోచనపౌత్త్రునియందుఁజాల, కరుణగల్గుటఁజేసిగంగాధరుండు
పురుషసూక్తంబుచదువుచుహరినిజేరి, వినయవాక్యప్రయుక్తినిట్లనినుతించె. 20

చ. అనఘుఁడవప్రమేయుఁడవనంతుఁడవాద్యుఁడవక్షరుండ
వత్యనుపమచిన్మయుండవుచరాచరజాలసమేతమైనయి
వ్వనజభవాండపఙ్క్తులుభవజ్జఠరంబుననీదుమాయచే
జననమువర్ధనంబునవసానముసొందుచునుండునీశ్వరా. 21

సీ. అఖిలాత్మనీనాభియందునాకాశంబునివంద్యనీపాదములనుధరణి
సర్వేశనీమానసమునఁజంద్రుండునుజలజాక్షనీనేత్రములనినుండు
గాంభీర్యనిధినీముఖంబుననింద్రుండుమురహరనీకర్ణములనుదిశలు
సురగేంద్రశయననీయూర్పులననిలంబుఘనమూర్తినీమస్తకమునదివము
ప్రబలమగుచుండునుపనిషత్పంచకమయ, దివ్యమంగళవిగ్రహస్థితివెలుంగు
నిన్నుభావించిసేవించిసన్నుతించి, కాంతురనఘులుమోక్షంబుఁగమలనాభ. 22

క. అనిమఱియుబహువిధంబుల, వినుతించుశశాంకధరునివినయోక్తులకున్
జనితప్రమోదమానస, వనరుహుఁడైపలికెగరుడవాహనుఁడెలమిన్. 23

ఉ. నీదయవీనిపైఁగలిమినిక్కువమింతియెకాదువీఁడుప్ర
హ్లాదునకుంబ్రపౌత్త్రుఁడుతదన్వయజాతులనేవధింపఁగా
లేదటుగానజీవమెడలింపకకాచితిబాహువిక్రమో
న్మాదమడంపఁగావలసిమట్టుననుంచితిఁజంద్రశేఖరా. 24

క. ప్రమథగణంబులలోను, త్తముఁడైభవదీయసన్నిధానంబునమో
దముతోడనుండఁగలఁడీ, యమరాహితుఁడింకనోపురాసురమథనా. 25

గీ. అనుచునానతియిచ్చినయ్యవసరమున, బాహువులతోనయజ్ఞానబంధములను
వీడుకొనిమాధవునిజేరివినయఫణితిఁ, జాగిమ్రొక్కుచుబాణుండుసంభ్రమమున. 26

శా. మాయామానుషమూర్తివైతనరుబ్రహ్మంబున్నివాబ్జాసనా
ధ్యేయుంనిన్నెఱుంగలేకనవనీతిస్త్యాయుకొన్నందుకుం
ప్రాయశ్చిత్తముగాఁగఁజేసితివినాపాపంబులోపంబుగా
నాయజ్ఞానమువాసెనీకరుణఁగృష్ణాగోపికావల్లభా. 27

వ. అని మఱియుం బునఃపునః ప్రణామపూర్వకంబుగా బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి యుపాకన్యానిరుద్ధకుమారులంగైచేసి తోడ్కొనిరమ్మని పరిచారకులంబంచిన వారును దదీయశుద్ధాంత కాంతాజనంబులకుం దెల్పిన నవ్వధూవరుల నుచితోపచారంబులం బ్రీతులంజేసి యలంకరించిరప్పుడు. 23

సీ. కంకణఝణఝణత్కారానుగుణముగాహస్తపద్మములునాట్యములుసలుప
హస్తపద్మములనాట్యములతోనుద్దియైగుత్తంపుగుబ్బలుకులికియాడ
గుత్తంపుగుబ్బలకులుకుతోనైక్యమైకంఠహారంబులుగంతులిడఁగఁ
గంఠహారంబులగంతులజతగూడిపిడికెడునడుముదాఁబెళుకుఁజూప
విమలహారినీలరుచులతోవియ్యమంద, మఱుపుహూఱునినునుసోగకురులయందు
లలితచాంపేయసురభితైలంబునించి, యొలమిఁదలయంటెనొక్కపూర్ణేందువదన. 29

క. నలుఁగిడియెనొక్కకోమలి, మలయజపంకంబులం బెమఱియొక్కతెని
ర్మలకనకకలశములజల, కంబొనరించెఁగుసుమశరపుత్త్రికకున్. 30

క. తడియొత్తెనొకతెవలిపెపు, మడుఁగులుగట్టంగనిచ్చెమఱియొక్కతెయిం
పడరంగనగరుధూపం, బిడెనొక్కతెపరిమళంబులెంతయునెసఁగన్. 31

గీ. అర్ధచంద్రోపమంబైనయాతనినుదుట, దిద్దెనొక్కతెకస్తూరితిలకమదియుఁ
దనరెఁగందర్పకుసుమకోదండదండ, ఘటితనీలోత్పలాస్త్రసంకాశమగుచు. 32

ఉ. ఒక్కలతాంగిమౌక్తికసముజ్జ్వలభారములందువజ్రపుం
జెక్కలతాళిబిళ్లవిలసిల్లఁగఁగూర్చియలంకరింపఁబెం
పెక్కతదీయవక్షమునెంతయుఁజూడఁగనొప్పెనయ్యెడన్
జొక్కలగుంపులోమిగులశోభిలుపూర్ణశశాంకుకైవడిన్. 33

చ. శ్రవణపదావిలగ్నమకరప్రకటాభరణోజ్జ్వలాస్యకై
రవహితులీలనాఘనుఁడురాజిలెనీలరుచిందళత్తళల్
గవయఁబ్రజానురాగకరకంకణముల్ప్రవహింపఁజూచిగౌ
రవగుణసంప్రపూర్ణజలరాశికదాయనితజ్జ్ఞులెంచఁగన్. 34

గీ. నిలువుటద్దంబుముందరనిలిపెనొకతె, యందుఁబ్రతిబింబితంబైనయాతనిరూపు
జూచిభ్రమనొందియొక్కతెసురటివీవఁ, జెలులుఘొల్లుననగిరదిసిగ్గువడఁగ. 35

సీ. సరసవృత్తస్తనిగురులీలవరమహోత్పలమాలరచియింపఁబ్రౌఢవమ్మ
వరమహోత్పలవైరివదననీవంబరాలంకృతిసేయవలంతివమ్మ

ఘాంబరోపమమధ్యయందంబు గాఘనసారంబలందంగ జాణవమ్మ
ఘనసారకచ నీవు కంకణాభరణంబులందగింపవినోదురాలవమ్మ
యనుచుఁ బూర్ణేందువదనలవ్యంగ్యవచన, రచనఁ జిఱునవ్వు మోములరహివహింప.
వినుతభూషణభూషితాంగునిగఁ జేసి, రపుడు యదువంశజలధితారాధిపతిని. 36

క. కొందఱు చెలికత్తెలుపూ, సుందరిఁ గైచేసిరపుడు సురుచిరభూషా
చందనకుసుమాదులచేఁ, గందర్పుని రాజ్యలక్ష్మిగతిఁ జెలువొందన్. 37

సీ. గిలుకుటందియలఁ జెక్కినవజ్రములకుఁ బాదసరోజనఖకాంతితళుకులిడఁగఁ
బ్రతిలేని ముక్కరపైఁ గెంపులకు ముద్దుమోవి చెంగావి మేల్మెఱుఁగుదిద్ద
నిగిడి చేర్చుక్కలోనీలంబులకుఁ గుంతలచ్ఛాయ శృంగారలక్ష్మి నొసఁగఁ
దాటంకమౌక్తికతతికి మందస్మితరసము లావణ్యవిభ్రమము నించఁ
గటకకేయూరరశనాదికనకమునకు, నమరు మైజిగి వన్నియలతిశయింపఁ
దొడవులకు నెల్లఁ దన మేను దొడవు గాఁగ, రహివహింపుచునుండె నారాజవదన. 38

మ. కమలాక్షుల్ గనవ్వధూవరుల శృంగారించి రత్నప్రభా
విమలంబైన రథంబుమీఁద నిడిరీవిన్వల్లకీవేణుశం
ఖమృదంగాదికవాద్యసంజనితమాంగల్యధ్వనుల్లాస్యకా
సమమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులు హెచ్చన్ రాజమార్గంబునన్. 39

మ. చను దేగంగఁ బురంధ్రులున్నతమహాసౌధంబులన్నిల్చిహ
స్తనటత్కంకణనిక్వణం బెసఁగ లాజల్చల్లి రాత్మవలో
కననీలోత్పలదామసంయుతములై కన్పట్టి కాంతిస్ఫుర
ద్ఘననీలోత్పలమాలికాకలితముక్తాజాలలీలందగన్. 40

చ. కలికి యొకర్తు వారలనుగన్గొనఁ బోవుచుఁ గంఠమాలికల్
గళమునవైచుకోకతమకంబునగుబ్బలమీఁదఁ జేర్చినన్
గులికెడు చూచుకంబులఁ దగుల్కొనిచూడఁగనొప్పె నెంతయుం
బొలుపగు తంత్రులం బొలుచు పుత్తడికాయలవీణకైవడిన్. 41

చ. అలికులవేణి యొక్కతె సహస్రదళంబు వినోదలీలఁ గో
మలకరపంకజాతమున మాటికిఁ ద్రిప్పుచు నేగుదెంచి యిం
పలరఁగ నవ్వధూవరులనయ్యెడఁ గన్గొనుచుండె వేయుగ
న్నులవలె వీరియందముఁ గనుంగొనఁగానని తెల్పుకైవడిన్ 42

సీ. ఈభాను తేజునకీకోకకుచకును జెలిమి సంఘటనంబు చేసినాఁడు
ఈచంద్రవదనునకీచకోరాక్షికి వెలయ నేస్తంబు గావించినాఁడు
ఈమేఘవర్ణునకీకేకిగమనకుఁ గోరి సాంగత్యంబుఁ గూర్చినాఁడు
ఈపద్మహస్తునకీభృంగవేణికిఁ బ్రియవిలాసంబుఁ గల్పించినాఁడు

ఎంత నేర్పరి శౌరదా కాంతుఁడహహా, యిట్టియనుకూలదాంపత్య మెఱిఁగి చేసె
ననుచుఁ బురభామినులు ప్రమోదాత్మలగుచుఁ, గూడి తమలోన ముచ్చటలాడి రపుడు.

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన కూఁతునల్లునిం జూచి ప్రమోదరసభరితస్వాంతుండై బాణుండు వారలకనేకరత్నాభరణ వస్తువాహన ధేను దాసదాసీజనంబుల నుపాయనంబొసంగి, వారు దేవసన్నిధికిం దోడ్కొనిపోయి యప్పగించినం గృతప్రణాములై యున్నవారలం గనుంగొని యతండు. 44

క. కనికరపు ముదంబునఁ జి, క్కని కరములఁ గౌఁగిలించి కాంతాయుతుఁడౌ
మనుమని సుఖాన్వితుఁడవై, మనుమని దీవించె సబహుమానము గాఁగన్. 45

మత్తకోకిల. గారవంబున మ్రొక్కు గైకొని కౌఁగిలించెడివారలున్
జేరి మ్రొక్కి తదాదరోక్తులచేఁ జెలంగెడువారలున్
గోరి కన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొంచునుండెడివారలున్
గూరిమిన్ బలముఖ్యులున్హితకోటియుం బ్రమదంబునన్. 46

వ. అంత. 47

ఉ. బాణుని గారవించి పురభంజను వీడ్కొని శంఖనాదని
స్స్వాణధణంధణల్సెలఁగ సామజఘోటకముఖ్యవాహినుల్
శ్రేణులుగట్టి విక్రమవిజృంభణతన్వెను వెంటరాఁగ గీ
ర్వాణవిలాసినీమృదుకరప్రసుతసూనరసప్లుతాంగుఁడై. 48

శా. కాంతం దోడ్కొని బ్రహ్మసూసహితుఁడై కందర్పముఖ్యుల్మహా
సంతోషంబున నేగు దేర యదువంశస్వామి కల్లోలినీ
కాంతారాచలపట్టణావళుల నేకంబుల్గనుంగొంచుఁ ద
త్ప్రాంతక్షోణిపతుల్ సువస్తునికరంబర్పించి సేవింపఁగన్. 49

వ. కతిపయదినంబులకుం జనిచని. 50

సీ. గోత్రాధిపఖ్యాతిఁ గొమరారియుండుట సురశైలరాజభూసురులఁ బోలి
మకరాంకసంవర్తిమహిమఁ జెన్నొందుట గగనకిన్నరవరాంగజులఁ బోలి
ఘనరసాలంకృతుల్గనుపట్టియుండుట హరజటాసిద్ధకావ్యములఁ బోలి
హరిచరణప్రభూతాభిముఖ్యం బౌట బలిదానవనాకములను బోలి
రంగదుత్తుంగచటులతరంగనటన, భంగకల్లోలజాలసంభ్రమనినాద
పూరితాశాంతరాళమై పొలుచుచున్న, పశ్చిమాంబుధిఁ గనియె గోపప్రభుండు. 51

క. కనుఁగొని మనమునఁ బెనఁగొను, ననురాగము వలన వికసితాననుఁడై యిం
పెనయఁగ నిష్టాలాపము, లొనరించుచు నరిగె యాదవోత్కరములతోన్. 52

ఉ. వారిజలోచనుండు యదువల్లభుఁ డేగుచుఁ గాంచె ముందటన్
ద్వారకఁ జంచలాంచితలతాకలితాసితమేఘమాలికా

క్షారవిలాసకృత్సరసకంజముఖీనికరప్రచారవి
స్తారసురేంద్రనీలఖచితస్ఫుటహర్మ్యకదంబధారకన్. 53

ఉ. అంతకుమున్న కృష్ణవిజయంబభియాతిపరాజయంబుసా
కాంతయుబుశ్యకేతుఁడుసుఖస్థితివచ్చుటయాదియైనవృ
త్తాంతముచారసూక్తిఁదెలియన్వసుదేవుఁడుపౌరకోటిశు
ద్ధాంతజనంబులున్వినిమహాప్రమదాంబుధిఁదేలాడుచున్. 54

వ. పట్టణంబు శృంగారంబు సేయించిన. 55

సీ. ఘనసారకస్తూరికాజలాసారంబుచెలువంపువీథులఁజిలుకరించి
గవాక్షంబులైనముక్తాఫలంబులతోడలీలతోరంగవల్లికలుదీర్చి
నవరత్నభూషణాంబరసుగంధద్రవ్యపుంజంబులంగళ్లఁబొందుపఱిచి
కదళికాస్తంభముల్లసచిత్రపటములునుభయపార్శ్వములఁబెంపొందనునిచి
ద్వారములయందుఁదోరణావళులుగట్టి,పరిమళముమించునగురుధూపములువైచి
నృత్తగీతవాద్యాదులనెఱపఁజేసి, యమితశృంగారమొనరించిరప్పురంబు. 56

ఉ. భూసురవేదనాదములఁబుణ్యసతీజనమంజులోక్తులన్
భాసురనృత్తగీతరసబంధురరావములంబురీవనీ
వాసశుకానులాపములవారణబృంహితవాజిహేషలన్
శ్రీసముదంచితంబగుచుఁజెల్వువహించెఁబురంబునవ్యమై. 57

గీ. అట్లుశృంగారితముఁజేసియఖిలజనులు, గంధపుష్పాక్షతాద్యలంకరణులగుచు
నెదురుగానేగుదెంచిరమేశుఁగాంచి, మ్రొక్కియనిరుద్ధుఁగొల్చిప్రమోదులైరి. 58

క. పురలక్ష్మిసరసతరనిజ, సరసీతామరసరసలసన్మృదులీలా
సురభిపరిభోగపవనాం, కురమిషమునహరికినెదురుకోలువహించెన్. 59

ఉ. గోపురశాతకుంభమయకుంభపయోధరకుంభజృంభణల్
చూపుచుసౌధయూథపరిశోభితహీరదరస్మితంబులు
ద్దీపనసేయుచున్జలదుదీర్ణపటాగ్రపతాకహస్తవి
క్షేపణసన్నసేయుచువశీకృతచిత్తునిజేసెఁగృష్ణున
ట్లాపురలక్ష్మికాంతునిప్రియాంగనమోహితుఁజేయుకైవడిన్. 60

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రకల్పితశృంగారతరంగరంగద్రంగవల్లీప్రయుక్తముక్తాఫల తారకాలంకృతంబును, గుట్టిమరేఖాస్థగితప్రదీప్తహీరద్యుతివితత కౌముదీరమ్యంబును, సకల
జననయన కువలయవికాస హేతుకంబునునైన రాజమార్గంబున యదుకులపయఃపా
రావారచంద్రుండగు దేవకీనందనుం డరుగుచున్న సమయంబున. 61

ఉ. బంగరుపళ్లెరంబులనుబద్ధముఖుల్లసనసారదీపికల్
రంగమరంగనించిమణిరాజితకంకణహస్తవల్లులన్

సంగతినుంచి త్రిప్పుచును సారెకు మంగళకౌశికస్వయం
బుంగళమంచుఁ బాడిరి సమంచితపంచమనాదవైఖరిన్. 62

గీ. నందకాయుధునకుశ్శోభనంబటంచు, నగరకాంతలు నీరాజనంబులిడుట
కలపతాకహస్తంబులనభినయించెఁ, బురరమాదేవి భరతవిస్ఫురణఁ దెలసి. 63

క. నిరుపమవిమానపఙ్క్తులు, గురుతరమణిహర్మ్యములు నుగూడి వెలుంగన్
సురకాంతలుఁ బురకాంతలు, సరిచల్లెడు విరులవానజడి మైకురిసెన్. 64

వ. అప్పుడు. 65

సీ. తాళకేతనసముద్యత్కాంచనస్యందనారూఢుఁడైనవాఁ డతనిఁ జూడు
నాగాంతకధ్వజోన్నతహేమమయశతాంగారోహణుండైనయతనిఁ జూడు
మకరపతాకాసమానగాంగేయరథాసీనుఁడై యున్నయతనిఁ జూడు
వరఋశ్యకేతుసుందరమైనకనకంపుటరదంబుపైనొప్పు నతనిఁ జూడు
మతఁడు బలరాముఁ డతఁడు మురాసురారి, యతఁడు కుసుమాయుధుం డతం డతనితనయుఁ
డనుచు నొండొరులకుఁ దెల్పుకొనుచునుండి, రప్పురంధ్రులు గగనగృహాంతరముల. 66

ఉ. కైరవిణీప్రియేశు వెనుకంజను రోహిణిలీల నింపు సొం
పారఁ బ్రసూనసాయకసుతానుగతిం జనుదెంచునయ్యుషా
వారిజగంధి నంచితసువర్ణలతాసమమోహనాంగి శృం
గారరసంపుబొమ్మఁ బొడగాంచి పురంధ్రులు సమ్మదమ్మునన్. 67

వ. తమలోనిట్లనిరి. 78

ఉ. తేనియలూరు కెంపు సుదతీమణి వాతెర చంపకద్రవం
బాపెడి తేఁటిగుంపు విమలాంగికచంబు సదావికాసముల్
బూనుసరోజముల్ చిగురుఁబోఁడికనుంగవ జోక యెప్పుడున్
మాననిచక్రవాకములు మానిని చన్నులు చూడుమా సఖీ. 69

చ. కలువలపేరు పేరుకొనఁగాఁ గుముదమ్ములు మన్మథాంబకం
బులు గణుతింపఁగా విషములు క్కమలంబులపుట్టుపూర్వముల్
దెలియఁగఁ బంకజాతములు తేరికనుంగొనఁగా మెఱుంగుఁదీఁ
గెలు చపలంబులన్నియు సఖీమణికన్నులఁ బోలనేర్చునే. 70

క. కలదనుచును లేదనుచును, బలుమఱు వాదంబు లేలపని లేదింకన్
గలదనుటకు లేదనుటకుఁ, దలపంగా నడుము నడుము తరుణీమణికిన్. 71

మ. చెలువంబై కళలన్ వెలుంగు హురుమంజీదేశపున్ ముత్తియం
బులతోఁ గూర్చినచేరుచుక్క నొసటన్ బొల్పొందు నెమ్మోము మహా
చెలి కెంతందము చూడరమ్మ రుచిరాశ్లేషాసమాయుక్తని
ర్మలరాకాతుహినాంశుమండలముసామ్యంబై ప్రకాశించుటన్. 72

చ. పురుషులలోనపూర్వరసపూర్ణశరీరమనంగసూతికిం
దరుణులలోసమానరహితంబగురూపము బాణపుత్త్రికిన్
సరసముగాసృజించియిటుసమ్మతినిద్దఱఁగూర్చినట్టియా
సరసిజగర్భుఁడెంతగుణశాలితలంపఁగఁబాటలాధరా. 73

వ. అని యనేక ప్రకారంబులం గొనియాడుచు నదియెముచ్చటగానుండిరప్పుడు, పురుషోత్తముండు భేరీమృదంగాదివాద్యంబులును, శంఖకాహళ వేణుప్రముఖతూర్యంబులును, బోరుకలఁగ మహావైభవంబున నరిగి నిరంతర విహార్యమాణేందిరంబగు మందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యమాత్యజ్ఞాతిసామంత బంధుమిత్త్రాదిపరివారంబులదివ్యాంబరాభరణ తాంబూలాదివస్తుప్రదానంబులం బ్రహృష్టమానసులంజేసి,యుచితప్రకారంబులఁ దత్తద్గృహంబులకు వీడుకొల్పి, యంతఃపురంబులకుంజని యిష్టోపభోగంబులనుభవింపుచుండె. నయ్యనిరుద్ధకుమారుండు నుషాసమేతుండై దేవకీవసుదేవులకు రేవతికిరుక్మిణీసత్యభామ జాంబవతీ కాళిందీమిత్త్రవిందాసుదంతాభద్రాలక్షణాదులైన ముత్తైదువలకుఁ దన తల్లులైన రతీశుభాంగులకుఁ బ్రణామంబులుచేసిన వారును బరమానందరసప్రవాహితాంతరంగులైయవ్వధూవరుల నాలింగనంబులుచేసియ నేకవిధంబుల దీవించి రతండును నిజవియోగ వేదనాభారంబునఁ గృశీభూతయైయున్న రుక్మలోచన ననేకవిధంబులగారవించి సంప్రీతహృదయం గావించి మజ్జనభోజనాదులఁ దృప్తుండై బాణనందనాసురత సంభోగానంద నిరతుండైయుండె. 74

సీ. సారససంసారసరసరసాసారసౌరభాన్వితసరశ్చారణముల
సాలలీలాలోలఖేలదేలాలతాజాలడోలాకేళిలోలగతులఁ
గింజల్కరంజితమంజీరపుంజమంజులవంజులనికుంజసుమనసములఁ
గుందబృందమరందబిందుపేదిందిరానందనాదశ్రుతానందములను
గౌరఘనసారనీహారనీరపూర, సారచారుపటీరచర్చాసుఖాప్తి
కోకకోకిలశారికానీకకేకి, శౌకలోకాకరవనావలోకనముల. 75

శా. ప్రాంచత్కాంచనమూత్నరత్నఖచితప్రాసాదదేశంబులం
బంచాస్త్రప్రియనందనుండుసురతప్రాపంచికవ్యాప్తిఁగ్రీ
డించున్దక్షిణనాయకత్వమునఁబ్రౌఢిన్రుక్మనేత్రామన
స్సంచారుండునుబాణదైత్యతనయాసక్తాంతరంగుండునై. 76

సీ. కుచకుంభయుగముఁబైకొనికేలనంటుటనైరావతమునెక్కియాడినట్లు
కదియించినెమ్మేనుఁగౌఁగిటనలముటహరిచందనము మేననలఁదినట్లు
సునయోక్తివీనులసోఁకుటనప్సరోవీణానినాదంబువినినయట్లు
బింబికాధరచూషణంబుసేయుటయుఃసుధాసారపానంబుచేసినట్లు

సౌఖ్య మొదవంగనిచ్చనిచ్చలును బాణ, కన్యసంభోగ మింద్రభోగంబు గాఁగ
సతతవిభవానుభవతృణీకృతపురంద, రుండగుచునుండె నయ్యనిరుద్ధవిభుఁడు. 77

వ. అంత. 78

గీ. మందగతులకు నత్యంతమందగతియు, మంజులోక్తులకతిశయమంజులంబు
మెఱుఁగుమేనికిమిక్కిలి మెఱుఁగు నగుచుఁ, బుష్పగంధికి నీళ్లాడఁ బ్రొద్దులయ్యె. 79

వ. అంత. 80

శా. స్వక్షేత్రంబుల నుచ్చరాసుల హితస్థానంబులన్ దీప్తులై
యక్షీణుండగు చంద్రుఁ జూచు చుది నేశాదుల్చరింపన్ సమ
గ్రక్షేమంకరలగ్న వేళ శుభ ముత్కుంబందు రాజాంశఁ బ
ద్మాక్షీరత్నము పుత్త్రుఁ గాంచె హరిపూర్ణాంశావతీర్ణాంగునిన్. 81

క. సురదుందుభి నాదంబులు, సురకరనిర్ముక్తకల్పసుమవర్షంబుల్
సురరమణీనాట్యంబులు, సురగాయక గానములును శోభితమయ్యెన్. 82

ఉ. యాదవవృష్ణిభోజకులులందఱు వేడుకలం జెలంగి రా
త్యాదరవృత్తి బాణతనయారమణుండు సువర్ణ ధేను ర
త్నాదిసమస్తవస్తువుల నంతము గాఁ జెలరేఁగి యిచ్చి పృ
థ్వీదివిజేంద్రకోటుల నుదృప్తులఁ జేసి కృతావగాహుఁడై. 83

క. లౌకిక వైదికరీతులఁ, గైకొని పుత్త్రోత్సవంబు గావించి యతం
డేకాదశదినమున విభ, వాకరముగ నామకరణయత్నముఁ జేసెన్. 84

క. వజ్రాదిభూషణుండును, వజ్రాంగుఁడు వైరివీరవసుధాధరభి
ద్వజ్రుఁడునై మెలఁగెడునని, వజ్రుండని నామమిడిరి వరవిప్రోక్తిన్. 85

సీ. చూడఁగా నేర్చె విస్ఫుటకృపామృతరసంబుఁ గటాక్షవీథులఁ బూనుకొఱకు
నడుగుచాఁపఁగ నేర్చె నఖిలరాజన్యకిరీటదీప్తుల లంకరించుకొఱకు
చేతులాడింప నేర్చెను పదాన్యశాస్త్రవిద్యాప్రవీణత వెలయుకొఱకు
తల యెత్త నేర్చె మధ్యమజగన్మండనైకాంతపత్రచ్ఛాయ నమరుకొఱకు
పలుక నేర్చె సరస్వతీప్రకటనాట్య, రసము నవరంగరక్తుల నొసఁగుకొఱకు
కడఁగి నడువంగ నేర్చె నుగలియుగాది, మప్రభుత్వతధర్మంబు మలుపుకొఱకు. 86

వ. మఱియును నబ్బాలకుండు ముక్తామణినిచయ ఖచిత కలాపకాకపక్షాలంకృతవిశాలఫాల ఫలకుండును, నంజనరేఖారంజిత కర్ణాంతవిస్తీర్ణ నేత్రుండును, దప్తచామీకరముకులీకృతశార్దూలనఖాభరణకమనీయకంబుకంధరుండును, ననంబరనితంబబింబాలంబిత కనక కటిసూత్రకలితకింకిణీక్వణనాదాభిరాముండును, మణిమయమంజీర సింజాసముజ్జ్వల చరణయుగళుండును నై ముద్దుచూపుచుఁ దల్లిదండ్రులుం దాతముత్తవలుం బ్రపితామహ ప్రపితామహీసమూహంబులు గారాబంబు సేయుచుండ ననుదినవర్ధమానుండై పెరుఁగు

ఘుండం దదీయసౌకుమార్య మందహాసమృదువచనసంచరణాదుల కానందంబువహిం
చుచు నయ్యనిరుద్ధుండు సుఖోన్నతుండై యుండె. 87

మ. గతగర్వంబునఁ గ్రాంతదేశధరణీకాంతుల్ భజింపంగద
ర్పితులై కొండఱు దూరభూవరులు నిర్భీతిం జరింపన్ మహో
న్నతి దండెత్తి జయించి లోఁబఱిచి యాజ్ఞాసిద్ధిఁ గావించె దాఁ
జతురంభోనిధిమధ్యఖండనవకచ్ఛప్పన్నదేశంబులన్. 88

ఉ. అన్యనృపాలకుల్ స్వవశులై కొనివచ్చి రొసంగు వస్తువుల్
కన్నెలు రత్నముల్ హయలు గంధగజంబులు నాదిగాఁగ సౌ
జన్యతఁ దెచ్చి తాతకనిశంబును గానుక లిచ్చి యాజగ
న్మాన్యుని చేత దీవెనలు మన్ననలందుచునుండి వెండియున్. 89

సీ. వసుదేవబలదేవవాసుదేవాదులయనుమతి వడసి యత్యంతనియతి
రాజసూయమ్ము తురంగమేధము నాదిగాఁగ ననేకయాగములు చేసి
యందునాహుతులైన యలపురుహూతాదులాత్మభాగహవిస్సులాహరింప
నాజ్యప్లుతంబు గా నన్నభక్ష్యాదులు నవ్వారిగాఁగ సమస్తజనుల
కిడుచు నధ్వర్యముఖ్యుల కెలమి ధేను, భూహిరణ్యరత్నాదులు భూరిగాఁగ
దక్షిణలొసంగి రాజులఁ దగు విధముల, నంపకము చేసి కీర్తులనతిశయిల్లె.

సీ. అసమానసాంప్రదాయకశుద్ధిఁ జెలువొందు తండ్రి తాతలమహత్త్వంబుఁ జూచి
యష్టదిక్కులయందు నాక్రాంతమైన సత్కీర్తిప్రతాపవిస్ఫూర్తిఁ జూచి
కులరూపగుణములఁ గొనియాడఁ గాఁ దగు దేవులయనుగుణస్థితులఁ జూచి
వర్ధిష్ణుఁడై శైశవంపుముద్దులు గుల్కు తనయునియందసందములు చూచి
దానభోగాదులైన సద్వ్యయములందుఁ, బాలుపడియున్న యర్థసంపదలు చూచి
భూప్రజలు వేయు నోళ్లను బొగడుచుండు, రెంతధన్యాత్ముఁడీ యుషాకాంతుఁడనుచు.

వ. ఆసమయంబున. 92

క. నారదుఁడు సకలశాస్త్రవి, శారదుఁడు శరీరవిజితశారదవేళా
నీరదుఁడు ముఖనివేశిత, శారదుఁడేతెంచె దనుజసంహారకదక్కున్. 93

క. వనజాతనయనుఁ బొడగని, వినుతులు గావించి యతనివినయంబులచే
నను మోదమానసుండై, యనిరుద్ధుండున్న యెడకు నరిగిన నతఁడున్. 94

గీ. ఎదురుకొని వందనము చేసి హేమపీఠ, మునను గూర్చుండఁ బెట్టిన మునివరేణ్యుఁ
డాదరంబున దీవించి యతనితోడ, నుచితసల్లాపములు సేయుచుండి యుండె. 95

గీ. ముద్దుగుల్కెడు మరువంపు మొలకయనఁగ, శ్రీలఁ జెలువొందఁగల నెలబాలుఁడనఁగఁ
గుదురు చక్కని సింగంపుఁ గూనయనఁగ, మీఱు మారకుమారుఁ గుమారుఁ జూచి. 96

క. రమ్మని డాయం బిలిచిన, యమ్మనుమ్మని నిజాంకమం దునిచి తదీ
యమ్మగు సాముద్రికచి, హ్నమ్ములు దెలియంగఁ జూచి యనిరుద్ధుని తోన్. 97

సీ. భుజనేత్రనాసికంబులు జానుహనువులు నైదు దీర్ఘములు గోప్యాంగకంఠ
జంఘలు మూడు హ్రస్వములు ఫాలము రొమ్ము కటి మూఁడు వెడఁదలు కంఠనినద
మును నాభికందంబు మూడు గంభీరముల్ ఫాలకటిస్కంధబాహుకుక్షి
ముఖములా రున్నతంబులు జత్రుగుల్భత్వగంగుళిచరణంబు లైదు సూక్ష్మ
ములు దృగంత జిహ్వాధరములును నఖర, తాలుకరరేఖ లాఱు రక్తములు నైన
యట్టి మానవుఁ డధికభాగ్యాన్వితుండు, గాన నెఱుంగుము కుసుమమార్గణకుమార. 98

సీ. వరలీల దక్షిణావర్తరేఖాయుత భ్రూమధ్యుఁడు సమస్తభూమి నేలు
నైదు రేఖలు ఫాలమం దున్నవాఁడు దీర్ఘ యుస్సమన్వితుం డైనవాఁడు
ఊర్ధ్వరేఖలు పాదయుగళంబునందుఁ బెంపొందు మానవుఁ డుత్తమోత్తముండు
తనరి ముప్పదిరెండు దంతముల్గలిన యట్టి నరుండు భాగ్యాధికుండు
కంబుసన్నిభ మైనట్టి గళము వాఁడు, విలసితంబగు కీర్తుల వెలయువాఁడు
కఠినమగు హస్తతలములుఁ గడు మృదుత్వ, చరణములుఁ గల్గు మనుజుఁ డైశ్వర్యయుతుఁడు.

గీ. చారుచరిత సాముద్రికశాస్త్రమందు, నిట్టిలక్షణములు చాల నెన్నఁబడియెఁ
గానఁ బురుషునిఁ గనుఁగొన్నఁ గానవచ్చుఁ, బండితుల కనాగత భాగ్యగతుల. 100

వ. శ్రీమన్నారాయణాంశోదయుం డైన యివ్వ్రజకుమారుని శరీరంబున నిటువంటి శుభ
లక్షణంబు లనేకంబు లున్నయవి గావున నితండు మహాభాగ్యవంతుండును సకలదిగంత
విశ్రాంతకీర్తివంతుండును విద్యావినయసంపన్నుండును వంశవర్ధనుండును నై కలియు
గాదిమ ప్రభుత్వ సింహాసనారూఢుండై సామంత భూపతులు తనపంపు సేయఁ గృత
యుగ లక్షణంబున ధర్మంబు చతుష్పాదపూర్ణ ప్రవర్తనంబుగా వసుంధరాచక్రం బనే
క సంవత్సరంబు లశ్రాంతంబుగాఁ బాలింపఁగలవాఁడును భగవత్స్వరూపుండవు నాది
గర్భేశ్వరుండవు బ్రహ్మజ్ఞాననిధివి నగు నీవలన జన్మించి తనయుం డుత్తమపురుషుం
డగుట స్వాభావికంబ కదా యని పలికినఁ గందర్పనందనుండు మందహాసముఖుం డై
మునిపుంగవున కిట్లనియె. 101

క. మీయాశీర్వచనంబులు, మాయం దనుగతము లగుట మాకున్ సకల
శ్రేయోగుణసంపాద్యము, సేయుట కనిదానమగుట సిద్ధము కాదే. 102

క. అని సాంత్వనవచనంబుల, ననురాగ మొనర్చుచున్న యనిరుద్ధవిభున్
సునయోక్తుల దీవించుచుఁ, జనియె న్నారదుఁడు దివికి జగతీనాథా. 103

సీ. సరససంగీతంబు సంయుతాసంయుతా హస్తాభినయము భావాభిరామ
వీక్షణభ్రూలతావిభ్రమంబు సపాద తత్కాలకల్పిత తాళమాన
మైన లాస్యంబు కాత్యాయని యొద్ద బాణాసురతనయ దా నభ్యసించె

నధిగానద్వారకయందుఁదద్విద్యాభిలాషఁబ్రార్థించువిలాసినులకు
దృష్టముగావించెసౌరాష్ట్రదేశచంద్ర, వదనలానీలవేణులవలననేర్చి
రాలతాంగులుదెలుపనంతంతకఖిల, దేశములసర్వజనవచస్థితినివెలసె. 104

సీ. తనకీర్తిచంద్రికాతతినిండి కృష్ణపక్షంబులుశుక్లపక్షములుసేయఁ
దనదురాజత్వమింపునసార్వ కాలంబునందునుగువలయానందమొసఁగఁ
దనకరంబులుజడత్వమునను భువనప్రజానురాగంబులునైవెలుంగఁ
దనవర్తనంబుమిత్రసమాగమంబున సంపూర్ణకళలచేఁబెంపువడయఁ
దనవిలాసంబఖండసౌందర్యమహిమ, నిష్కళంకస్వభావమైనివ్వటిలఁగఁ
జద్రునకుఁజంద్రుఁడనఁదగుసద్గుణముల, చేతననిరుద్ధుఁడుజగత్ప్రసిద్ధుఁడయ్యె. 105

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహానుభావుండైన యనిరుద్ధుండు మహదైశ్వర్య సమృద్ధుండును సకల భోగానుభవసిద్ధుండును వేదోక్తకర్మానుష్ఠాన పరిశుద్ధుండునునై సంసారబద్ధుండునుంబోలియుండె నిర్గుణంబును నిశ్చలంబును నిరుపమానందంబునునైన పరబ్రహ్మం బద్వితీయంబయ్యును బహునామరూపంబులఁబోలుచుఁ జరాచరంబులయందు జీవాహ్వయుండై పూసలలోదారంబుకైవడిఁ బ్రవర్తించుచుఁ దత్తత్కర్మానుగుణంబులై శరీరంబులకుననుభవంబులగు సుఖాసుఖంబులంబొరయక జపాకుసుమసాంగత్యంబున స్ఫటికంబు స్వచ్ఛధవళంబయ్యును మిథ్యారక్తవర్ణంబైన తెఱంగున లిప్తుండునుంబోలె నజ్ఞుల హృదయంబులకుఁ దోఁచుచుండుననియు జ్ఞానసిద్ధిలేమింజేసి దేహికర్మావృతుండై తనస్వరూపంబుఁ దాన తెలియనేరక తానన్యుండని యహంకార మమకారంబులంబొంది బద్ధుండగుననియును నిద్రాకాలంబున స్వప్నలబ్ధంబైన సంచారాదులు నిద్ర మేల్కనినయప్పుడు మిథ్యలై తెలియంబడినయట్లు జ్ఞానవంతుఁడైన యప్పుడు తసధావంతంబు నిస్సారంబని యాత్మయందు భేదబుద్ధిలేక సర్వసమత్వంబున సర్వంబును బ్రహ్మమయంబు ప్రపచం బస్థిరంబనితలంచి బ్రహ్మైవాహంబను వేదాంతసార వచనార్థంబు కేవల దృష్టంబుగావించి యెఱుకగలిగిన పురుషుండు తానై సాయుజ్యసిద్ధుండగుననియు నిశ్చయించి యాత్మానుసంధానంబు సేయుచు జనకునికైవడి నాత్మజ్ఞానియై సుఖంబులనుభవించుచుండె నని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 106

శా. నీలాభంబునువర్తులాకృతియుఁజిహ్వాభూతరాజీవపు
స్త్రాలంకారముపార్శ్వచక్రముత్రిరేఖాంచన్ముఖోపాంతమై
సాలగ్రామసమాకృతింబొడమిపూజల్ గాంచియిచ్చుంగృపా
శీలుండైయనిరుద్ధమూర్తిసకలశ్రీలుంబుధశ్రేణికిన్. 107

క. ధారుణిలోపలశ్రీమ, న్నారాయణునంశఁబొడమినయగుణములఁబెం
పారననిరుద్ధనామము, సారంబనితలఁచునతఁడుసౌఖ్యముఁగాంచున్. 108

వ. అనియు నమ్మహాపురుషగుణంబులు గొనియాడి శుకయోగి పరిక్షిన్నృపాలున కిట్ల
నియె. 109

క. జననాథ యిట్లు నాచే, వినిపింపఁగఁబడినరసవివేకనిధానం
బనిరుద్ధచరిత్రము వ్రా, సినఁజదివినవినిననరునిఁ జెందు శుభంబుల్. 110

చ. అనివివరించినన్ముదితుఁడయ్యెఁ ధరావరుఁడంచుసూతుఁడిం
పొనరఁగ శౌనకాదులగు యోగివరేణ్యులతోడఁ దెల్పినన్
జనితఘనప్రమోదరససంభృతమానసులై ప్రియంబునన్
వినుతులుచేసిరక్కథకు వేమఱు మత్కృతిరాజ్యనాయకా. 111

క. ఈయనిరుద్ధచరిత్రము, శ్రేయస్కరమగుచు సుజనజిహ్వాగ్రములన్
బాయక యాచంద్రార్క, స్థాయియగుచు ప్రసిద్ధిఁదనరుం గాతన్. 112

మ. శయనీభూతభుజంగసంగరజయశ్లాఘానిరాఘాటశౌ
ర్యయుతోత్తుంగవిహంగపుంగవతురంగారూఢదివ్యాంగపా
దయుగారాధకగోత్రభంగనిగమాంతజ్ఞానశుద్ధాంతరం
గయతివ్రాతముఖాబ్జనూతనపతంగా మంగళాద్రీశ్వరా. 113

క. క్రేంకారకింకిణీయుత, టంకారజ్యాలతానటచ్చాపజితో
ద్ధుంకారసముఖవీరా, హుంకారాసకలభూషణాలంకారా. 114

తోటకవృత్తము.

మన్మథకోటిసమానవిలాసా, సన్ముఖనిర్జితచంద్రవికాసా
చిన్మయరూపవిశిష్టనివాసా, జన్మమయాపహసద్గుణభాసా. 115

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తిరా యనమంత్రితనూభవ సుజనహిత కృత్యనిత్యా బ్బయామాత్యప్రణీతంబైన యనిరుద్ధ చరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము సమాప్తము.